

**«ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ» կուսակցության կողմից առաջարկվող
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԱԳՐՔԻ
(Նոր խմբագրությամբ)
ՆԱԽԱԳԻԾԸ**

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԲԱԺԻՆ 1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

**ԳԼՈՒԽ 1
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ**

Հոդված 1. Ընտրությունների հիմունքները

1. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի, Ազգային ժողովի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններն անցկացվում են ընդհանուր, հավասար, ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա՝ գաղտնի քվեարկությամբ:
2. Ընտրական իրավունք ունեցող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն ընտրություններին մասնակցում են անմիջականորեն, կամքի ազատ արտահայտությամբ, կամավոր հիմունքներով:
3. Օրենքով իրենց վերապահված լիազորությունների շրջանակում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կազմավորող մարմինները, պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների պաշտոնատար անձինք պատասխանատվություն են կրում ընտրությունների նախապատրաստման, կազմակերպման, անցկացման օրինականության համար:
4. Քաղաքացիների ընտրական իրավունքը կարգավորվում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ և սույն օրենսգրքով:
5. Հայաստանի Հանրապետությունում ընտրություններն անցկացվում են միայն Հայաստանի Հանրապետության տարածքում, բացի համապետական ընտրություններից, որոնք անցկացվում են նաև Հայաստանի Հանրապետության՝ արտերկրում գտնվող դեսպանատներում և հյուպատոսություններում՝ բացառապես Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող անձանց համար:

Հոդված 2. Ընտրելու իրավունքը

1. Հայաստանի Հանրապետությունում ընտրելու իրավունք ունեն Հայաստանի Հանրապետության 18 տարին լրացած քաղաքացիները: Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն չունեցող անձինք տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների ժամանակ ընտրելու իրավունք ունեն ընտրությունն անցկացվող համայնքի բնակչության ռեզիստորում մինչև քվեարկության օրը առնվազն մեկ տարվա հաշվառում ունենալու դեպքում:
2. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների ժամանակ սույն օրենսգրքով Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների համար նախատեսված իրավունքներն ու պարտականությունները տարածվում են նաև տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների ժամանակ ընտրելու իրավունք ունեցող անձանց վրա:
3. Հաշմանդամները, ինչպես նաև քվեարկությանը մասնակցելու դժվարություններ ունեցող ընտրողները տեղամասային կենտրոն ներկայանում և քվեարկությանը մասնակցում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

4. Ընտրել և ընտրվել չեն կարող դատարանի վճռով անգործունակ ճանաչված, ինչպես նաև դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով ազատագրված դատապարտված և պատիժը կրող քաղաքացիները:

5. Պարտադիր ժամկետային զինծառայության մեջ գտնվող կամ վարժական հավաքներ անցնող զինծառայողները, ծերբակալված կամ կալանավորված անձինք տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններին չեն կարող մասնակցել:

6. Հայաստանի Հանրապետությունում հաշվառում չունեցող քաղաքացիները համապետական ընտրությունների ժամանակ քվեարկությանը մասնակցում են սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով ընտրողների լրացուցիչ ցուցակում ընդգրկվելու դեպքում՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից սահմանված ընթացակարգով:

7. Հայաստանի Հանրապետության և միաժամանակ այլ պետությունների քաղաքացի հանդիսացող անձինք ընտրությունների ժամանակ քվեարկությանը չեն մասնակցում:

Հոդված 3. Հավասար ընտրական իրավունքը

1. Ընտրողներն ընտրություններին մասնակցում են հավասար հիմունքներով:
2. Պետությունը հավասար պայմաններ է ապահովում ընտրողների ընտրական իրավունքի իրականացման համար:
3. Ընտրողները՝ անկախ ազգությունից, ռասայից, սեռից, լեզվից, դավանանքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, սոցիալական ծագումից, զույքային կամ այլ դրությունից, ընտրելու և ընտրվելու իրավունք ունեն: Այդ հիմքերով ընտրական իրավունքի ցանկացած սահմանափակում հետապնդվում է օրենքով:

Հոդված 4. Ուղղակի ընտրական իրավունքը

Հանրապետության Նախագահը, Ազգային ժողովի պատգամավորները, տեղական ինքնակառավարման մարմինները՝ բացառությամբ Երևանի քաղաքապետի, ընտրվում են անմիջականորեն:

Հոդված 5. Քվեարկության գաղտնիությունը

Ընտրություններում քվեարկությունը գաղտնի է: Ընտրողի համար քվեարկության գաղտնիությունը ոչ միայն իրավունք է, այլև պարտականություն: Քվեարկողի կամքի ազատ արտահայտման նկատմամբ վերահսկողությունն արգելվում և հետապնդվում է օրենքով:

Հոդված 6. Ընտրությունների հրապարակայնությունը

1. Ընտրությունները նախապատրաստվում և անցկացվում են հրապարակայնորեն:
2. Ընտրությունների նախապատրաստմանն ու անցկացմանը վերաբերող՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումներն ընդունվելուց հետո 3 օրվա ընթացքում հրապարակվում են «Հայաստանի Հանրապետություն» օրաթերթում և տեղադրվում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ինտերնետային կայքում: Հասցեն՝ www.elections.am:
3. Թեկնածուները գրանցման համար սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետի ավարտից հետո 5 օրվա ընթացքում համապատասխան ընտրական հանձնաժողով են ներկայացնում հայտարարագիր իրենց գույքի և եկամուտների մասին, իսկ Հանրապետության Նախագահի թեկնածուները՝ նաև ինքնակենսագրություն և մեկ լուսանկար:
4. Կուսակցությունները ընտրական ցուցակների գրանցման համար սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետի ավարտից հետո 5 օրվա ընթացքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացնում կուսակցության գույքի և ֆինանսական միջոցների մասին հայտարարագիր: Հայտարարագրի ձևը և ներկայացման կարգը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:
5. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների, կուսակցությունների հայտարարագրերը եռօրյա

Ժամկետում տեղադրվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ինտերնետային կայքում, իսկ մյուս թեկնածուների հայտարարագրերի պատճենները կարող են տրամադրվել վստահված անձանց, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչներին, դիտորդներին:

6. Հանրապետության Նախագահի և Ազգային ժողովի ընտրությունների ժամանակ՝ քվեարկության օրվանից առաջ 30-րդ, 20-րդ, 10-րդ և քվեարկության նախորդ օրը, Հայաստանի Հանրապետության ընտրողների ազգային գրանցամատյանը վարող լիազոր մարմինը հրապարակում է հանրապետության ընտրողների գրանցամատյանում ընդգրկված ընտրողների ընդհանուր թիվը՝ նշելով նաև յուրաքանչյուր լրացուցիչ ցուցակում ընդգրկված ընտրողների թիվը:

7. Ընտրողները սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով տեղեկացվում են ընտրական հանձնաժողովների կազմի, գտնվելու վայրի, աշխատաժամերի, ընտրական տեղամասեր կազմավորելու և տեղամասային կենտրոններ սահմանելու, ընտրողների ցուցակներում տեղ գտած անձնությունների վերաբերյալ դիմումներ տալու ժամկետի, թեկնածուների առաջադրման, գրանցման, քվեարկության օրվա, քվեարկության և ընտրությունների արդյունքների մասին:

8. Քվեարկության օրը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովները պարտավոր են երեքժամյա պարբերականությամբ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով տվյալներ հաղորդել քվեարկությանը մասնակցած ընտրողների թվի մասին: Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովները այդ տվյալներն ամփոփում, հրապարակում և Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին ծանուցում են նույն պարբերականությամբ: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը համապետական ընտրությունների ժամանակ (համապետական են հանրապետության Նախագահի, Ազգային ժողովի ընտրությունները) քվեարկության օրը՝ ժամը 9:00-ին, տեղեկություններ է հրապարակում ընտրությունների ընթացքի մասին, իսկ ժամը 12:00-ից սկսած մինչև ժամը 21:00 երեքժամյա պարբերականությամբ՝ ըստ մարզերի (մարզերում՝ նաև ըստ մարզկենտրոնների և մարզի՝ 10.000-ից ավելի ընտրող ունեցող համայնքների) և Երևան քաղաքի (Երևանում՝ նաև ըստ վարչական շրջանների), հրապարակում է տեղեկություններ մինչև նախորդ ժամն ընտրություններին մասնակցած ընտրողների թվի վերաբերյալ: Այդ տեղեկությունները հրապարակվելուց հետո տեղադրվում են հանձնաժողովի ինտերնետային կայքում՝ նաև ըստ ընտրատարածքների: Քվեարկության օրը՝ ոչ ուշ, քան ժամը 24:00-ից սկսած՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իրականացնում է քվեարկության արդյունքների աղյուսակավորում՝ ըստ ընտրական տեղամասերի: Քվեարկության նախնական արդյունքների աղյուսակավորումը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ավարտում և ընտրությունների նախնական արդյունքները հանձնաժողովի ինտերնետային կայքում տեղադրում է ընտրական տեղամասից քվեարկության արդյունքների մասին վերջին տեղեկությունները ստանալուց հետո ոչ ուշ, քան մեկ ժամվա ընթացքում, սակայն ոչ ուշ, քան քվեարկության ավարտից հետո՝ 24 ժամվա ընթացքում:

9. Ընտրական հանձնաժողովների նիստերին, ինչպես նաև քվեարկության ամբողջ ընթացքում, տեղամասային կենտրոնում իրավունք ունեն ներկա գտնվելու վստահված անձինք, դիտորդները, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչները, վերադաս ընտրական հանձնաժողովի անդամները:

10. Սույն հոդվածի 8-րդ կետով նախատեսված դեպքերում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը տվյալները հրապարակում է Հայաստանի հանրային ռադիոյի և հանրային հեռուստատեսության ուղիղ եթերով՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի վարչական շենքից:

11. Քվեարկության և հաշվարկի ամբողջ ընթացքը ենթակա է պարտադիր տեսաձայնագրման, որի նպատակով բոլոր ընտրատեղամասերում, առաստաղին ամրացվում են տեսախցիկներ այնպես, որ մի կողմից դրանց տեսադաշտում գտնվեն առնվազն քվեատուփը, քվեախցիկները և քվեաթերթիկների հանձնման սեղանները, իսկ մյուս կողմից՝ ապահովվի քվեարկության գաղտնիությունը, այսինքն՝ տեսանելի չլինի քվեախցիկի այն մասը, ուր ընտրողները կատարում են իրենց ընտրությունը:

**ԳԼՈՒԽ 2
ԸՆՏՐՈՂՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿՆԵՐԸ**

Հոդված 7. Ընտրողների ցուցակներ կազմելը և վարելը

1. Հայաստանի Հանրապետության ընտրողների ցուցակը կազմում և վարում է բնակչության պետական ռեգիստրը վարող Հայաստանի Հանրապետության կառավարության լիազորած պետական կառավարման

մարմինը (այսուհետ՝ լիազոր մարմին)՝ ընտրողների ռեգիստրի հիման վրա:

2. Ընտրողների ցուցակը մշտապես վարվող փաստաթուղթ է, որի՝ սույն օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան վարելու համար պատասխանատու է լիազոր մարմինը:

3. Լիազոր մարմինը Հայաստանի Հանրապետության ընտրողների ցուցակը կազմում և վարում է ըստ մարզերի և համայնքների՝ որպես մեկ միասնական ցուցակ, այն է՝ Հայաստանի Հանրապետության ընտրողների ռեգիստր (ընտրողների ազգային գրանցամատյան): Հայաստանի Հանրապետության ընտրողների ռեգիստրում ընդգրկվում են Հայաստանի Հանրապետության բնակչության ռեգիստրում ընդգրկված, Հայաստանի Հանրապետության որևէ համայնքում հաշվառված և ընտրելու իրավունք ունեցող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները:

4. Սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում և կարգով ընտրողների ցուցակներ կազմում են նաև քրեակատարողական հիմնարկների և զինվորական մասերի ղեկավարները:

5. Լիազոր մարմինը տարին 2 անգամ՝ հուլիս և հունվար ամիսներին, Հայաստանի Հանրապետության ընտրողների ռեգիստրը ըստ համայնքների և մարզերի, իսկ համապետական ընտրությունների դեպքում քվեարկության օրվանից առնվազն 41 օր առաջ՝ նաև ըստ ընտրական տեղամասերի, էլեկտրոնային տարբերակով ներկայացնում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով՝ վերջինիս ինտերնետային կայքում տեղադրելու համար: Հայաստանի Հանրապետության ընտրողների ռեգիստրը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ինտերնետային կայքի մշտական և անբաժանելի մասն է, որտեղ ըստ մարզերի ու համայնքների և ըստ ընտրական տեղամասի, տեղադրվում են ընտրողների՝ սույն օրենսգրքի 9-րդ հոդվածի 2-րդ կետով՝ ընտրողների ցուցակներին ներկայացվող պահանջներին համապատասխանող ցուցակները:

Հոդված 8. Ընտրողներին ցուցակում ընդգրկելը

1. Ընտրողների ցուցակում ընդգրկվում են սույն օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի համաձայն համապատասխան ընտրության ժամանակ ընտրելու իրավունք ունեցող անձինք:

2. Ընտրողն ընդգրկվում է միայն մեկ համայնքի ընտրողների ցուցակում՝ միայն մեկ անգամ:

3. Համապետական ընտրությունների դեպքում այլ համայնքի հաշվառում ունեցող ընտրողները քվեարկության օրվանից մինչև 7 օր առաջ լիազոր մարմնի կամ նրա համապատասխան ստորաբաժանման ղեկավարին (այսուհետ՝ լիազոր մարմին) ներկայացնում են դիմում՝ ըստ հաշվառման վայրի ընտրողների ցուցակից ժամանակավորապես դուրս գալու մասին՝ նշելով քվեարկության օրը գտնվելու վայրի հասցեն: Դիմումի ձևը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը: Լիազոր մարմինը դիմումը ստանալուց հետո՝ եռօրյա ժամկետում, ընտրողին տրամադրում է տեղեկանք՝ ըստ հաշվառման վայրի ընտրողների ցուցակից նրա տվյալները հանելու և ըստ գտնվելու վայրի ընտրական տեղամասի ընտրողների լրացուցիչ ցուցակում ընդգրկելու վերաբերյալ: Տեղեկանքի ձևը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

4. Հայաստանի Հանրապետությունում հաշվառում չունեցող ընտրողները համապետական ընտրությունների ժամանակ քվեարկությանը մասնակցելու համար քվեարկության օրվանից մինչև 7 օր առաջ լիազոր մարմին են ներկայացնում դիմում՝ ընտրողների ցուցակում ընդգրկվելու մասին, նշելով քվեարկության օրը հանրապետությունում բնակվելու վայրի հասցեն: Լիազոր մարմինը դիմումը ստանալուց հետո եռօրյա ժամկետում ընտրողին ընդգրկում է նրա ժամանակավոր բնակության վայրի մոտակա ընտրական տեղամասի ընտրողների լրացուցիչ ցուցակում և այդ մասին նրան տրամադրում տեղեկանք: Դիմումի և տեղեկանքի ձևը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

5. Համապետական ընտրությունների ժամանակ Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանությունը քվեարկության օրվանից առնվազն 4 օր առաջ՝ մինչև ժամը 14:00, կազմում է քվեարկության օրն ընտրական տեղամասեր գործուղվող ոստիկանության ծառայողների ցուցակը՝ դրանում նշելով ընտրողի անուն-ազգանունը, հայրանունը, ծննդյան տարեթիվը, ամիսը և օրը (այսուհետ՝ ամսաթիվ) և հաշվառման վայրի հասցեն: Լիազոր մարմինը, ըստ այդ ցուցակների, ոստիկանության ծառայողներին հանում է իրենց հաշվառման վայրի ընտրողների ցուցակից, սույն օրենսգրքի 9-րդ հոդվածով ընտրողների ցուցակներին ներկայացվող պահանջներին համապատասխան կազմում է տեղամասում քվեարկող ոստիկանության ծառայողների լրացուցիչ ցուցակ՝ ստորագրելով և կնքելով այդ ցուցակի յուրաքանչյուր էջը, և

քվեարկության օրվանից 2 օր առաջ ընտրողների ցուցակի հետ միասին տրամադրում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահին:

6. Համապետական ընտրությունների ժամանակ ստացիոնար բուժում իրականացնող բժշկական հաստատության ղեկավարը քվեարկության օրվանից առնվազն 5 օր առաջ՝ մինչև ժամը 14:00, լիազոր մարմին է ներկայացնում ստացիոնար բուժման մեջ գտնվող, քվեարկությանը մասնակցել ցանկացող ընտրողների ցուցակը՝ դրանում նշելով ընտրողի անուն-ազգանունը, հայրանունը, ծննդյան ամսաթիվը և հաշվառման վայրի հասցեն: Լիազոր մարմինը՝ ըստ ներկայացված ցուցակների, ստացիոնար բուժման մեջ գտնվող ընտրողներին հանում է իրենց հաշվառման վայրի ընտրողների ցուցակից, սույն օրենսգրքի 9-րդ հոդվածով ընտրողների ցուցակներին ներկայացվող պահանջներին համապատասխան կազմում է ստացիոնար բուժում իրականացնող բժշկական հաստատությունում քվեարկությանը մասնակցող ընտրողների լրացուցիչ ցուցակ՝ ստորագրելով և կնքելով այդ ցուցակի յուրաքանչյուր էջը, և քվեարկության օրվանից 2 օր առաջ ընտրողների ցուցակի հետ միասին տրամադրում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահին:

7. Համապետական ընտրությունների ժամանակ պարտադիր ժամկետային զինծառայության մեջ գտնվող կամ վարժական հավաքներ անցնող զինծառայողները, ծառայությունից օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ժամանակավոր արձակված լինելու դեպքում, իրենց մշտական բնակության վայրերում կարող են ընդգրկվել ընտրողների ցուցակում՝ սույն հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված ժամկետում ընտրողների ցուցակում ընդգրկվելու մասին հայտ ներկայացնելու դեպքում: Հայտի ձևը և դրան կից փաստաթղթերի ցանկը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

8. Համապետական ընտրությունների ժամանակ պարտադիր ժամկետային զինծառայողները, ինչպես նաև զորամասերի տեղակայման տարածքում բնակվող պայմանագրային զինծառայողները և նրանց հետ համատեղ բնակվող ընտանիքի՝ ընտրելու իրավունք ունեցող անդամները, վարժական հավաքներ անցնող ընտրողները ընդգրկվում են զորամասի ընտրողների ցուցակում:

9. Համապետական ընտրությունների ժամանակ՝ քվեարկության օրվանից առնվազն 50 օր առաջ, Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարությունը համայնքի ղեկավարին, լիազոր մարմին ու Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով է ներկայացնում զորամասերում հաշվառված ընտրողների թիվը՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

10. Ջորամասի տարածքից դուրս հաշվառված պայմանագրային զինծառայողները ընտրողների ցուցակում ընդգրկվում են ընդհանուր հիմունքներով:

11. Կալանավորված անձանց պահելու վայրում գտնվող ընտրողների ցուցակները կազմում է քրեակատարողական հիմնարկի ղեկավարը քվեարկության օրվանից 3 օր առաջ:

Հոդված 9. Ընտրողների ցուցակներին ներկայացվող պահանջները

1. Ընտրողների ցուցակները կազմվում են ըստ նրանց հաշվառման հասցեների:

2. Ընտրողների ցուցակում նշվում է մարզի և համայնքի անվանումը, իսկ առանձին սյունակներում՝ ընտրողի

1) հերթական համարը ցուցակում.

2) անուն-ազգանունը, հայրանունը (հայրանվան առկայության դեպքում).

3) ծննդյան տարեթիվը, օրը և ամիսը.

4) հաշվառման վայրի հասցեն, Հայաստանի Հանրապետությունում հաշվառում չունեցող ընտրողների դեպքում՝ քվեարկության օրը Հայաստանի Հանրապետությունում բնակվելու վայրի հասցեն:

3. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին տրվող ընտրողների ցուցակներում սույն հոդվածի 2-րդ կետի 1-ին ենթակետում նշված համարակալումը կատարվում է ըստ տեղամասերի, ցուցակների յուրաքանչյուր թերթի վրա նշվում է նաև ընտրական տեղամասի համարը, նախատեսվում է ևս 4 լրացուցիչ սյունակ. 1-ինը՝ ընտրողի անձը հաստատող փաստաթղթի սերիայի ու համարի, 2-րդը՝ ընտրողի ստորագրության, 3-րդը՝ հանձնաժողովի ընտրողների գրանցման համար պատասխանատու անդամի անհատական կնիքի և 4-րդը՝ լրացուցիչ նշումների համար: Ընտրողների ցուցակում լրացուցիչ սյունակի լրացման կարգը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

4. Միաժամանակ մեկից ավելի ընտրությունների դեպքում յուրաքանչյուր քվեարկության համար նախատեսվում է ընտրողի ստորագրության առանձին սյունակ:

5. Ընտրողների ցուցակները կազմվում են մատյանի ձևով և էջակալվում մինչև 1.000 ընտրողի քանակով, բայց այն հաշվարկով, որ 1.000-ից ավելի ընտրող ունեցող ընտրական տեղամասին հատկացվող ընտրողների ցուցակների յուրաքանչյուր մատյան ընդգրկի մոտավորապես հավասար թվով ընտրողների տվյալներ: Ընտրողների ցուցակի յուրաքանչյուր էջում կարող են նշվել առավելագույնը 20 ընտրողի վերաբերյալ տվյալներ: Ընտրողների ցուցակը կազմում, էջակալում, ցուցակի յուրաքանչյուր էջ ստորագրում և կնքում է լիազոր մարմինը:

Հոդված 10. Ընտրողների ցուցակներն ընտրական հանձնաժողովներին և տեղամասային կենտրոնի տարածքը տիրապետողին տրամադրելը

1. Լիազոր մարմինը քվեարկության օրվանից առնվազն 40 օր առաջ տեղամասային կենտրոնի տարածքը տիրապետողին է տրամադրում ընտրողների ցուցակների մեկական օրինակ և տեղեկանք՝ ընտրողների ցուցակներում անճշտությունների վերաբերյալ դիմումներ տալու ժամկետների, տեղի, դրանք քննարկման կարգի, ժամանակի և պայմանների մասին՝ տեղամասային կենտրոնում փակցնելու համար:

2. Լիազոր մարմինը քվեարկության օրվանից 10 օր և 3 օր առաջ համապետական և Երևանի ավագանու ընտրությունների դեպքում՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին, իսկ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու Ազգային ժողովի պատգամավորի լրացուցիչ ընտրությունների դեպքում՝ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին տրամադրում է տեղեկանք ընտրողների թվի վերաբերյալ՝ ըստ ընտրատարածքների և ընտրական տեղամասերի:

3. Ընտրողների ցուցակները, ըստ տեղամասերի և տեղամասում ընդգրկված բնակելի շենքերի (տների) հասցեները՝ տպագրված երկու օրինակից (ընտրողների ցուցակների 1-ին օրինակը՝ կազմված մատյանի ձևով, 2-րդ օրինակը՝ տեղամասային կենտրոնում փակցնելու համար), ինչպես նաև սույն օրենսգրքի 13-րդ հոդվածով սահմանված՝ ընտրողների լրացուցիչ ցուցակներ կազմելու համար անհրաժեշտ ձևաթղթերը լիազոր մարմինը քվեարկության օրվանից 2 օր առաջ տրամադրում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահներին:

4. Լիազոր մարմինը սույն հոդվածի առաջինից 3-րդ կետերով սահմանված ժամկետներում ընտրողների ցուցակներն էլեկտրոնային կրիչով տրամադրում է ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների նախագահներին:

5. Ջորամասի ղեկավարը զինվորական մասերում հաշվառված ընտրողների ցուցակներն ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահին տրամադրում է քվեարկության օրվանից 3 օր առաջ, զմռսված ծրարով, որը բացվում է միայն քվեարկության օրը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում:

6. Քրեակատարողական հիմնարկի ղեկավարը քվեարկության օրվանից 2 օր առաջ ընտրողների ցուցակը հանձնում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահին:

Հոդված 11. Ընտրողների ցուցակների մատչելիությունը

1. Հայաստանի Հանրապետության ընտրողների ցուցակը՝ բացառությամբ զինվորական մասերում, կալանավորված անձանց պահելու վայրերում կազմվածների, ազատ է ծանոթության համար: Ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակները հրապարակվում են: Տեղամասում քվեարկած ընտրողների ցուցակները (այդ թվում՝ լրացուցիչ ցուցակները) պատճենահանվում և փակցվում են ընտրական տեղամասում՝ տվյալ տեղամասում ընտրությունների արդյունքների ամփոփման պահից առավելագույնը 16 ժամ հետո: Յուրաքանչյուր տեղամասային և ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամ և վստահված անձ իրավասու են ձայների հաշվարկի ավարտից (տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի կողմից քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրության ստորագրումից) անմիջապես հետո տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահից պահանջել ընտրական տեղամասում ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակների (այդ թվում՝ լրացուցիչ ցուցակների) պատճենները: Սույն պահանջը գրանցվում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գործավարության մատյանում: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը պարտավոր է բավարարել այդ պահանջը: Յուրաքանչյուր ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամ և վստահված անձ իրավասու է

ծայնների հաշվարկի ավարտին (տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի կողմից քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրության ստորագրմանը) հաջորդող 24 ժամվա ընթացքում Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահից պահանջել իր իրավասության տարածքում գտնվող ընտրատեղամասի/երի ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակների (այդ թվում՝ լրացուցիչ ցուցակների) պատճեն/ները: Սույն պահանջը գրանցվում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի գործավարության մատյանում: Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը պարտավոր է բավարարել այդ պահանջը՝ այն ներկայացնելուց հետո 12 ժամվա ընթացքում: Համապատասխան ընտրատեղամասային ընտրական հանձնաժողովից ստացված և ստորագրված ցուցակները պարունակող փաթեթի բացումը, պատճենահանումը, ապա վերստին փաթեթավորումը և կնքումը իրականացվում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամների և վստահված անձանց ներկայությամբ:

2. Լիազոր մարմինը Հայաստանի Հանրապետության ընտրողների ցուցակն ըստ մարզերի և համայնքների, իսկ սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում՝ նաև ըստ ընտրական տեղամասերի, տեղադրում է ինտերնետում՝ բեռնելու հնարավորությամբ:

3. Տեղամասային կենտրոնի տարածքը տիրապետող քվեարկության օրվանից 40 օր առաջ ընտրողների ցուցակը փակցնում է տեղամասային կենտրոնում՝ բոլորի համար տեսանելի տեղում:

4. Ընտրողների ցուցակի օրինակը, այդ թվում՝ լրացուցիչ ցուցակները, քվեարկության օրվանից 2 օր առաջ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը փակցնում է տեղամասային կենտրոնում՝ բոլորի համար տեսանելի տեղում: Այս ցուցակները տեղամասային կենտրոնում մնում են փակցված մինչև տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունների դադարման օրը:

5. Ջինվորական մասերում հաշվառված ընտրողների ցուցակները քվեարկության օրվանից 10 օր առաջ փակցվում են գորամասերում՝ զինծառայողների համար տեսանելի տեղում:

6. Համայնքում մեկից ավելի ընտրական տեղամաս կազմավորվելու դեպքում լիազոր մարմինը ոչ ուշ, քան քվեարկության օրվանից 3 օր առաջ ընտրողներին է ուղարկում ծանուցագրեր՝ քվեարկության օրվա, տեղի և ժամանակի մասին:

Հոդված 12. Ընտրողների ցուցակների անձտությունների վերաբերյալ դիմումներ տալու, քննարկելու և ցուցակները ճշտելու կարգը

1. Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի քվեարկության օրվանից մինչև 5 օր առաջ ընտրողների ցուցակներում տեղ գտած անձտությունները վերացնելու մասին դիմում ներկայացնելու լիազոր մարմին:

2. Լիազոր մարմինը դիմումը ստանալուց հետո հինգ օրվա ընթացքում, սակայն ոչ ուշ քան քվեարկության օրվանից մինչև չորս օր առաջ, սույն օրենսգրքով սահմանված բավարար հիմքերի առկայության դեպքում ընտրողների ցուցակում կատարում է անհրաժեշտ փոփոխություններ կամ ուղղումներ՝ այդ մասին գրավոր տեղեկացնելով դիմողին:

3. Ընտրողների ցուցակներում անձտությունների վերաբերյալ վեճերը կարող են բողոքարկվել Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

4. Քվեարկությանը նախորդող հինգ օրվա ընթացքում և քվեարկության օրն ընտրողների ցուցակներում տեղ գտած անձտությունները վերացնելու, ցուցակներում ընդգրկվելու մասին դիմումների վերաբերյալ վճիռները կայացվում են այնպիսի ժամկետներում, որ ընտրողը հնարավորություն ունենա մասնակցելու քվեարկությանը:

5. Քվեարկությանը նախորդող հինգ օրվա ընթացքում և քվեարկության օրը ընտրողների ցուցակում ընդգրկվելու մասին վճիռ կամ լիազոր մարմնի տեղեկանքի հիման վրա ընտրողների ցուցակում լրացում կատարում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը՝ քվեարկության օրը, սույն օրենսգրքի 13-րդ հոդվածով սահմանված կարգով լրացուցիչ ցուցակներ կազմելու միջոցով:

6. Ընտրական հանձնաժողովներն իրավունք չունեն սեփական նախաձեռնությամբ որևէ փոփոխություն՝ ճշտում կամ լրացում կատարելու ընտրողների ցուցակներում, այդ թվում՝ լրացուցիչ ցուցակներում՝

բացառությամբ տառասխալների և տեխնիկական վրիպակների:

Հոդված 13. Ընտրողների լրացուցիչ ցուցակները

1. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով կազմում է ընտրողների լրացուցիչ ցուցակ:
2. Տեղամասի ընտրողների լրացուցիչ ցուցակում ընդգրկվում են դատարանի վճիռներ ներկայացրած ընտրողները, ինչպես նաև տվյալ ընտրական տեղամասի տարածքում հաշվառված, սակայն ընտրողների ցուցակում չընդգրկված ընտրողները՝ լիազոր մարմնի տեղեկանքի հիման վրա: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը ներկայացվող՝ ընտրողների ցուցակում ընդգրկված չլինելու մասին լիազոր մարմնի տեղեկանքի ձևը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:
3. Ընտրողների լրացուցիչ ցուցակները կազմվում են տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին քվեարկության համար տրվող ընտրողների ցուցակներին ներկայացվող պահանջներին համապատասխան՝ ավելացվելով մեկ սյունակ՝ դատարանի վճռի կամ լիազոր մարմնի տեղեկանքի համարը և ամսաթիվը նշելու համար:
4. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի կողմից կազմված ընտրողների լրացուցիչ ցուցակի յուրաքանչյուր էջ ստորագրում և կնքում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը, իսկ քվեարկության ավարտից հետո ցուցակի վերջում հանձնաժողովի նախագահը նշում է լրացուցիչ ցուցակում ընդգրկված ընտրողների ընդհանուր թիվը: Ընտրողին ընտրողների լրացուցիչ ցուցակում ընդգրկելու համար հիմք հանդիսացող փաստաթղթերը կցվում են լրացուցիչ ցուցակին:

ԳԼՈՒԽ 3

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՏԵՂԱՄԱՍԵՐԸ ԵՎ ՏԵՂԱՄԱՍԱՅԻՆ ԿԵՆՏՐՈՆՆԵՐԸ

Հոդված 14. Ընտրական տեղամասերը

1. Լիազոր մարմինը համայնքի ղեկավարի և ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամի մասնակցությամբ ընտրական տեղամասեր է կազմավորում քվեարկության օրվանից ոչ ուշ, քան 45 օր առաջ՝ հաշվի առնելով տեղական և այլ պայմաններ, նպատակ ունենալով առավել նպաստավոր պայմաններ ստեղծել քվեարկության համար:
2. Ընտրական տեղամասերը կազմավորվում են հերթական համարակալմամբ:
3. Ընտրական տեղամասն ընդգրկում է ոչ ավելի, քան 2000 ընտրող: Սույն կետով սահմանված թիվը կարող է փոփոխվել ընտրողների ցուցակների ճշգրտման դեպքում, սակայն ոչ ավելի, քան 2 տոկոս:
4. Ընտրական տեղամասը չի կարող ընդգրկել տարբեր բնակավայրեր:

Հոդված 15. Տեղամասային կենտրոնը

1. Քվեարկությունն անցկացվում է այդ նպատակով սահմանված տեղամասային կենտրոնում:
2. Տեղամասային կենտրոնը պետք է հնարավորինս մոտ լինի ընտրական տեղամասում գտնվող բնակելի շենքերին ու տներին: Տեղամասային կենտրոնը պետք է ընտրվի այնպես, որ ապահովվի քվեարկության բնականոն ընթացքը: Տեղամասային կենտրոնի գտնվելու վայրի պատշաճ ընտրության և անհրաժեշտ կահավորման համար պատասխանատու է համայնքի ղեկավարը:
3. Տեղամասային կենտրոնը չի կարող գտնվել պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, ռազմական ուսումնական հաստատությունների, զորամիավորումների ու առողջապահության հիմնարկների զբաղեցրած շենքերում:
4. Տեղական ինքնակառավարման մարմինները սահմանափակ ֆիզիկական հնարավորություններ ունեցող ընտրողների ընտրական իրավունքի իրականացման մատչելիությունն ապահովելու համար տեղամասային կենտրոններում ձեռնարկում են անհրաժեշտ միջոցներ:

Հոդված 16. Տեղամասային կենտրոն սահմանելը

1. Համայնքի ղեկավարը, սույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում նաև քրեակատարողական հիմնարկի ղեկավարը ոչ ուշ, քան քվեարկության օրվանից 45 օր առաջ, սահմանում է տեղամասային կենտրոն:
2. Տեղամասային կենտրոնում քվեարկության պատշաճ կազմակերպման կամ քվեարկության անցկացման անհնարինության դեպքում համայնքի ղեկավարը պարտավոր է քվեարկության օրվանից առնվազն 5 օր առաջ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի պահանջով փոխել տեղամասային կենտրոնի գտնվելու վայրը, իսկ բացառիկ դեպքերում (տարերային աղետ, վթար, հրդեհ)՝ նաև քվեարկության օրը՝ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի համաձայնությամբ:
3. Համայնքի ղեկավարը երկօրյա ժամկետում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով ընտրողներին տեղեկացնում է ընտրական տեղամասեր կազմավորելու և տեղամասային կենտրոններ սահմանելու մասին՝ դրա վերաբերյալ տեղեկացնելով նաև տեղամասային կենտրոնի տարածքը տիրապետողին:
4. Սույն հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված կարգով տեղամասային կենտրոնի գտնվելու վայրը փոխելու դեպքում համայնքի ղեկավարն ընտրողներին տեղեկացնում է անհապաղ:
5. Սույն օրենսգրքի 15-րդ և 16-րդ հոդվածներով սահմանված գործառույթները համայնքի ղեկավարի համար պարտադիր լիազորություն է, իսկ դրանց չկատարումը կամ ոչ պատշաճ կատարումը հիմք՝ համայնքի ղեկավարի լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցնելու համար:

**ԳԼՈՒԽ 4
ԸՆՏՐԱՏԱՐԱԾՔՆԵՐԸ**

Հոդված 17. Ընտրատարածքները

1. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կազմավորվում են 41 ընտրատարածքներ:
2. Ընտրատարածքները կազմավորում և համարակալում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը՝ Հայաստանի Հանրապետության ընտրողների ազգային գրանցամատյանում ընդգրկված ընտրողների թվի հիման վրա:
3. Ընտրատարածքը միասնական տարածք է և չի կարող ընդգրկել ոչ սահմանակից բնակավայրեր:
4. Ընտրատարածքի սահմանները որոշվում են հաշվի առնելով մարզերի սահմանները, տարածքի աշխարհագրական, տեղագրական և ֆիզիկական առանձնահատկությունները, հաղորդակցության միջոցների առկայությունը, գոյություն ունեցող սոցիալական և այլ գործոնները: Յուրաքանչյուր մարզում կազմավորվում է առնվազն մեկ ընտրատարածք, բայց այն պայմանով, որ ընտրատարածքը չընդգրկի տարբեր մարզերի համայնքներ: Մարզում կազմավորված ընտրատարածքներից յուրաքանչյուրում ընտրողների թվի տարբերությունը չպետք է գերազանցի մարզի ընտրողների ընդհանուր թվի և այդ մարզում կազմավորված ընտրատարածքների թվի հարաբերության 10 տոկոսը: Սույն պարբերության դրույթները տարածվում են նաև Երևան քաղաքում կազմավորվող ընտրատարածքների վրա:
5. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ընտրատարածքների գծապատկերները (նկարագիրը) հրապարակում է հանձնաժողովի ինտերնետային կայքում և «Հայաստանի Հանրապետություն» օրաթերթում, ընտրատարածքների թվի (սահմանների) փոփոխության մասին որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո 7 օրվա ընթացքում:
6. Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրությունների ժամանակ ընտրատարածքի սահմանները փոփոխության չեն ենթարկվում:

ԳԼՈՒԽ 5

ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ՔԱՐՈՋՉՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հոդված 18. Նախընտրական քարոզչության հիմնական սկզբունքները

1. Պետությունն ապահովում է նախընտրական քարոզչության ազատ իրականացումը: Այն ապահովում են պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինները՝ նախընտրական ժողովներ, թեկնածուների հետ ընտրողների հանդիպումներ ու ընտրությունների հետ կապված այլ միջոցառումներ կազմակերպելու նպատակով նրանց դահլիճներ և այլ շինություններ տրամադրելու միջոցով: Դրանք թեկնածուներին ու կուսակցություններին, կուսակցությունների դաշինքներին (այսուհետ՝ կուսակցություն) տրամադրվում են հավասար հիմունքներով, անվճար՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

2. Ընտրողները, կուսակցությունները իրավունք ունեն օրենքով չարգելված ձևերով քարոզչություն կատարել թեկնածուի, կուսակցության օգտին կամ նրա դեմ: Ընտրությունների մեկնարկից ոչ ուշ, քան մեկ ամիս առաջ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը սահմանում է «նախընտրական քարոզչություն» հասկացությունը:

3. Ջանգվածային լրատվության միջոցներից օգտվելու համար թեկնածուներին, կուսակցություններին երաշխավորվում են հավասար պայմաններ՝ եթերաժամանակ կամ ծավալ, սակագին և այլն:

4. Արգելվում է նախընտրական քարոզչություն կատարել և ցանկացած բնույթի քարոզչական նյութ տարածել՝

1) պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին, ինչպես նաև պետական և համայնքային ծառայողներին իրենց աշխատանքային պարտականությունները կատարելիս:

2) Սահմանադրական դատարանի անդամներին, դատավորներին, ոստիկանության և ազգային անվտանգության ծառայության, դատախազության մարմինների աշխատակիցներին (ծառայողներին), զինծառայողներին:

3) բարեգործական և կրոնական կազմակերպություններին:

4) օտարերկրյա քաղաքացիներին (բացառությամբ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններին մասնակցելու իրավունք ունեցողների) և կազմակերպություններին:

5) ընտրական հանձնաժողովի անդամներին:

5. Նախընտրական քարոզչությունը սկսվում է թեկնածուների, կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցման համար սույն օրենսգրքով նախատեսված վերջին օրվան հաջորդող 7-րդ օրը և ավարտվում՝ քվեարկության օրվանից մեկ օր առաջ: Քվեարկության և դրան նախորդող օրը ցանկացած քարոզչություն արգելվում է:

6. Նախընտրական քարոզչության ժամանակ թեկնածուներին, կուսակցություններին, ինչպես նաև նրանց կամ նրանց անդամների կողմից ղեկավարվող իրավաբանական անձանց և նրանց ներկայացուցիչներին արգելվում է անձամբ կամ իրենց անունից կամ որևէ այլ եղանակով քաղաքացիներին, համայնքներին, բոլոր տեսակի կազմակերպություններին և նրանց աշխատակիցներին անհատույց կամ արտոնյալ պայմաններով տալ կամ խոստանալ դրամ, սննդամթերք, արժեթղթեր, ապրանքներ կամ մատուցել (խոստանալ) ծառայություններ:

7. Արգելվում է թեկնածուների և կուսակցությունների կողմից պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների գույքի, տրանսպորտային և այլ միջոցների օգտագործումը:

8. Թեկնածուները, կուսակցությունները պարտավոր են պահպանել նախընտրական քարոզչության կազմակերպման սահմանված կարգը: Ընտրական հանձնաժողովները հսկում են նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի պահպանումը: Այդ կարգի խախտման դեպքում թեկնածուին, կուսակցության ընտրական ցուցակը գրանցած հանձնաժողովը դիմում է իրավասու մարմիններին՝ դրանք կանխելու նպատակով, կամ խախտում թույլ տված թեկնածուի, կուսակցության նկատմամբ կիրառում նախազգուշացում՝ խախտումը վերացնելու համար տալով եռօրյա ժամկետ: Նշված ժամկետում խախտումը չվերացնելու դեպքում հանձնաժողովը դիմում է դատարան՝ թեկնածուի, կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու համար:

9. Ձերբակալված և կալանքի տակ գտնվող թեկնածուները նախընտրական քարոզչություն իրականացնում են ընտրական գործընթացներում իրենց ներկայացնող վստահված անձանց միջոցով: Այդ նպատակով՝ ձերբակալված և կալանքի տակ գտնվող թեկնածուներն իրավունք ունեն նախընտրական

քարոզչության ընթացքում օրական մինչև 2 ժամ տևողությամբ ձերբակալվածներին և կալանավորվածներին պահելու վայրերում հանդիպումներ ունենալու իրենց մինչև 3 վստահված անձանց հետ:

Հոդված 19. Նախընտրական քարոզչությունը զանգվածային լրատվության միջոցներով

1. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուները և ընտրություններին մասնակցող կուսակցություններն ունեն հանրային ռադիոյի և հանրային հեռուստատեսության եթերաժամերից հավասար պայմաններով անվճար և վճարովի (այդ թվում՝ ուղիղ եթերով) օգտվելու իրավունք:

2. Հանրային ռադիոյից և հանրային հեռուստատեսությունից Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներին, կուսակցություններին անվճար և վճարովի եթերաժամ տրամադրելու կարգը և ժամանակացույցը յուրաքանչյուր համապետական ընտրության համար սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը թեկնածուների գրանցման համար սահմանված ժամկետի ավարտից հետո հաջորդ օրը:

3. Հանրային հեռուստաընկերությունը և հանրային ռադիոն՝ պահպանելով համամասնական հավասարության սկզբունքը, պարտավոր են թեկնածուների, կուսակցությունների համար ապահովել հավասար պայմաններ: Հանրային հեռուստաընկերության և հանրային ռադիոյի լրատվական հաղորդումներում թեկնածուների, կուսակցությունների նախընտրական քարոզարշավի վերաբերյալ պետք է ներկայացվի անկողմնակալ և գնահատականներից զերծ տեղեկատվություն՝ ապահովելով համամասնական հավասարության սկզբունքը:

Թեկնածուի, կուսակցության կողմից միջոցառումներ չկազմակերպելը կամ այդ միջոցառումների մասին տեղեկատվության բացակայությունը հիմք չէ զանգվածային լրատվության միջոցի համար ընտրությունների մյուս մասնակիցների քարոզարշավի մասին տեղեկություններ չհրապարակելու համար:

4. Համապետական ընտրությունների նշանակումից ոչ ուշ, քան 10 օր հետո ռադիոհեռարձակող և հեռուստահեռարձակող բոլոր ընկերությունները պետք է հրապարակեն վճարովի եթերաժամի յուրաքանչյուր րոպեի սակագինը, որը մինչև նախընտրական քարոզչության ավարտը չի կարող փոփոխվել: Նախընտրական քարոզչության ժամանակ հեռուստա և ռադիոընկերությունների գովազդի մեկ րոպեի սակագինը չի կարող գերազանցել տվյալ հեռուստառադիոընկերության վերջին 6 ամսվա ընթացքում տեղ գտած և տվյալ եթերաժամի համար նախատեսված առևտրային գովազդի մեկ րոպեի միջին արժեքը: Հանրային հեռուստաընկերությամբ և հանրային ռադիոյով նախընտրական քարոզչական գովազդի համար հատկացվում է այնպիսի ժամանակահատված, որպեսզի առավելագույն լայն թվով ընտրողներ հնարավորություն ստանան ծանոթանալու դրան:

5. Թեկնածուները, կուսակցություններն իրավունք ունեն հավասար պայմաններով օգտվելու նաև այլ ռադիոընկերությունների և հեռուստաընկերությունների եթերաժամերից: Սույն հոդվածի 3-5-րդ կետերում սահմանված դրույթները հավասարապես տարածվում են նաև մյուս ռադիոընկերությունների և հեռուստաընկերությունների վրա՝ անկախ սեփականության ձևից:

6. Արգելվում է նախընտրական քարոզչությանը վերաբերող ռադիոհաղորդումները և հեռուստահաղորդումներն ընդմիջել ապրանքների կամ ծառայությունների գովազդով:

7. Նախընտրական քարոզչությանը վերաբերող բոլոր ռադիոհաղորդումներն ու հեռուստահաղորդումները եթեր հեռարձակելիս ձայնագրվում և տեսագրվում են: Դրանք պահպանվում են առնվազն երեք ամիս:

8. Հեռուստաընկերությունների և ռադիոընկերությունների կողմից նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի կատարման նկատմամբ վերահսկողությունն իրականացնում է Հեռուստատեսության և ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը:

9. Հեռուստատեսության և ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը համապետական ընտրությունների նախընտրական քարոզչության ժամանակահատվածում իրականացնում է հեռուստաընկերությունների, ռադիոընկերությունների կողմից թեկնածուների, կուսակցությունների համար հավասար պայմանների ապահովման գնահատման մշտադիտարկում (մոնիթորինգ): Այդ նպատակով Հեռուստատեսության և ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը մշակում և համապետական ընտրությունների նշանակումից ոչ ուշ, քան 20 օր հետո հրապարակում ու Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով է ներկայացնում հեռուստաընկերությունների, ռադիոընկերությունների կողմից նախընտրական քարոզչության

ժամանակահատվածում թեկնածուների, կուսակցությունների համար հավասար պայմանների ապահովման գնահատման մեթոդիկա:

10. Հեռուստատեսության և ռադիոյի ազգային հանձնաժողովը համապետական ընտրությունների ժամանակ ոչ ուշ, քան նախընտրական քարոզչության համար սահմանված ժամկետի 10-րդ և 20-րդ օրը, ինչպես նաև ընտրությունների արդյունքների ամփոփման համար սահմանված ժամկետից 2 օր առաջ, հրապարակում և Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով է ներկայացնում հեռուստաընկերությունների, ռադիոընկերությունների կողմից նախընտրական քարոզչության ժամանակահատվածում սույն հոդվածի պահանջների կատարման մշտադիտարկման արդյունքները և հանձնաժողովի եզրակացությունը հեռուստաընկերությունների և ռադիոընկերությունների կողմից նախընտրական քարոզչության սահմանված կարգի պահպանման վերաբերյալ:

11. Հեռուստատեսության և ռադիոյի ազգային հանձնաժողովն իրավասու է պատժամիջոցներ կիրառել հեռարձակվող լրատվամիջոցների նկատմամբ, եթե իր կարծիքով լրատվամիջոցը խախտում է հավասարության սկզբունքը՝ ընդհուպ հեռարձակման արտոնագրից անհապաղ զրկումը:

12. Սույն հոդվածի դրույթները կիրառվում են նաև Երևանի ավագանու ընտրությունների ժամանակ:

Հոդված 20. Քարոզչական պաստառների և այլ նյութերի օգտագործման կարգը

1. Թեկնածուները, կուսակցությունները իրավունք ունեն հավասար հիմունքներով անարգել տարածելու պաստառներ, քարոզչական այլ տպագիր նյութեր: Քարոզչական պաստառներ փակցնելու համար տեղեր առանձնացնում է համայնքի ղեկավարը:

2. Ընտրություններ նշանակվելուց հետո 10 օրվա ընթացքում համայնքի ղեկավարը որոշում է ընդունում համայնքի տարածքում քարոզչական պաստառների համար տեղեր առանձնացնելու մասին՝ սահմանելով այնպիսի պայմաններ, որոնք թեկնածուների, կուսակցությունների համար կապահովեն հավասար հնարավորություններ: Այս որոշումը մինչև 10.000 ընտրող ունեցող համայնքի ղեկավարը ներկայացվում է ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով, իսկ 10.000 և ավելի ընտրող ունեցող համայնքի ղեկավարը՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով՝ որոշումն ընդունելուց հետո եռօրյա ժամկետում:

3. Եթե ընտրություններ նշանակվելուց հետո 10 օրվա ընթացքում համայնքի ղեկավարը որոշում չի ընդունում համայնքի տարածքում քարոզչական պաստառների համար տեղեր առանձնացնելու մասին, ապա քարոզչական պաստառ փակցնելու համար տեղերը համայնքի ղեկավարն առանձնացնում է թեկնածուի, կուսակցության կամ լիազոր ներկայացուցչի դիմումի հիման վրա՝ դիմումը ստանալուց հետո 3 աշխատանքային օրվա ընթացքում: Քարոզչական պաստառ փակցնելու մասին դիմումը համայնքի ղեկավարին կարող է տրվել թեկնածուների, կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցման փաստաթղթերը ներկայացնելու համար սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետներում: Դիմումը պետք է պարունակի տեղեկություններ պաստառի չափսերի, պաստառների քանակի մասին և պետք է կցված լինի պաստառի էսքիզը: Քարոզչական պաստառների համար տեղեր առանձնացնելիս համայնքի ղեկավարը պարտավոր է բոլոր թեկնածուների, կուսակցությունների համար համայնքի տարածքում ապահովել հավասար պայմաններ և պաստառների հավասար բաշխվածություն: Համայնքի տարածքում հավասար պայմաններ ապահովելու նպատակով թեկնածուները, կուսակցությունները պետք է պաստառի չափսերը համապատասխանեցնեն համայնքի ղեկավարի կողմից պաստառի փակցման համար առանձնացված տեղերին: Քարոզչական պաստառ փակցնելու մասին դիմումի բացակայությունը կամ դիմումներում պաստառների փակցման համար տեղերի քանակների տարբերությունը հիմք չէ մյուս թեկնածուների, կուսակցությունների դիմումները մերժելու կամ նրանց քարոզչական պաստառները փակցնելու տեղերի թիվը սահմանափակելու համար: Քարոզչական պաստառների փակցման համար սույն հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետերով սահմանված տեղերը թեկնածուներին, կուսակցություններին տրամադրվում են անվճար:

4. Համայնքի ղեկավարը կարող է նաև քվեարկության օրվանից առնվազն 40 օր առաջ ընդունել որոշում՝ համայնքի տարածքում վահանակներ կամ ժամանակավոր այլ հարմարանքներ տեղադրելու միջոցով վճարովի հիմունքներով քարոզչական պաստառներ փակցնելու համար տեղեր առանձնացնելու մասին՝ ապահովելով սույն հոդվածի 3-րդ կետի 2-րդ, 3-րդ և 4-րդ պարբերությամբ սահմանված պայմանները և հավասար սակագին թեկնածուների, կուսակցությունների համար: Մինչև 10.000 ընտրող ունեցող համայնքի ղեկավարն ընդունած որոշման օրինակն առաքում է ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով, իսկ 10.000 և ավելի ընտրող ունեցող համայնքի ղեկավարը՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով՝ որոշումն ընդունելուց հետո եռօրյա ժամկետում:

5. Քարոզչական պաստառը փակցնելուց առաջ կուսակցությունը պետք է դրա նմուշը ներկայացնի կուսակցության ընտրական ցուցակը գրանցող ընտրական հանձնաժողով: Ընտրական հանձնաժողովի կողմից եռօրյա ժամկետում պաստառի փակցնելն արգելելու վերաբերյալ որոշում չընդունվելու դեպքում պաստառը կարող է փակցվել:

6. Արգելվում է համայնքի ղեկավարի կողմից առանձնացված տեղերից բացի այլ տեղերում՝ այդ թվում պետական կառավարչական հիմնարկների կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինների վարչական շենքերի, հասարակական օբյեկտների, հասարակական տրանսպորտի վրա կամ ներսում, քարոզչական պաստառներ փակցնելը: Արգելվում է համայնքի ղեկավարի կողմից առանձնացված տեղերում փակցված պաստառները պոկելը, պատռելը, դրանց վրա գրառումներ կատարելը կամ ցանկացած այլ եղանակով վնասելը: Սույն հոդվածի դրույթների խախտմամբ փակցված պաստառները վերացնում է համայնքի ղեկավարը, անհրաժեշտության դեպքում՝ ոստիկանության աջակցությամբ: Սույն գործառույթը համայնքի ղեկավարի համար պատվիրակված լիազորություն է:

7. Արտաքին գովազդային վահանակները տնօրինող կազմակերպությունները քարոզչական պաստառների տեղադրման դեպքում նախընտրական քարոզչության ժամանակահատվածում թեկնածուների, կուսակցությունների համար պետք է ապահովեն հավասար պայմաններ և սահմանեն հավասար սակագներ: Համապետական և Երևանի ավագանու ընտրությունների ժամանակ արտաքին գովազդային վահանակները տնօրինող կազմակերպությունները 5 քառակուսի մետրը գերազանցող մակերեսով վահանակները թեկնածուներին, կուսակցություններին տրամադրելու համար ընտրությունները նշանակվելուց հետո քսանօրյա ժամկետում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացնում տեղեկատվություն ազատ վահանակների քանակի, մակերեսների, դրանց գտնվելու վայրերի և վարձավճարների վերաբերյալ: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն այս տեղեկությունները տեղադրում է հանձնաժողովի ինտերնետային կայքում՝ ի գիտություն թեկնածուների, կուսակցությունների: Թեկնածուների, կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցման փաստաթղթերը ներկայացնելու համար սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետներում թեկնածուները, կուսակցությունները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով ներկայացնում են հայտ գովազդային վահանակներում քարոզչական պաստառներ տեղադրելու համար՝ նշելով անհրաժեշտ վահանակների քանակը: Այս տեղեկությունների հիման վրա արտաքին գովազդային վահանակներում քարոզչական պաստառներ փակցնելու իրավունքը թեկնածուների, կուսակցությունների միջև բաշխվում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշմամբ՝ թեկնածուների, կուսակցությունների համար ապահովելով հավասար պայմաններ: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշման հիման վրա թեկնածուն, կուսակցությունը արտաքին գովազդային վահանակը տնօրինող կազմակերպության հետ կնքում է պայմանագիր քարոզչական պաստառը փակցնելու համար:

8. Համայնքի ղեկավարը, արտաքին գովազդային վահանակները տնօրինող կազմակերպությունների ղեկավարները ապահովում են, որ գրանցումն ուժը կորցրած կամ անվավեր ճանաչված թեկնածուների, կուսակցությունների՝ սույն հոդվածի դրույթներին համապատասխան փակցված քարոզչական պաստառները վերացվեն:

9. Քարոզչական տպագիր նյութերը պետք է տեղեկություններ պարունակեն պատվիրատուի, տպագրող կազմակերպության և տպաքանակի վերաբերյալ:

10. Արգելվում է անանուն քարոզչական տպագիր նյութեր տարածելը: Անանուն կամ կեղծ քարոզչական տպագիր նյութեր հայտնաբերելու դեպքում իրազեկ ընտրական հանձնաժողովը դիմում է իրավասու մարմիններին՝ ապօրինի գործողությունները դադարեցնելու համար:

Հոդված 21. Ընտրողների կամքի ազատ արտահայտման վրա ներգործության արգելումը

1. Ռադիոընկերությունների և հեռուստաընկերությունների լրագրողներին, խմբագրությունների անդամներին, ովքեր գրանցված են որպես թեկնածուներ, արգելվում է ընտրությունների լուսաբանումը և ռադիո կամ հեռուստահաղորդումների վարումը:

2. Նախընտրական քարոզչության ժամանակ պետական և համայնքային ծառայողներին, զանգվածային լրատվության միջոցների աշխատակիցներին արգելվում է իրենց վերապահված լիազորությունները (իրավունքները) գործադրել թեկնածուների, կուսակցությունների միջև անհավասար պայմաններ ստեղծելու, կողմնակալություն ցուցաբերելու միջոցով ընտրողների կամքի ազատ արտահայտման վրա

ներգործելու նպատակով:

3. Թեկնածուների, կուսակցությունների վարկանիշների վերաբերյալ սոցիոլոգիական հարցման արդյունքներ հրապարակելիս հարցումն իրականացնող կազմակերպությունը պարտավոր է նշել հարցման ժամկետները, հարցվողների թիվը և ընտրանքի ձևը, հավաքման ձևը և վայրը, հարցի ճշգրիտ ձևակերպումը, հնարավոր սխալի վիճակագրական գնահատականը և պատվիրատուին: Քվեարկության օրվան նախորդող 7 օրվա ընթացքում՝ ներառյալ քվեարկության օրը, մինչև ժամը 20:00, արգելվում է թեկնածուների, կուսակցությունների վարկանիշների վերաբերյալ սոցիոլոգիական հարցման արդյունքներ հրապարակել: Արգելվում է մինչև քվեարկության ավարտը հրապարակել ընտրողների հարցման արդյունքներ այն մասին, թե ում օգտին են քվեարկել:

4. Քվեարկության և դրան նախորդող օրն արգելվում է այն շենքի ներսում, մուտքի մոտ կամ շենքի շուրջը, որտեղ գտնվում է տեղամասային կենտրոնը, ընտրողների վրա որևէ ձևով ազդեցություն գործել:

5. Արգելվում է քվեարկության օրը տեղամասային կենտրոնին հարող տարածքում մինչև 50 մետր շառավղով խմբերով հավաքվելը, տեղամասային կենտրոնի մուտքին հարող տարածքում մեքենաների կուտակումը: Սույն կետի դրույթների կատարումն ապահովում է Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանությունը՝ անկախ ընտրական հանձնաժողովի պահանջից:

Հոդված 22. Քաղաքական, հայեցողական պաշտոններ զբաղեցնող, պետական կամ համայնքային ծառայող հանդիսացող թեկնածուների նախընտրական քարոզչության սահմանափակումները

Հանրապետության Նախագահի ընտրությունների ժամանակ որպես թեկնածու գրանցված պետական ծառայողները (Հայաստանի Հանրապետության վարչապետ, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության անդամներ, Հայաստանի Հանրապետության վերահսկիչ պալատի և այլ անկախ հանձնաժողովների, Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի, պետական կառավարման հանրապետական, տարածքային և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ղեկավարներ, աշխատակազմի ղեկավարներն ու նրանց տեղակալները, հայեցողական պաշտոն զբաղեցնող անձինք, քաղաքացիական և այլ պետական ու հանրային ծառայողներ), բացառությամբ Հայաստանի Հանրապետության գործող նախագահի, ընտրությունների ընթացքում կասեցնում են իրենց պաշտոնավարությունը՝ գնալով իրենց հաշվին արձակուրդի, որի ժամանակահատվածը հաշվվում է ապահովագրական և աշխատանքային ընդհանուր ստաժի մեջ: Նշված անձինք կարող են աշխատանքի վերադառնալ միայն օրենքով սահմանված կարգով Հայաստանի Հանրապետությունում արտակարգ իրավիճակ՝ աղետներ, ռազմական դրություն հայտարարվելու դեպքերում:

Քաղաքական, հայեցողական պաշտոններ զբաղեցնող, պետական կամ համայնքային ծառայող հանդիսացող թեկնածուները նախընտրական քարոզչությունն իրականացնում են հետևյալ սահմանափակումների հաշվառմամբ.

1) արգելվում է նախընտրական քարոզչության իրականացումը պաշտոնական պարտականությունները կատարելիս կամ պաշտոնական դիրքի ցանկացած չարաշահումը՝ ընտրությունների ժամանակ առավելություն ստանալու համար.

2) արգելվում է նախընտրական քարոզչության նպատակով ծառայողական պարտականությունների իրականացման համար տրամադրված տարածքների, տրանսպորտային և կապի միջոցների, նյութական ու մարդկային միջոցների օգտագործումը, բացառությամբ «Հատուկ պետական պաշտպանության ենթակա անձանց անվտանգության ապահովման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով պետական պահպանության ենթակա բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց նկատմամբ կիրառվող միջոցառումների: Նախընտրական քարոզչության նպատակով պետական սեփականությունն այս թեկնածուների կողմից օգտագործվում է ընդհանուր հիմունքներով:

3) արգելվում է զանգվածային լրատվության միջոցներով այս թեկնածուների գործունեության լուսաբանումը, բացառությամբ Սահմանադրությամբ սահմանված դեպքերի, պաշտոնական այցերի և ընդունելությունների, ինչպես նաև տարերային աղետների ընթացքում վերջիններիս իրականացրած գործունեության: Եթե իրականացվում է սույն հոդվածում նշված թեկնածուի այլ գործունեության լուսաբանում, ապա զանգվածային լրատվության միջոցն այն պետք է հաշվի առնի մյուս թեկնածուների գործունեությունը լուսաբանելիս՝ լուսաբանման հավասարության սկզբունքը պահպանելու համար:

ԳԼՈՒԽ 5

ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄԸ

Հոդված 23. Ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման ֆինանսավորումը

1. Ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման (ներառյալ՝ ընտրողների ցուցակների կազմումը, ընտրությունների անցկացման մասնագիտական դասընթացների կազմակերպումը), ինչպես նաև ընտրական հանձնաժողովների գործունեության համար անհրաժեշտ ծախսերի ֆինանսավորումը կատարվում է պետական բյուջեի միջոցների հաշվին: Այդ ծախսերը նախատեսվում են պետական բյուջեում՝ առանձին հոդվածով և պետության կարիքների համար գնումների անվանացանկում ներառվում մեկ տողով: Ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման համար հատկացված ֆինանսական միջոցների հաշվին գնումներ կատարելիս գնման ձևի ընտրությունը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը՝ «Գնումների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքին համապատասխան:

2. Արտահերթ ընտրությունների անցկացման դեպքում ընտրությունները ֆինանսավորվում են պետական բյուջեի պահուստային ֆոնդից, իսկ դրա անհնարինության դեպքում՝ կենտրոնական բանկի պահուստային ֆոնդից՝ հետագայում պետական բյուջեի միջոցների հաշվին փոխհատուցելու պայմանով:

3. Եթե բյուջետային միջոցները ժամանակին չեն տրամադրվում կամ Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի պահուստային ֆոնդում միջոցներ չկան կամ տրամադրված միջոցները չեն բավարարում ընտրությունները կամ ընտրությունների երկրորդ փուլը ֆինանսավորելու համար, ապա Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իրավունք ունի մրցութային հիմունքներով վարկ ստանալու մասնավոր բանկերից կամ օգտագործելու Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի՝ ընտրական գրավների հատուկ հաշվեհամարում առկա միջոցները՝ վարկը կամ ընտրական գրավների հատուկ հաշվեհամարից օգտագործված միջոցները կառավարության կողմից եռամսյա ժամկետում մարելու (վերականգնելու) պայմանով:

4. Ընտրությունների համար նախատեսված ֆինանսական միջոցները՝ այդ թվում հանձնաժողովների պահպանման համար նախատեսված միջոցները, հատկացվում են «Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկին: «Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկը սույն օրենսգրքին և Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով տնօրինում է ֆինանսական միջոցները և պատասխանատու է այդ միջոցները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած նախահաշիվներին համապատասխան օգտագործելու համար:

5. Ընտրություններից հետո քսանօրյա ժամկետում ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը ֆինանսական միջոցների ծախսման վերաբերյալ հաշվետվություն է ներկայացնում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը Հայաստանի Հանրապետության վերահսկիչ պալատ ներկայացնում է հաշվետվություն կատարված ծախսերի վերաբերյալ՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով և ժամկետներում:

Հոդված 24. Ընտրական գրավը

1. Թեկնածուները, կուսակցությունները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի հաշվեհամարին վճարում են ընտրական գրավ:

2. Ընտրական գրավի գումարը դիմումը ստանալուց հետո յոթնօրյա ժամկետում վերադարձվում է.
- 1) ընտրվելու կամ համամասնական ընտրակարգով մանդատների բաշխմանը մասնակցելու,
  - 2) ընտրությունների արդյունքում թեկնածուներին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թվի 5 կամ 5-ից ավելի տոկոս քվեաթերթիկներ ստանալու,
  - 3) մինչև թեկնածուների, կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցումն ինքնաբացարկ ներկայացնելու,
  - 4) ընտրության արդյունքներն անվավեր ճանաչվելու և նոր ընտրություն նշանակվելու դեպքերում, և
  - 5) ժառանգներին՝ թեկնածուի մահվան դեպքում:

3. Մյուս բոլոր դեպքերում ընտրական գրավի գումարը չի վերադարձվում:

Հոդված 25. Նախընտրական հիմնադրամի ձևավորումը

1. Թեկնածուները, կուսակցությունները իրենց նախընտրական քարոզչությունը ֆինանսավորելու նպատակով բացում են նախընտրական հիմնադրամ: Կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունները և կուսակցությունների ընտրական ցուցակներում ընդգրկված թեկնածուներն առանձին նախընտրական հիմնադրամ ձևավորել չեն կարող: Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների, կուսակցությունների նախընտրական հիմնադրամի միջոցները հավաքվում են Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկում, իսկ մյուս թեկնածուներինը՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած, Հանրապետության բոլոր մարզերում մասնաճյուղ ունեցող որևէ առևտրային բանկում: Նախընտրական հիմնադրամ ձևավորելու նպատակով թեկնածուների, կուսակցությունների դիմումների հիման վրա բանկերը բացում են ժամանակավոր հատուկ հաշվեհամարներ: Այդ հաշվեհամարներից եկամուտներ չեն հաշվարկվում և չեն վճարվում: Նախընտրական հիմնադրամը համալրվում է՝

- 1) թեկնածուի անձնական միջոցներից.
- 2) թեկնածուին առաջադրած կուսակցության կողմից տրամադրված միջոցներից.
- 3) կուսակցության սեփական միջոցներից.
- 4) ընտրական իրավունք ունեցող անձանց ֆինանսական և ոչ ֆինանսական կամավոր նվիրատվություններից.
- 5) իրավաբանական անձանց կամավոր մուծումներից:

2. Նախընտրական հիմնադրամներում մուծումներ կատարելու իրավունք չունեն՝

- 1) պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինները.
  - 2) բյուջետային հիմնարկները (կազմակերպությունները).
  - 3) օտարերկրյա ֆիզիկական (բացառությամբ համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամների ընտրությունների ժամանակ ընտրելու իրավունք ունեցող անձանց) և իրավաբանական անձինք.
  - 4) քաղաքացիություն չունեցող անձինք, բացառությամբ համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամների ընտրությունների ժամանակ ընտրելու իրավունք ունեցող անձանց.
  - 5) այն կազմակերպությունները, որոնց կանոնադրական կամ բաժնեհավաք կապիտալում բաժնեմաս ունեն Հայաստանի Հանրապետությունը կամ համայնքները.
  - 6) այն կազմակերպությունները, որոնց բաժնեհավաք կապիտալում 30 տոկոսից ավելին կազմում են օտարերկրյա միջոցները.
  - 7) բարեգործական և կրոնական կազմակերպությունները, միջազգային կազմակերպությունները և միջազգային հասարակական շարժումները.
  - 8) պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունները:
- Սույն կետում նշված ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից նախընտրական հիմնադրամների հաշվին մուծված գումարները փոխանցվում են պետական բյուջե:

3. Նախընտրական հիմնադրամներ կատարվող ֆինանսական և ոչ ֆինանսական նվիրատվությունների ու հիմնադրամներից կատարվող ծախսերի հաշվառման կարգը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

4. Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից նախընտրական հիմնադրամներում կատարվող նվիրատվությունների առավելագույն չափերը սահմանվում են սույն օրենսգրքով: Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից նախընտրական հիմնադրամներ կատարված նվիրատվությունների՝ սույն օրենսգրքով սահմանված առավելագույն չափերը գերազանցող մասերը փոխանցվում են պետական բյուջե:

5. Այն բանկերը, որտեղ բացված են ժամանակավոր հատուկ հաշվեհամարներ, եռօրյա պարբերականությամբ համապատասխան ընտրական հանձնաժողով տեղեկանք են ներկայացնում թեկնածուների, կուսակցությունների նախընտրական հիմնադրամների ֆինանսական մուտքերի և ելքերի վերաբերյալ: Այդ բանկերը նախընտրական հիմնադրամ մուծումներ կատարելու իրավունք ունեցող անձանց են վերադարձնում սույն օրենսգրքով սահմանված նախընտրական հիմնադրամների առավելագույն չափը լրացված լինելուց հետո ստացված գումարները:

Հոդված 26. Նախընտրական հիմնադրամի միջոցների օգտագործումը

1. Թեկնածուն, կուսակցությունը զանգվածային լրատվության միջոցներով նախընտրական քարոզչության իրականացման, դահլիճների վարձակալման, համերգային միջոցառումների կազմակերպման քարոզչական պաստառների պատրաստման (տեղադրման), քարոզչական տպագիր և այլ նյութերի ձեռքբերման, ընտրողներին տրամադրվող քարոզչական բոլոր տեսակի նյութերի՝ ներառյալ տպագիր

նյութերի պատրաստման ֆինանսավորման, վառելանյութի ձեռքբերման համար օգտագործում է միայն իր նախընտրական հիմնադրամի միջոցները: Սույն կետով սահմանված ծառայությունների կամ գույքի ձեռքբերման համար կնքված պայմանագրերը եռօրյա ժամկետում ներկայացվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին առընթեր վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայություն: Նախընտրական քարոզչության համար թեկնածուին, կուսակցությանը երրորդ անձանց կողմից մատուցված անվճար ծառայությունները, նվիրատվությունները իրենց շուկայական արժեքով պետք է ներառվեն նախընտրական հիմնադրամի ծախսերում:

2. Եթե հիմնավորվում է, որ նախընտրական քարոզչության համար մատուցված անվճար ծառայությունը կամ նվիրատվությունը շուկայական արժեքով չի ներառվել նախընտրական հիմնադրամի ծախսերում, ապա ընտրական հանձնաժողովի որոշմամբ թեկնածուն, կուսակցությունը պարտավոր է նախընտրական հիմնադրամի հաշվից դրա շուկայական արժեքի հնգապատիկի չափով գումար փոխանցել պետական բյուջե:

3. Եթե հիմնավորվում է, որ թեկնածուի, կուսակցության կողմից նախընտրական քարոզչության կազմակերպման նպատակով ձեռք բերված որևէ ծառայության կամ այլ գույքի համար կատարված ծախսն էականորեն փոքր է նմանատիպ ծառայության կամ գույքի համար ձևավորված շուկայական արժեքից, ապա այդ տարբերության չափով ավելացվում է նախընտրական հիմնադրամի ծախսային մասը: Ընտրական հանձնաժողովի որոշմամբ թեկնածուն, կուսակցությունը պարտավոր է իր նախընտրական հիմնադրամի հաշվից այդ արժեքների տարբերության հնգապատիկի չափով գումար փոխանցել պետական բյուջե:

4. Եթե հիմնավորվում է, որ թեկնածուն, կուսակցությունը նախընտրական քարոզչության համար, բացի նախընտրական հիմնադրամի միջոցներից, օգտագործել է նաև այլ միջոցներ, կամ ծախսերը գերազանցել են նախընտրական հիմնադրամի՝ սույն օրենսգրքով սահմանված առավելագույն չափը, ապա ընտրական հանձնաժողովի որոշմամբ թեկնածուն, կուսակցությունը պարտավոր է պետական բյուջե փոխանցել համապատասխանաբար նախընտրական հիմնադրամի միջոցներից դուրս ծախսված գումարի կամ նախընտրական հիմնադրամի՝ սույն օրենսգրքով սահմանված առավելագույն չափը գերազանցող գումարի հնգապատիկի չափով գումար: Նախընտրական հիմնադրամի միջոցներից դուրս ծախսված գումարի հնգապատիկի չափով գումարը պետական բյուջե փոխանցվում է թեկնածուի, կուսակցության նախընտրական հիմնադրամի հաշվից:

5. Եթե սույն հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված դեպքում հիմնադրամի ավելացման արդյունքում նախընտրական հիմնադրամի ծախսային մասը գերազանցած գումարի չափը կամ նախընտրական քարոզչության համար ծախսված նախընտրական հիմնադրամի՝ սույն օրենսգրքով սահմանված առավելագույն չափը գերազանցած գումարի չափը մեծ կամ հավասար է նախընտրական հիմնադրամի՝ սույն օրենսգրքով սահմանված առավելագույն չափի 10 տոկոսից, ապա ընտրական հանձնաժողովի կամ նրա ցանկացած անդամի դիմումի հիման վրա դատարանը կարող է ուժը կորցրած ձանաչել թեկնածուի, կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումը:

6. Սույն հոդվածով սահմանված գումարները ընտրական հանձնաժողովի որոշումից հետո հնգօրյա ժամկետում պետական բյուջե չփոխանցելու կամ նույն ժամկետում ընտրական հանձնաժողովի որոշումը դատական կարգով չբողոքարկելու դեպքում ընտրական հանձնաժողովի դիմումի հիման վրա դատարանը թեկնածուի, կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումն ուժը կորցրած է ձանաչում:

7. Թեկնածուների, կուսակցությունների նախընտրական հիմնադրամների հաշիվների հետ կատարվող բոլոր գործառնությունները դադարեցվում են քվեարկության օրվանից:

8. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կարող է թեկնածուներին, կուսակցություններին թույլատրել հիմնադրամից վճարումներ կատարել նաև քվեարկության օրվանից հետո, բայց մինչև քվեարկության օրը կատարված գործարքների համար:

9. Ընտրությունից հետո նախընտրական հիմնադրամում մնացած միջոցներն ընտրության արդյունքների պաշտոնական հրապարակումից հետո եռամսյա ժամկետում թեկնածուի, կուսակցության հայեցողությամբ օգտագործվում են բարեգործական նպատակներով: Եռամսյա ժամկետը լրանալուց հետո նախընտրական հիմնադրամում մնացած միջոցները փոխանցվում են պետական բյուջե:

10. Ընտրությունները չկայացած ձանաչվելու դեպքում նախընտրական հիմնադրամում մնացած միջոցները

սառնեցվում են մինչև նոր ընտրությունների համար թեկնածուների, կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցումը: Նոր ընտրությունների դեպքում թեկնածուները, կուսակցությունները կարող են օգտագործել իրենց նախընտրական հիմնադրամներում մնացած միջոցները:

11. Նոր ընտրություններին չմասնակցող թեկնածուների, կուսակցությունների նախընտրական հիմնադրամներում մնացած միջոցները փոխանցվում են պետական բյուջե:

12. Սույն հոդվածի դրույթները վերաբերում են միայն սույն հոդվածի 1-ին կետով սահմանված՝ զանգվածային լրատվության միջոցներով նախընտրական քարոզչության իրականացման, դաիլիճների վարձակալման, համերգային միջոցառումների կազմակերպման, քարոզչական պաստառների պատրաստման (տեղադրման), քարոզչական տպագիր և այլ նյութերի ձեռքբերման, ընտրողներին տրամադրվող քարոզչական բոլոր տեսակի նյութերի՝ ներառյալ տպագիր, ֆինանսավորմանը:

Հոդված 27. Նախընտրական հիմնադրամներ կատարված մուծումների և դրանց օգտագործման վերաբերյալ հայտարարագիրը

1. Թեկնածուները նախընտրական քարոզչությունը սկսվելուց հետո 10-րդ օրը, ինչպես նաև ոչ ուշ, քան ընտրությունների ավարտից 6 օր հետո, ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով ներկայացնում են հայտարարագիր՝ իրենց նախընտրական հիմնադրամներ կատարված մուծումների և դրանց օգտագործման վերաբերյալ:

2. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուները, Ազգային ժողովի և Երևանի ավագանու ընտրությունների ժամանակ կուսակցություններն իրենց նախընտրական հիմնադրամներ կատարված մուծումների ու դրանց օգտագործման վերաբերյալ հայտարարագիրը ներկայացնում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին
առընթեր վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայություն՝ նախընտրական քարոզչությունը սկսվելուց հետո 10-րդ և 20-րդ օրը, ինչպես նաև ոչ ուշ, քան ընտրությունների արդյունքների ամփոփման համար սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետից 2 օր առաջ:

3. Հայտարարագրի ձևը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

4. Հայտարարագրում նշվում են՝

- 1) նախընտրական հիմնադրամ կատարված մուծումների ժամանակագրությունը, մուծված գումարի չափը.
- 2) սույն օրենսգրքի 26-րդ հոդվածի 1-ին կետով սահմանված ծառայությունների, գույքի ձեռքբերման համար կատարված ծախսերը, դրանց կատարման ժամկետը, ծախսերի կատարումը հաստատող փաստաթղթերի տվյալները.
- 3) հիմնադրամում մնացած գումարի չափը:

5. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների, կուսակցությունների հայտարարագրերը եռօրյա ժամկետում տեղադրվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ինտերնետային կայքում, իսկ մյուս թեկնածուների հայտարարագրերի պատճենները կարող են տրամադրվել զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչներին, դիտորդներին:

Հոդված 28. Վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայությունը

1. Համապետական, Երևանի ավագանու և հանրապետության ողջ տարածքում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների կազմակերպման եւ անցկացման համար ընտրական հանձնաժողովներին տրամադրված միջոցների նպատակային օգտագործման, ինչպես նաև նախընտրական հիմնադրամներ կատարվող մուծումների, դրանց հաշվարկման եւ ծախսերի վրա վերահսկողություն իրականացնելու նպատակով ընտրությունները նշանակվելու օրվանից Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, ՀՀ Ազգային ժողովի խմբակցությունները ձևավորած կուսակցությունների մշտական գործող ղեկավար մարմինների ներկայացմամբ, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին առընթեր ստեղծում է Վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայություն:

1) Ծառայությունը բաղկացած է ՀՀ Ազգային ժողովի խմբակցությունները ձևավորած կուսակցություններից յուրաքանչյուրի մշտական գործող ղեկավար մարմնի կողմից ներկայացված երկուական մասնագետներից եւ ծառայության ղեկավարից, ում նշանակում է ՀՀ վերահսկիչ պալատը: Նշված 11 անձինք ծառայության աշխատանքներում ընդգրկվում են պայմանագրային հիմունքներով:

2) Ծառայության մասնագետներն իրավունք ունեն ծանոթանալու եւ ստանալու ծառայության

տրամադրության տակ գտնվող ցանկացած փաստաթղթի պատճենները:

3) Ծառայությունը եւ նրա յուրաքանչյուր աշխատակից իրավունք ունեն ուսումնասիրել ընտրական հանձնաժողովներում առկա ֆինանսական փաստաթղթերը, նախընտրական հիմնադրամներ ձևավորելու համար ժամանակավոր հատուկ հաշվեհամարներ բացած բանկերից պահանջել և ստանալ համապատասխան տեղեկություններ, տեղեկանքներ, փաստաթղթերի պատճեններ՝ թեկնածուների, կուսակցությունների նախընտրական հիմնադրամներ կատարվող մուծումների և ծախսերի վերաբերյալ:

4) Վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայությունը և նրա յուրաքանչյուր անդամ լիազորված է ուսումնասիրել սույն օրենսգրքի դրույթները չկատարելու դեպքերը և կարող է անհատներին, իրավաբանական անձանց և պետական մարմիններին կարգադրել՝ պատասխանել իր լիազորությունների շրջանակներում գտնվող գրավոր հարցերին, տրամադրել փաստաթղթային և այլ ապացույցներ ու ցուցմունքներ տալ:

5) Վերահսկիչ-վերստուգիչ հանձնաժողովը և նրա յուրաքանչյուր անդամ կարող են հետաքննություն նախաձեռնել կամ ձեռնարկել համապատասխան կոնկրետ գործողություններ՝ սեփական նախաձեռնությամբ կամ ի պատասխան որեւէ անձի կողմից ներկայացված բողոքի:

6) Որպես թեկնածուի, կուսակցությունների և/կամ կուսակցությունների դաշինքների կողմից ներկայացված հայտարարագրերի (և ուղեկցող փաստաթղթերի) ստուգման մաս՝ ծառայությունը պետք է հաշվի առնի որևէ աղբյուրից ստացված ցանկացած արժանահավատ տեղեկատվություն, որը ցույց է տալիս, որ հայտարարագիր ներկայացնողը փաստացի ավելի շատ միջոցներ է ծախսել, քան հայտարարագրել է կամ այլ կերպ գերազանցել է ծախսերի համապատասխան սահմանը՝ այդ թվում քարոզարշավի համար օգտագործելով ոչ ֆինանսական ներդրումներ կամ աջակցություն երրորդ կողմից:

7) Ծառայության ղեկավարը յուրաքանչյուր ամսվա համար վարձատրվում է նվազագույն աշխատավարձի ութնապատիկ չափով, իսկ ծառայության աշխատակիցը՝ նվազագույն աշխատավարձի յոթնապատիկի չափով: Ծառայության կազմում ընդգրկված մասնագետները ծառայության գործունեության ամբողջ ժամանակահատվածում ազատվում են իրենց ծառայողական պարտականությունների կատարումից: Ծառայության մասնագետների աշխատատեղը իրենց հիմնական աշխատավայրերում պահպանվում է: Ծառայության գործունեության ֆինանսական և նյութատեխնիկական ապահովումը կատարվում է պետական բյուջեի միջոցների հաշվին: Վերստուգիչ-վերահսկիչ ծառայությունը թեկնածուների, կուսակցությունների նախընտրական հիմնադրամներ կատարված մուծումների և դրանց օգտագործման վերաբերյալ հայտարարագրերը ստանալուց հետո 5 օրվա ընթացքում ստուգում և նյութերը ներկայացնում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի քննարկմանը: Վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայության գործունեության կարգը, օրենքի սույն հոդվածի դրույթներին համապատասխան, սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը: Վերահսկիչ-վերստուգիչ ծառայության գործունեությունն ավարտվում է ընտրությունների վերջնական արդյունքների հրապարակումից հետո 45-րդ օրը:

**ԳԼՈՒԽ 6
ԴԻՏՈՐԴՆԵՐԸ, ԶԱՆԳՎԱԾԱՅԻՆ ԼՐԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ, ՎՍԱՀՎԱԾ ԱՆՁԻՆՔ**

Հոդված 29. Դիտորդական առաքելության իրավունքը

1. Ընտրությունների ժամանակ դիտորդական առաքելության իրավունք ունեն՝
  - 1) միջազգային կազմակերպությունները.
  - 2) Հայաստանի Հանրապետությունում հավատարմագրված դիվանագիտական և հյուպատոսական ներկայացուցչությունները.
  - 3) Հայաստանի Հանրապետության և օտարերկրյա հասարակական այն կազմակերպությունները, որոնց կանոնադրական խնդիրները ներառում են ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցեր. այդ կազմակերպությունները չեն կարող աջակցել թեկնածուներին կամ կուսակցություններին:
2. Միջազգային կազմակերպությունները, ՀՀ-ում հավատարմագրված դիվանագիտական և հյուպատոսական ներկայացուցչություններն ու օտարերկրյա հասարակական կազմակերպությունները դիտորդական առաքելություն կարող են իրականացնել իրավերի առկայության դեպքում: Միջազգային կազմակերպությունների, օտարերկրյա հասարակական կազմակերպությունների դիտորդական առաքելությունների կազմում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներ ընդգրկվել չեն կարող: Սույն կետում նշված կազմակերպություններին և անձանց դիտորդական առաքելություն իրականացնելու իրավեր ուղարկելու իրավունք ունեն՝
  - 1) Հանրապետության Նախագահը.
  - 2) Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի նախագահը.
  - 3) Հայաստանի Հանրապետության վարչապետը.

4) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

3. Դիտորդական առաքելություն իրականացնելու կարգը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

Հոդված 30. Դիտորդների հավատարմագրումը

1. Սույն օրենսգրքի 29-րդ հոդվածում նշված կազմակերպությունների դիտորդներն իրենց առաքելությունն իրականացնում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում հավատարմագրվելուց հետո:

2. Հավատարմագրվելու կամ հավատարմագրված դիտորդների ցանկում փոփոխություններ (լրացումներ) կատարելու համար դիմումները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացվում ընտրությունները նշանակելու օրվանից հետո, բայց ոչ ուշ, քան քվեարկության օրվանից 10 օր առաջ:

3. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը դիտորդներին տրվող վկայականներն այդ կազմակերպություններին հանձնում է դիմումը ստանալուց ոչ ուշ, քան 7 օր հետո: Դիտորդների վկայականները Հայաստանի Հանրապետությունում գրանցված հասարակական կազմակերպությունների դեպքում կնքվում են նաև այդ կազմակերպությունների կնիքով:

4. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը մերժում է դիտորդների հավատարմագրման մասին դիմումը, եթե կազմակերպության կանոնադրական խնդիրները չեն բավարարում սույն օրենսգրքի 29-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի պահանջները կամ ներկայացված փաստաթղթերը չեն համապատասխանում սույն հոդվածի 7-րդ կետով սահմանված Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշման պահանջներին:

5. Դիտորդների կողմից որևէ թեկնածուի, կուսակցության աջակցելու դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իրավունք ունի այդ կազմակերպությանը զրկելու դիտորդական առաքելություն իրականացնելու իրավունքից:

6. Դիտորդների լիազորությունները դադարում են ընտրությունների արդյունքների պաշտոնական հրապարակման պահից 8-րդ օրը, եթե ընտրության արդյունքները դատարան չեն բողոքարկվել: Ընտրությունների արդյունքները դատարան բողոքարկվելու դեպքում դիտորդների լիազորություններն ավարտվում են դատական ակտի հրապարակման օրվա հաջորդ օրը, եթե վերաքվեարկություն չի նշանակվել: Վերաքվեարկության դեպքում դիտորդների վերագրանցում չի պահանջվում:

7. Դիտորդների հավատարմագրման կարգը, նրանց հավատարմագրման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերի և տեղեկությունների ցանկը, վկայականների ձևերը և դրանց լրացման կարգը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

Հոդված 31. Դիտորդի, զանգվածային լրատվության միջոցի ներկայացուցչի իրավունքները, պարտականությունները և գործունեության երաշխիքները

1. Դիտորդը, զանգվածային լրատվության միջոցի ներկայացուցիչը իրավունք ունեն`

1) ներկա գտնվելու ընտրական հանձնաժողովի նիստերին, իսկ քվեարկության ընթացքում` նաև տեղամասային կենտրոնում. Հայաստանի Հանրապետությունում գրանցված հասարակական կազմակերպությունների դիտորդները ընտրական հանձնաժողովների նիստերին, իսկ քվեարկության ընթացքում` նաև տեղամասային կենտրոնում կարող են ներկա գտնվել, եթե անցել են ընտրությունների անցկացման մասնագիտական դասընթացներ և ստացել որակավորման վկայականներ:

2) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով հետևելու քվեաթերթիկների տպագրման, փոխադրման, պահպանման և քվեաթերթիկների հաշվարկման գործընթացներին.

3) անարգել ծանոթանալու քվեաթերթիկների նմուշներին, տվյալ ընտրական հանձնաժողովի տնօրինության տակ գտնվող ընտրական փաստաթղթերին, հանձնաժողովի որոշումներին, նիստերի արձանագրություններին, ստանալու դրանց պատճենները, կատարելու քաղվածքներ.

4) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով ազատ տեղաշարժվելու տեղամասային կենտրոնում քվեաթերթիկների ու քվեատուփի դիտարկման համար:

2. Դիտորդը, զանգվածային լրատվության միջոցի ներկայացուցիչը իրավունք չունեն միջամտելու ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքներին:

3. Դիտորդը քվեարկության օրը հետևում է ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքներին և կարող է հանձնաժողովի նախագահին ներկայացնել դիտողություններ, առաջարկություններ, որոնց կապակցությամբ վերջինս ձեռնարկում է անհրաժեշտ միջոցներ:

4. Դիտորդի, զանգվածային լրատվության միջոցի ներկայացուցչի սույն օրենսգրքով սահմանված իրավունքների որևէ սահմանափակում չի թույլատրվում:

5. Դիտորդը, զանգվածային լրատվության միջոցի ներկայացուցիչը պարտավոր են պահպանել սույն օրենսգրքի պահանջները և չեն կարող պատասխանատվության ենթարկվել ընտրությունների ընթացքի և արդյունքների վերաբերյալ հայտնած կարծիքի համար:

Հոդված 32. Վստահված անձի կարգավիճակը

1. Կուսակցություններն ընտրական ցուցակները գրանցելուց, իսկ թեկնածուները՝ գրանցվելուց հետո ընտրական հանձնաժողովներում, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, կազմակերպությունների, զանգվածային լրատվության միջոցների հետ փոխհարաբերություններում իրենց շահերը պաշտպանելու նպատակով կարող են ունենալ վստահված անձինք: Վստահված անձ կարող են լինել միայն Հայաստանի Հանրապետության ընտրական իրավունք ունեցող քաղաքացիները:

2. Կուսակցությունների ընտրական ցուցակները և թեկնածուներին գրանցելուց հետո, բայց ոչ ուշ, քան քվեարկության օրվանից մինչև 7 օր առաջ, ըստ ներկայացված ցուցակների, վստահված անձանց տրվում են կնքված վկայականներ՝ ընտրության համար կազմավորված տեղամասերի թվի եռապատիկից ոչ ավելի: Վկայականները տրվում են հայտը ներկայացնելուց հետո հնգօրյա ժամկետում: Համապատասխան հանձնաժողովը վկայականում նշում է թեկնածուի անունը, հայրանունը, ազգանունը, կուսակցության անվանումը: Թեկնածուն կամ նրա լիազոր ներկայացուցիչը կամ կուսակցության լիազոր ներկայացուցիչը վկայականները լրացնում և տրամադրում է վստահված անձանց:

3. Վստահված անձանց գրանցման կարգը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը: Թեկնածուն կամ նրա լիազոր ներկայացուցիչը, կուսակցությունների լիազոր ներկայացուցիչը ցանկացած պահի, բայց ոչ ուշ, քան քվեարկության օրվանից մինչև 7 օր առաջ կարող են ետ կանչել իրենց նշանակած վստահված անձանց, նշանակել նորերին:

4. Վստահված անձ չեն կարող լինել Սահմանադրական դատարանի անդամները, դատավորները, Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության և Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ծառայության, պաշտպանության նախարարության, դատախազության, հարկային և մաքսային մարմինների աշխատակիցները, սոցիալական ապահովության մարմինների (ծառայությունների) աշխատակիցները, զինծառայողները, հոգևորականները, ընտրական հանձնաժողովի անդամները, Հայաստանի Հանրապետության վարչապետը, Հայաստանի Հանրապետության կառավարության անդամները, Հայաստանի Հանրապետության վերահսկիչ պալատի և այլ անկախ հանձնաժողովների, պետական կառավարման հանրապետական, տարածքային և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ղեկավարները, ավագանու անդամները, աշխատակազմի ղեկավարներն ու նրանց տեղակալները, հայեցողական պաշտոն զբաղեցնող անձինք, պետական զանգվածային լրատվության միջոցների ղեկավարները և օտարերկրյա քաղաքացիները: Այդ նպատակով վստահված անձ դառնալու համար դիմած յուրաքանչյուր քաղաքացի գրանցող մարմնին է ներկայացնում հավաստագիր վերը թվարկված կարգավիճակներից որևէ մեկին չպատկանելու վերաբերյալ:

Հոդված 33. Վստահված անձի իրավունքները, պարտականությունները և գործունեության երաշխիքները

1. Վստահված անձը իրավունք ունի՝
- 1) խորհրդակցական ձայնի իրավունքով մասնակցելու հանձնաժողովի նիստերին, քվեարկության ընթացքում ներկա գտնվելու քվեարկության սենյակում.
  - 2) ծանոթանալու ընտրական փաստաթղթերին՝ այդ թվում դատարանի համապատասխան վճիռներին, լիազոր մարմնի տված համապատասխան տեղեկանքին.
  - 3) ընտրական հանձնաժողովի նախագահի, նախագահի տեղակալի, քարտուղարի կամ հանձնաժողովի անդամներից որևէ մեկի ներկայությամբ, ում կհանձնարարի հանձնաժողովի նախագահը, անարգել ծանոթանալու տվյալ ընտրական հանձնաժողովի տնօրինության տակ գտնվող ընտրական

փաստաթղթերին, ընտրական հանձնաժողովների որոշումներին, արձանագրություններին, ստանալու դրանց պատճենները, կատարելու քաղվածքներ, նույն կարգով ծանոթանալու քվեարկած քվեաթերթիկներին: Որոշումների, արձանագրությունների, գրանցամատյանի գրառումների պատճենները և քաղվածքները պետք է կնքեն և ստորագրեն հանձնաժողովի նախագահը (տեղակալը) և քարտուղարը: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովից ստացված փաստաթղթերը կնքվում են միայն քվեարկության օրը:

4) սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով և դեպքերում բողոքարկելու հանձնաժողովների որոշումները, գործողությունները, անգործությունը:

5) Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից սահմանված կարգով հետևելու քվեաթերթիկների տպագրման, փոխադրման, պահպանման և քվեաթերթիկների հաշվարկման գործընթացներին:

6) չմիջամտելով հանձնաժողովի անդամի աշխատանքներին՝ ֆիզիկապես ներկա գտնվելու հանձնաժողովի ընտրողների գրանցում իրականացնող, քվեաթերթիկ և քվեարկության ծրար հատկացնող անդամների, քվեարկության ծրարները կնքող և քվեատուփը հսկող անդամի կողքին և հետևելու նրանց աշխատանքներին:

7) քվեարկության օրը հետևելու ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքներին և դրանց վերաբերյալ հանձնաժողովի նախագահին ներկայացնելու դիտողություններ և առաջարկություններ, որոնց կապակցությամբ վերջինս ձեռնարկում է անհրաժեշտ միջոցներ:

8) քվեարկության արդյունքներն ամփոփելիս ընտրական հանձնաժողովի նախագահի, նախագահի տեղակալի, քարտուղարի կամ հանձնաժողովի անդամներից որևէ մեկի ներկայությամբ, ում կհանձնարարի հանձնաժողովի նախագահը, անարգել ծանոթանալու քվեարկած քվեաթերթիկներին և դրանցում կատարված նշումներին, ներկա գտնվելու քվեաթերթիկների հաշվարկմանը և քվեարկության արդյունքների ամփոփմանը:

9) իրականացնելու սույն օրենսգրքով իրեն վերապահված այլ լիազորություններ:

2. Վստահված անձը իր լիազորություններն իրականացնում է սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով:

3. Ընտրական հանձնաժողովի նիստին (խորհրդակցական ձայնի իրավունքով) և քվեարկության ընթացքում կարող է ներկա գտնվել յուրաքանչյուր թեկնածուի և Ազգային ժողովի ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունների մեկական վստահված անձ:

4. Վստահված անձի իրավունքների որևէ սահմանափակում չի թույլատրվում: Ոչ ոք, այդ թվում ընտրական հանձնաժողովները, իրավունք չունեն վստահված անձանց դուրս հանելու քվեարկության սենյակից կամ ցանկացած այլ կերպ նրանց մեկուսացնելու հանձնաժողովի աշխատանքներին ներկա գտնվելուց, բացառությամբ նրանց ձերբակալելու կամ կալանավորելու դեպքերի:

5. Վստահված անձը չի կարող պատասխանատվության ենթարկվել ընտրությունների ընթացքի և արդյունքների ամփոփման վերաբերյալ իր հայտնած կարծիքի համար:

ԲԱԺԻՆ 2. ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

ԳԼՈՒՄ 7

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԻ ԱՆՂԱՄՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱԿԻՃԱԿԸ

Հոդված 34. Ընտրական հանձնաժողովների համակարգը

1. Ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման նպատակով Հանրապետությունում կազմավորվում է ընտրական հանձնաժողովների եռաստիճան համակարգ՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով, Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով և Տեղամասային ընտրական հանձնաժողով:

2. Յուրաքանչյուր ընտրատարածքի համար կազմավորվում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով: Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նստավայրը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը՝ Ազգային ժողովի 41 ընտրատարածքների կազմավորման մասին որոշմամբ:

3. Եթե համայնքի տարածքն ընդգրկված է մեկից ավելի ընտրատարածքների կազմում, ապա Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության օրվանից առնվազն 65 օր առաջ որոշում է այն Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին, որի լիազորությանն են վերապահվում տվյալ

համայնքում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների կազմակերպումը և անցկացումը: Այդ հանձնաժողովի ընտրատարածքը պետք է ընդգրկի տվյալ համայնքի առավել թվով ընտրողներ:

4. Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներին անհատույց ապահովում են անհրաժեշտ աշխատանքային տարածքներով և գույքով, աջակցում հանձնաժողովներին՝ նրանց բնականոն աշխատանքային գործունեությունն ապահովելու համար:

Հոդված 35. Ընտրական հանձնաժողովների խնդիրները

1. Ընտրական հանձնաժողովներն ապահովում են ընտրողների ընտրական իրավունքի իրականացումը և պաշտպանությունը: Ընտրական հանձնաժողովներն իրենց լիազորություններն իրականացնելիս անկախ են պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններից:

2. Ընտրական հանձնաժողովները գործում են օրինականության, կոլեգիալության և իրապարակայնության սկզբունքների հիման վրա:

Հոդված 36. Ընտրական հանձնաժողովների ակտերը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ընդունում է նորմատիվ կամ անհատական իրավական ակտեր, իսկ Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը՝ անհատական իրավական ակտեր:

2. Ընտրական հանձնաժողովների իրավական ակտերը՝ ընդունված իրենց լիազորությունների շրջանակներում, ենթակա են պարտադիր կատարման:

Հոդված 37. Ընտրական հանձնաժողովների անդամների կարգավիճակը

1. Ընտրական հանձնաժողովների անդամներն ազատվում են զորահավաքներից և վարժական հավաքներից, իսկ համապետական ընտրությունների ժամանակահատվածում՝ նաև զորակոչից:

2. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամը կարող է կալանավորվել կամ նրա նկատմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու հարց հարուցվել միայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությամբ:

3. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամներն աշխատում են մշտական հիմունքներով և իրավունք չունեն կատարելու վճարովի այլ աշխատանք, բացի գիտական, մանկավարժական և ստեղծագործական աշխատանքից:

4. Կենտրոնական և ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների անդամների լիազորություններն իրականացվում են համապատասխանաբար մինչև նոր կենտրոնական և ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների առաջին նիստերի գումարումը: Եթե Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունների ավարտը համընկնում է համապետական ընտրությունների անցկացման ժամանակահատվածի հետ, ապա հանձնաժողովի լիազորություններն ավարտվում են ընտրությունների արդյունքների ամփոփման օրվանից 70 օր հետո:

5. Ընտրական հանձնաժողովի անդամներն իրավունք ունեն նախապես՝ հանձնաժողովի համապատասխան նիստից առնվազն 12 ժամ առաջ, ժամոթանալու հանձնաժողովի քննարկմանը ներկայացվող հարցերին ու փաստաթղթերին, ելույթներ ունենալու հանձնաժողովի նիստերում, ներկայացնելու առաջարկություններ և պահանջելու, որ այդ առթիվ անցկացվի քվեարկություն, նիստի մասնակիցներին տալու հարցեր և ստանալու սպառիչ պատասխաններ:

6. Ընտրական հանձնաժողովի անդամները պարտավոր են կատարել հանձնաժողովի նախագահի կողմից իր իրավասության սահմաններում տրված հանձնարարությունները:

7. Կերադաս ընտրական հանձնաժողովի անդամներն իրավունք ունեն խորհրդակցական ձայնի իրավունքով մասնակցելու ստորադաս ընտրական հանձնաժողովի նիստերին, իսկ քվեարկության օրը

ներկա գտնվելու տեղամասային կենտրոնում և վերահսկելու ստորադաս հանձնաժողովի գործունեությունը:

8. Ընտրատարածքային և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների անդամներն ընտրությունների ժամանակահատվածում կարող են ազատվել հիմնական աշխատավայրում իրենց ծառայողական պարտականություններ կատարելուց:

9. Ընտրական հանձնաժողովի անդամը պարտավոր է մասնակցել հանձնաժողովի աշխատանքներին և կատարել օրենքով իր վրա դրված պարտականությունները: Պարտականությունների անհարգելի չկատարումը հանգեցնում է օրենքով սահմանված պատասխանատվության:

10. Ընտրատարածքային և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների անդամների աշխատավարձը նրանց հիմնական աշխատավայրերում պահպանվում է:

11. Ընտրական հանձնաժողովի յուրաքանչյուր անդամ հանձնաժողովի առաջին նիստում՝ ընտրական հանձնաժողովի նախագահի հրապարակային ընթերցումից հետո, ստորագրում է պարտավորություն «Ընտրական հանձնաժողովի անդամի պարտականությունները Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության և Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության պահանջներին համապատասխան իրականացնելու մասին», որը կցվում է ընտրական հանձնաժողովի գործավարության մատյանին: «Ընտրական հանձնաժողովի անդամի պարտականությունները Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության և Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության պահանջներին համապատասխան իրականացնելու մասին» ընտրական հանձնաժողովի անդամի պարտավորության տեքստը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

12. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից սահմանման ենթակա, ընտրական հանձնաժողովի անդամի պարտավորության 11-րդ կետում նշված տեքստը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կազմում է՝ ներառելով Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների կողմից արձանագրված խախտումներին արձագանքելու պարտականությունը: Մասնավորապես տեքստում պետք է նշվի, որ խախտումներ նկատելու և հայտնաբերելու դեպքում հանձնաժողովի անդամները պարտավոր են արձանագրել դրանք: Ընդ որում՝ եթե հանձնաժողովի որևէ անդամ այն արձանագրում է, ապա հանձնաժողովի մյուս անդամները կամ պետք է ստորագրեն այն, կամ հրաժարվելու դեպքում գրավոր ներկայացնեն չստորագրելու պատճառներն ու հիմնավորումները:

Հոդված 38. Ընտրական հանձնաժողովների ֆինանսավորումը, ընտրական հանձնաժողովների անդամների վարձատրությունը

1. Ընտրական հանձնաժողովների ֆինանսավորումը և ընտրական հանձնաժողովների անդամների վարձատրությունը կատարվում են պետական բյուջեի միջոցների հաշվին՝ սույն հոդվածով սահմանված կարգով:

2. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահի, նախագահի տեղակալի, հանձնաժողովի քարտուղարի և անդամների վարձատրությունը կատարվում է «Հայաստանի Հանրապետության օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանության մարմինների ղեկավար աշխատողների պաշտոնական դրույքաչափերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքին համապատասխան՝ սահմանված պաշտոնական դրույքաչափերի նկատմամբ կիրառելով 3.1 գործակից:

3. Համապետական, Երևանի ավագանու նոր կամ լրացուցիչ ընտրությունների կամ ընտրատարածքի՝ միաժամանակ 5 և ավելի համայնքում և/կամ 10.000-ից ավելի ընտրող ունեցող համայնքում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների դեպքում ընտրությունների անցկացման ժամանակահատվածի (60 օր) համար Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը, նախագահի տեղակալը, հանձնաժողովի քարտուղարը վարձատրվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահի վարձատրության 50 տոկոսի, իսկ հանձնաժողովի անդամները՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամի վարձատրության 50 տոկոսի չափով: Մյուս ընտրությունների դեպքում Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը, նախագահի տեղակալը և հանձնաժողովի քարտուղարը վարձատրվում են Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի վարձատրության չափով, իսկ Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամները՝ Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամի վարձատրության չափով:

4. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահին ընտրությունների ժամանակահատվածում վարձատրվում է Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված նվազագույն աշխատավարձի «եռապատիկի, նախագահի տեղակալը, հանձնաժողովի քարտուղարը և հանձնաժողովի անդամները՝ նվազագույն աշխատավարձի կրկնապատիկի չափով: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամները վարձատրվում են ընտրությունների արդյունքներն ամփոփելուց հետո:

5. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի՝ ընտրական գրավների հատուկ հաշվեհամարում առկա միջոցների մինչև 15 տոկոսը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշմամբ, յուրաքանչյուր տարվա համար հաստատված նախահաշվին համապատասխան, կարող է օգտագործվել ընտրական վարչարարության փորձի ուսումնասիրման, ընտրական վարչարարության բարձրացմանն ուղղված ծրագրերի իրականացման, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի տեխնիկական վերազինման և ընտրական օրենսդրությանը վերաբերող նյութերի հրատարակման համար:

**ՉԼՈՒՏ 8
ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱՎՈՐՈՒՄԸ**

Հոդված 39. Ընտրական հանձնաժողովներ կազմավորելու հիմունքները

1. Ընտրական հանձնաժողովների կազմում ընդգրկվում են ընտրական իրավունք ունեցող քաղաքացիները:

2. Կենտրոնական և ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների կազմում կարող են ընդգրկվել սույն օրենսգրքի համապատասխանաբար 40-րդ և 41-րդ հոդվածների պահանջներին համապատասխանող քաղաքացիները:

3. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների անդամների ուսուցումն իրականացվում է հանձնաժողովների կազմավորումից հետո:

4. Ընտրությունների անցկացման մասնագիտական դասընթացները կազմակերպում եւ անցկացնում են ԱԺ խորհրդարանական խմբակցություններ ունեցող կուսակցությունները՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից սահմանված կարգով:

5. Քաղաքացին կարող է ընդգրկվել միայն մեկ ընտրական հանձնաժողովի կազմում:

6. Ընտրական հանձնաժողովների կազմի վերաբերյալ տեղեկությունները հրապարակվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

7. Ընտրական հանձնաժողովի անդամ չեն կարող լինել Ազգային ժողովի պատգամավորները, Սահմանադրական դատարանի անդամները, դատավորները, նախարարները և նրանց տեղակալները, մարզպետները և նրանց տեղակալները, համայնքների ղեկավարներն ու ավագանու անդամները, զինծառայողները, ազգային անվտանգության, ոստիկանության, դատախազության, դատական ակտերի հարկադիր կատարման, քրեակատարողական, մաքսային ծառայությունների ծառայողները, վստահված անձինք, լիազոր ներկայացուցիչները, դիտորդները, թեկնածուները, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի 149-154-րդ հոդվածներով նախատեսված հանցագործությունների համար դատվածություն ունեցող անձինք:

8. Ընտրությունների անցկացման մասնագիտական դասընթացներ անցկացնելու նպատակով ԱԺ խորհրդարանական խմբակցություններ ունեցող կուսակցություններին պետական բյուջեի միջոցների հաշվին կատարվում են հավասար մասնահանումներ՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից հաստատված միասնական ծախսային նախահաշվի հիման վրա:

Հոդված 40. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով կազմավորելու կարգը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կազմավորվում է Ազգային ժողովում խմբակցություն ունեցող յուրաքանչյուր կուսակցության մշտապես գործող մարմնի որոշմամբ, իսկ դաշինքի դեպքում՝ դաշինքի անդամ կուսակցությունների մշտապես գործող մարմինների համատեղ՝ ձայների մեծամասնությամբ ընդունված որոշմամբ նշանակված անդամներից, թվով 8 հոգուց, 5 տարի ժամկետով:

Ընդ որում՝ ԱԺ ընդդիմադիր կուսակցությունները նշանակում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 8 անդամներից 4-ին, իսկ իշխանության մասը կազմող կուսակցությունները՝ մյուս 4-ին: Նշված չորսական տեղերը բաշխվում են ԱԺ ընդդիմադիր և իշխանական կուսակցությունների միջև համամասնորեն: Եթե ԱԺ ընդդիմադիր/իշխանական խմբակցությունները 4-ից ավելի են, ապա Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի մեկական անդամ են նշանակում նրանցից առավել տեղեր ունեցողները, եթե դրանք երեքն են, ապա յուրաքանչյուրի կողմից Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով մեկական անդամ նշանակելուց հետո մնացած մեկ տեղի համար Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամ է նշանակում նրանցից ԱԺ-ում առավելագույն տեղեր ունեցող կուսակցությունը, եթե դրանք երկուսն են, ապա յուրաքանչյուրը նշանակում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի երկուական անդամ, իսկ եթե մեկն է՝ նշանակում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի 4 անդամներից: Նշված կուսակցությունների մշտապես գործող ղեկավար մարմիններն իրավունք ունեն ետ կանչելու Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի իրենց նշանակած անդամին (անդամներին) եւ նրա փոխարեն նշանակելու մեկ այլ անդամ:

2. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամ կարող է լինել ընտրական իրավունք ունեցող Հայաստանի Հանրապետության այն քաղաքացին, ով ունի բարձրագույն կրթություն:

3. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն իր լիազորությունները ստանձնում է նախորդ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունների ավարտման օրը նշանակված առաջին նիստում, որը կայանում է ժամը 12:00-ին Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի վարչական շենքում:

4. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահին հանձնաժողովի կազմից նշանակում է Հանրապետության Նախագահը, հանձնաժողովի նախագահի տեղակալին և հանձնաժողովի քարտուղարին հանձնաժողովի առաջին նիստում ընտրում է հանձնաժողովը՝ իր կազմում ընդգրկված ընդդիմադիր կուսակցությունների ներկայացուցիչներից, ընդ որում՝ եթե այդ կուսակցությունները մեկից ավելի են, ապա հանձնաժողովի նախագահի տեղակալն ու քարտուղարը չպետք է լինեն նույն կուսակցության ներկայացուցիչ:

5. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նորանշանակ անդամների տվյալները նրանց նշանակած կուսակցությունների մշտական գործող ղեկավար մարմինները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի գործող կազմին են ներկայացնում վերջինիս լիազորությունների ավարտից ոչ շուտ, քան 30 և ոչ ուշ, քան 20 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամների լիազորությունների ավարտի ժամկետի մասին հանձնաժողովի անդամների թեկնածուներ առաջադրելու իրավասություն ունեցող կուսակցությունների մշտապես գործող ղեկավար մարմիններին տեղեկացնում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահը՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունների ավարտից ոչ ուշ, քան 50 օր առաջ:

6. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահ նշանակելու մասին Հանրապետության Նախագահի հրամանագիրը հրապարակվում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունների ավարտից առնվազն 2 օր առաջ:

7. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքները ղեկավարում է հանձնաժողովի նախագահը կամ նրա հանձնարարությամբ՝ տեղակալը:

8. Եթե Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահի տեղակալի կամ քարտուղարի պաշտոնի համար քվեարկվել է մեկ թեկնածու, ապա նա ընտրվում է, եթե ստացել է քվեարկության մասնակիցների ձայների կեսից ավելին:

9. Եթե Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահի տեղակալի կամ քարտուղարի պաշտոնի համար քվեարկվել են մեկից ավելի թեկնածուներ, ապա ընտրվում է առավել թվով կողմ ձայներ ստացած թեկնածուն:

10. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը որոշումներ է կայացնում ձայների պարզ մեծամասնությամբ. ձայները հավասար կիսվելու դեպքում հանձնաժողովի նախագահի ձայնը վճռորոշ է:

Հոդված 41. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով կազմավորելու կարգը

1. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամները նշանակվում են Կենտրոնական

ընտրական հանձնաժողովի անդամների կողմից՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի մեկ անդամ՝ Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի մեկ անդամ սկզբունքով՝ ընտրելու իրավունք ունեցող ՀՀ քաղաքացիներից, 5 տարի ժամկետով՝ մինչև հանձնաժողովի լիազորությունների ավարտը:

2. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամ նշանակած Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամն իրավունք ունի նրան ետ կանչել՝ նրա փոխարեն նշանակելով Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի մեկ այլ անդամի:

3. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների նախագահներին նշանակում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահը, իսկ հանձնաժողովների նախագահների տեղակալներին և հանձնաժողովների քարտուղարին ընտրում են հանձնաժողովներն իրենց կազմերից՝ նույն կարգով, ինչպիսին սույն օրենքի 40-րդ հոդված 3-րդ (7-րդ) կետով նախատեսված է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահի տեղակալի եւ քարտուղարի համար:

4. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովն իր լիազորությունները ստանձնում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից իր լիազորությունները ստանձնելուց հետո 40-րդ օրը գումարված հանձնաժողովի առաջին նիստում:

5. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամների որոշումներն ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների անդամներ նշանակելու մասին ընդունվում է ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների առաջին նիստի օրվանից ոչ ուշ, քան 7 օր առաջ, իսկ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահի որոշումը ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների նախագահներ նշանակելու մասին ընդունվում է ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների առաջին նիստի օրվանից ոչ ուշ, քան 2 օր առաջ:

6. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքները ղեկավարում է հանձնաժողովի նախագահը կամ նրա հանձնարարությամբ՝ տեղակալը: Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի առաջին նիստը սկսվում է ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների գտնվելու վայրերում ժամը 12:00-ին:

Հոդված 42. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողով կազմավորելու կարգը

1. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովն ունի առնվազն ութ անդամ:

2. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամները նշանակվում են Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամների կողմից՝ Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի մեկ անդամ՝ Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի մեկ անդամ սկզբունքով՝ ընտրելու իրավունք ունեցող ՀՀ քաղաքացիներից, 5 տարի ժամկետով՝ մինչև հանձնաժողովի լիազորությունների ավարտը::

3. Եթե Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի ձևավորման համար սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով կամ ժամկետներում Հանրապետության Նախագահի կամ որևէ կուսակցության (կուսակցությունների դաշինքի) կողմից հանձնաժողովի անդամ չի նշանակվում, ապա հանձնաժողովի թափուր տեղը լրացնում է համապատասխան Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը հանձնաժողովի կազմավորման համար սահմանված ժամկետի ավարտից հետո եռօրյա ժամկետում:

4. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը նշանակվում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի կողմից, տեղակալը և քարտուղարը ընտրվում են հանձնաժողովի՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամ նշանակած ընդդիմադիր կուսակցությունները ներկայացնող անդամների կողմից:

5. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում յուրաքանչյուր ընդդիմադիր կուսակցության (կուսակցությունների դաշինքի) կողմից հանձնաժողովի տեղակալի և քարտուղարի պաշտոններում նշանակվող անդամների թիվը որոշվում է՝ համամասնորեն բաժանելով տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների թիվը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամ նշանակած ընդդիմադիր կուսակցությունների թվի վրա: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների տեղակալների և քարտուղարների բաշխումն ըստ տեղամասերի կատարվում է վիճակահանությամբ՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

6. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում անդամներ նշանակելու մասին հայտերն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով ներկայացվում են քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 30 և ոչ ուշ, քան 25 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00, արտահերթ ընտրությունների դեպքում՝ քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 20 և ոչ ուշ, քան 18 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում անդամներ նշանակելու կարգը, հայտի ձևը, անհրաժեշտ փաստաթղթերի և տեղեկությունների ցանկը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

7. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի առաջին նիստը տեղամասային կենտրոնում իրավիրում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը՝ հանձնաժողովի կազմավորման օրվանից հետո 3 օրը՝ ժամը 12:00-ին:

8. Քվեարկության օրը՝ ժամը 8:00-ին, Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների թիվը մինչև 1.000 ընտրող ունեցող ընտրական տեղամասի դեպքում 5-ից պակաս, իսկ 1.000-ից ավելի ընտրող ունեցող ընտրական տեղամասի դեպքում 7-ից պակաս լինելու դեպքում հանձնաժողովի անդամների թիվը համապատասխանաբար մինչև 5 և 7 անդամ լրացնում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը՝ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում ընդգրկվելու իրավունք ունեցող անձանց թվից:

9. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունները դադարում են քվեարկության օրվանից 7 օր հետո, եթե ընտրության արդյունքները չեն բողոքարկվել: Ընտրության արդյունքները բողոքարկվելու և վերաքվեարկություն անցկացվելու դեպքում Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունները դադարում են վերաքվեարկության օրվանից 7 օր հետո:

Հոդված 43. Ընտրական հանձնաժողովի նախագահին, նախագահի տեղակալին, հանձնաժողովի քարտուղարին պաշտոնանկ անելու և հանձնաժողովի անդամի լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցնելու կարգը

1. Ընտրական հանձնաժողովի նախագահը, նախագահի տեղակալը և հանձնաժողովի քարտուղարը կարող են պաշտոնանկ արվել հանձնաժողովի անդամների ձայների ընդհանուր թվի առնվազն 2/3-ով ընդունված որոշմամբ: Պաշտոնանկության դեպքում ընտրական հանձնաժողովի նախագահը նշանակվում, իսկ նախագահի տեղակալը և հանձնաժողովի քարտուղարն ընտրվում են (Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի դեպքում նշանակվում է սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով, պաշտոնանկության մասին որոշում ընդունելուց հետո եռօրյա ժամկետում):

2. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը, տեղակալը և քարտուղարը պաշտոնանկ կարող են արվել քվեարկության օրվանից ոչ ուշ, քան հինգ օր առաջ:

3. Ընտրական հանձնաժողովի անդամի լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցվում են, եթե՝
- 1) չունի հանձնաժողովում նշանակվելու իրավունք.
  - 2) իրաժարվում է ստորագրել «Ընտրական հանձնաժողովի անդամի պարտականությունները Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության և Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության պահանջներին համապատասխան իրականացնելու մասին» պարտավորության տեքստը.
  - 3) դատապարտվել է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 149 -154-րդ հոդվածներով
  - 4) ներկայացրել է դիմում.
  - 5) զորակոչվել է:

4. Ընտրական հանձնաժողովի անդամի լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման դեպքում թափուր տեղերը համարվում են համապատասխան ընտրական հանձնաժողովի կազմավորման համար սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով՝ 21-օրյա, իսկ ընտրությունների ժամանակահատվածում՝ եռօրյա ժամկետում, բայց ոչ ուշ, քան քվեարկության օրվանից երեք օր առաջ:

Հոդված 44. Ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքների կազմակերպումը

1. Ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքները ղեկավարում է հանձնաժողովի նախագահը, իսկ նրա հանձնարարության կամ բացակայության դեպքում՝ նախագահի տեղակալը:

2. Ընտրական հանձնաժողովի նախագահը սահմանում է հերթական միստերի անցկացման ժամանակացույցը:
3. Արտահերթ միստ հրավիրում է հանձնաժողովի նախագահը՝ իր նախաձեռնությամբ կամ հանձնաժողովի անդամների առնվազն մեկ երրորդի գրավոր պահանջով, նրանց նշած ժամկետում՝ այդ մասին կապի հնարավոր միջոցներով տեղեկացնելով հանձնաժողովի անդամներին:
4. Ընտրական հանձնաժողովի միստն իրավազոր է, եթե միստին ներկա է հանձնաժողովի անդամների կեսից ավելին: Հանձնաժողովի անդամը պարտավոր է մասնակցել քվեարկությանը: Որոշումն ընդունվում է, եթե կողմ է քվեարկել հանձնաժողովի՝ միստին ներկա անդամների թվի կեսից ավելին, բացառությամբ սույն օրենսգրքով սահմանված դեպքերի:
5. Ընտրության արդյունքների վերաբերյալ որոշում ընդունելիս ձայների հավասարության դեպքում հանձնաժողովի նախագահի ձայնը վճռորոշ է:
6. Ընտրական հանձնաժողովները ստանում են համարակալված էջերով և վերադաս հանձնաժողովի կողմից կնքված գործավարության մատյան: Գործավարության մատյանին ներկայացվող պահանջները, ինչպես նաև այն լրացնելու կարգը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:
7. Գործավարության մատյանում նշվում է միստերին հանձնաժողովի անդամների մասնակցության մասին: Այդ գրառման տակ ստորագրում են հանձնաժողովի՝ միստին ներկա անդամները:
8. Ընտրական հանձնաժողովի անդամները պարտավոր են մասնակցել հանձնաժողովի միստերին: Ընտրական հանձնաժողովների անդամները, հանձնաժողովի միստին (ներառյալ քվեարկության օրը՝ ընտրական տեղամասում) ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձինք, բացառությամբ քվեարկողների և տեղամասային կենտրոնում ծառայություն իրականացնող ոստիկանության ծառայողների, վերնազգեստի վրա պարտադիր կարգով պետք է կրեն հանձնաժողովի միստին (ընտրական տեղամասում) ներկա գտնվելու իրավունքը հավաստող վկայական: Հանձնաժողովի նախագահն արգելում է վերնազգեստի վրա առանց համապատասխան վկայականի անձանց ներկայությունն ընտրական հանձնաժողովում (ընտրական տեղամասում):

Հոդված 45. Ընտրական հանձնաժողովում վարչական վարույթի առանձնահատկությունները

1. Ընտրական հանձնաժողովում վարչական վարույթն իրականացվում է «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքին համապատասխան, սույն օրենսգրքով սահմանված առանձնահատկություններով և ժամկետներում:
2. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում դիմումի քննարկման մասին դիմումատուն համարվում է ծանուցված՝ դիմումի քննարկման օրվա և ժամի մասին հանձնաժողովի ինտերնետային կայքում տեղեկություն գետեղելու և դիմումում նշված էլեկտրոնային կապի որևէ միջոցով նրան տեղյակ պահելու դեպքում: Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովում դիմումի քննարկման մասին դիմումատուն համարվում է ծանուցված՝ դիմումի քննարկման օրվա և ժամի մասին հանձնաժողովում բոլորի համար տեսանելի տեղում տեղեկություն փակցնելու և դիմումում նշված էլեկտրոնային կապի որևէ միջոցով նրան տեղյակ պահելու դեպքում:
3. Վարչական վարույթն իրականացնող ընտրական հանձնաժողովի կազմին կամ հանձնաժողովի անդամին վարույթի մասնակիցները չեն կարող բացարկ հայտնել, իսկ վարչական վարույթն իրականացնող ընտրական հանձնաժողովի անդամն ինքնաբացարկ հայտնելու իրավունք չունի:
4. Ընտրությունների ժամանակահատվածում աշխատանքային ծանրաբեռնվածությունից ելնելով՝ վարչական վարույթի մասնակիցները վարչական վարույթի նյութերին ծանոթանում են վարույթն իրականացնող ընտրական հանձնաժողովում՝ այդ վարույթով հրավիրված միստից առաջ: Հանձնաժողովի միստը համառոտ արձանագրվում է՝ անկախ վարույթի մասնակիցների ներկայությունից:
5. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ընդունած վարչական ակտն ուժի մեջ է մտնում միստում հրապարակելուց հետո հանձնաժողովի ինտերնետային կայքում տեղադրելու պահից: Այդ ակտն ինտերնետային կայքում տեղադրելուց հետո էլեկտրոնային եղանակով ուղարկվում է վարույթի մասնակիցներին կամ նրանց ուղարկվում է կարճ հաղորդագրություն վարչական ակտի ընդունման մասին:

6. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի ընդունած վարչական ակտն ուժի մեջ է մտնում նիստում հրապարակելուց հետո հանձնաժողովում բոլորի համար տեսանելի տեղում ակտի օրինակը փակցնելու պահից: Վարույթի մասնակիցներին ուղարկվում է կարճ հաղորդագրություն վարչական ակտի ընդունման մասին:

7. Ընտրական հանձնաժողովի վարչական ակտն ընդունվելուց հետո եռօրյա ժամկետում ուղարկվում է վարչական վարույթի մասնակիցներին՝ առաքման անդորրագիրը կցելով գործին, եթե այդ ակտը վարույթի մասնակիցները հանձնաժողովում չեն ստացել:

8. Ընտրությունների ժամանակահատվածում վարչական վարույթը չի կասեցվում:

Հոդված 46. Ընտրական հանձնաժողովների որոշումների, գործողությունների և անգործության բողոքարկումը

1. Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի բողոքարկելու ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը) եթե գտնում է, որ դրանցով խախտվել կամ կարող է խախտվել իր սուբյեկտիվ ընտրական իրավունքը:

2. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը), տեղամասում քվեարկության արդյունքները կարող են բողոքարկվել Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովում:

3. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը), բացառությամբ համայնքի ղեկավարի ու ավագանու անդամների ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ որոշումների, կարող են բողոքարկվել Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում:

4. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը), բացառությամբ ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ որոշումների, կարող են բողոքարկվել վարչական դատարանում:

5. Ընտրական հանձնաժողովների որոշումները, գործողությունները (անգործությունը) բողոքարկելու դեպքում ապացուցման բեռը կրում է բողոք ներկայացնող կողմը: Ընտրական հանձնաժողովն ի պաշտոնե իրավունք ունի ապացույցներ հայթայթելու, սակայն նման պարտականություն չի կրում:

6. Թեկնածուի, կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն անվավեր կամ ուժը կորցրած ճանաչելու կամ ընտրությունների արդյունքները բողոքարկելու վերաբերյալ դիմում կարող է ներկայացնել համապատասխանաբար թեկնածուն կամ կուսակցությունը:

7. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի մասին դիմում կարող է ներկայացվել միայն Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով՝ քվեարկության հաջորդ օրը, ժամը 10:00-ից մինչև ժամը 18:00:

8. Թեկնածուի, կուսակցության ընտրական ցուցակի, ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու, քվեարկության կամ ընտրության արդյունքների վերաբերյալ դիմում կարող է ներկայացվել ընտրության արդյունքներն ամփոփելու համար սույն օրենսգրքով սահմանված համապատասխան ժամկետի ավարտից մինչև 2 օր առաջ՝ ժամը 18:00-ին: Համապետական և Երևանի ավագանու ընտրությունների դեպքում Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի որոշումները, գործողությունները (անգործությունը) բողոքարկելու վերաբերյալ դիմումներն Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով կարող է ներկայացվել ընտրության արդյունքներն ամփոփելու համար սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետի ավարտից մինչև 3 օր առաջ՝ ժամը 18:00-ին: Այս ժամկետների ավարտից հետո ընտրական հանձնաժողովներում ստացված դիմումների ընթացքը որոշվում է ընտրությունների արդյունքներն ամփոփելուց հետո:

9. Ընտրություններ նշանակվելուց հետո՝ մինչև ընտրությունների արդյունքների ամփոփումը, ընտրական հանձնաժողովները ստացված դիմումներին պատասխանում, իսկ սույն օրենսգրքով սահմանված դեպքերում դրանց վերաբերյալ որոշումներ ընդունում են հնգօրյա ժամկետում: Քվեարկության օրվան կամ

ընտրությունների արդյունքների ամփոփման համար սահմանված ժամկետին նախորդող 5 օրերի ընթացքում ստացված դիմումները քննարկվում և սույն օրենսգրքով սահմանված դեպքերում դրանց վերաբերյալ որոշումներ ընդունվում են համապատասխանաբար մինչև քվեարկության օրը կամ մինչև ընտրությունների արդյունքների ամփոփումը:

10. Ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումները, բացառությամբ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների արդյունքների, կարող են բողոքարկվել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրական դատարանում:

Հոդված 47. Ընտրական հանձնաժողովներում դիմումների (բողոքների) և առաջարկությունների քննարկման կարգը

1. Ընտրական հանձնաժողովներում դիմումները (բողոքները) և առաջարկությունները քննարկվում ու դրանց պատասխան են տրվում Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված ժամկետներում, բացառությամբ սույն օրենսգրքով սահմանված դեպքերի:

2. Դիմումը պետք է ստորագրված լինի դիմողի կողմից, պարունակի նրա անունը, ազգանունը, բնակության հասցեն, տրման ամսաթիվը, դիմումատուի հեռախոսահամարը, էլեկտրոնային հասցեն և այլն: Դիմումատուն պետք է հստակ սահմանի իր պահանջը, բերի հիմնավորումներ, իսկ հնարավոր ապացույցները կցի դիմումին: Դիմումատուի վերաբերյալ տվյալներ չպարունակող կամ կեղծ տվյալներ պարունակող դիմումները չեն քննարկվում:

3. Եթե դիմումում առկա են ձևական սխալներ, որոնք կարող են շտկվել, ապա ընտրական հանձնաժողովը հնարավորություն է ընձեռում շտկելու այդ սխալները կամ ինքն է շտկում դրանք՝ նախապես կամ հետագայում դիմողին իրազեկելով այդ մասին: Եթե դիմումին կից փաստաթղթերի ցանկն ամբողջական չէ, ապա ընտրական հանձնաժողովը դիմողին առաջարկում է սահմանված ժամկետում համալրել այդ ցանկը:

4. Դիմումը տրվում է այն ընտրական հանձնաժողովին, որի իրավասության սահմաններում է բարձրացված հարցի լուծումը: Հանձնաժողովի նախագահը դիմումը հասցեագրում է հանձնաժողովի անդամին, իսկ դիմումի պատճենը տրամադրվում է հանձնաժողովի մյուս անդամներին: Դիմումում արժարժված հարցերն ուսումնասիրվում են հանձնաժողովի անդամների կողմից, և հանձնաժողովի յուրաքանչյուր անդամ իրավունք ունի դիմումի վերաբերյալ որոշման նախագիծ ներկայացնելու՝ հարցը հանձնաժողովի նիստում քննարկելու համար: Եթե հանձնաժողովի անդամի կողմից վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու մասին որոշման նախագիծ չի ներկայացվում, ապա վարչական վարույթը համարվում է հարուցված: Վարչական վարույթի հարուցումը մերժելու դեպքում դիմումի պատասխանը դիմումատուին ուղարկվում է հանձնաժողովի նախագահի ստորագրությամբ՝ պատասխանի նախագիծը հանձնաժողովի նիստում քննարկելուց հետո: Դիմումատուն իրավունք ունի մասնակցելու հանձնաժողովի նիստում իր դիմումի քննարկմանը, ներկայացնելու հիմնավորումներ, դիմումի շրջանակներում հարցեր տալու զեկուցողին, ելույթ ունենալու:

5. Տեղեկատվություն ստանալու մասին դիմումի պատասխանը դիմումատուին ուղարկվում է հանձնաժողովի նախագահի ստորագրությամբ, պատասխանի օրինակը տրամադրվում է հանձնաժողովի անդամներին:

6. Շուտափույթ լուծում պահանջող հարցերի վերաբերյալ ընտրական հանձնաժողովները ձեռնարկում են համապատասխան միջոցներ:

Հոդված 48. Քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկման կարգը

1. Թեկնածուն, տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի հատուկ կարծիք ներկայացրած անդամը և տվյալ տեղամասում գրանցված վստահված անձն իրավունք ունեն սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում բողոքարկելու այդ տեղամասում քվեարկության արդյունքները՝ համապատասխան Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով ներկայացնելով տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի պահանջի մասին դիմում:

2. Վերահաշվարկի դիմումը պետք է պարունակի դիմումատուի անուն-ազգանունը, բնակության վայրը և այն ընտրական տեղամասի համարը, որում պահանջվում է կատարել վերահաշվարկ, ինչպես նաև այն քվեարկության արդյունքները (եթե միաժամանակ կայացել է մի քանի քվեարկություն), որոնց վերաբերյալ

պահանջվում է վերահաշվարկ անցկացնել:

3. Եթե միաժամանակ կայացել է մի քանի քվեարկություն, ապա տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամը վերահաշվարկի դիմում կարող է ներկայացնել միայն այն քվեարկության արդյունքի վերաբերյալ, որի արձանագրությունում կատարել է գրառում խախտման մասին:

4. Միաժամանակ մեկից ավելի քվեարկություններ անցկացվելու դեպքում յուրաքանչյուր քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի համար ներկայացվում է առանձին դիմում:

5. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը վերահաշվարկի դիմումները գրառում է գործավարության մատյանում՝ ըստ ստացման հերթականության՝ նշելով ստացման ժամանակը:

6. Սույն հոդվածի դրույթներին համապատասխանող վերահաշվարկի դիմումների առկայության դեպքում յուրաքանչյուր Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով վերահաշվարկում է առնվազն 8 քվեարկության արդյունք՝ ըստ դիմումների ստացման և դիմումներում նշված ընտրական տեղամասերի հերթականության: Եթե դիմումներում նշված վերահաշվարկի ենթակա քվեարկության արդյունքների թիվը մեծ է 8-ից, ապա դիմումատուները կարող են համատեղ դիմումով նշվածներից առանձնացնել այն 8 քվեարկության արդյունքները, որոնք պետք է վերահաշվարկվեն, հակառակ դեպքում անցկացվում է վիճակահանություն: Եթե մինչև վիճակահանության սկսվելը դիմումատուները սույն հոդվածի պահանջներին համապատասխանող դիմումներում նշված քվեարկության արդյունքներից համատեղ դիմումով չեն առանձնացնում 8 քվեարկության արդյունք, ապա վերահաշվարկի ենթակա առնվազն 8 քվեարկության արդյունքը որոշվում է վիճակահանությամբ: Վիճակահանությունն անցկացվում է վերահաշվարկի դիմումների ընդունման համար սահմանված ժամկետի հաջորդ օրը:

7. Վերահաշվարկի աշխատանքները սկսվում են վերահաշվարկի դիմումների ընդունման համար սահմանված ժամկետի հաջորդ օրը՝ ժամը 9:00-ից: Վերահաշվարկ իրականացնելիս ընտրական հանձնաժողովն աշխատում է առանց հանգստյան օրերի, ժամը 9:00-ից մինչև 18:00 և երկարաձգում է աշխատաժամանակը, եթե մինչև ժամը 18:00 աշխատելու պայմաններում հնարավոր չէ ավարտել սույն հոդվածով սահմանված քանակով քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկը: Դիմումատուի կողմից քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի դիմումից հրաժարվելը հիմք չէ վերահաշվարկ չիրականացնելու համար:

8. Համապետական և Երևան քաղաքի ավագանու ընտրությունների դեպքում, եթե որևէ ընտրատարածքում վերահաշվարկի ենթակա քվեարկության արդյունքների թիվը մեծ է 8-ից, ապա քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկ իրականացնում է նաև Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը: Այդ նպատակով Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության ավարտից երկու օր հետո՝ մինչև ժամը 13:00, հրավիրում է արտահերթ նիստ, որտեղ հանձնաժողովի մշտական կազմի յուրաքանչյուր անդամ ներկայացնում է իր կողմից ընտրված 2 ընտրական տեղամասի համարանիշ վերահաշվարկ իրականացնելու համար: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասի վերահաշվարկ իրականացնում են հանձնաժողովի առնվազն երկու անդամ, այդ աշխատանքներին կարող են ներգրավվել նաև Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի աշխատակազմի աշխատակիցներ:

9. Յուրաքանչյուր քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի տևողությունը չի կարող գերազանցել 3 ժամը:

10. Հանձնաժողովը վերահաշվարկն իրականացնում է տեղամասում քվեարկության արդյունքների ամփոփման համար սույն օրենսգրքով սահմանված պահանջներին համապատասխան, բացառությամբ սահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների թվի հաշվարկի, և կազմում է տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի մասին արձանագրություն, որտեղ «հանձնաժողովին հատկացված քվեաթերթիկների թիվը», «ելուդների համարները» և «քվեատուփում առկա սահմանված նմուշի ծրարների թիվը» տողերում լրացնում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի կողմից արձանագրած թվերը, եթե ակնհայտ մեխանիկական սխալներ դրանցում առկա չեն: Վերահաշվարկի արդյունքներով կազմվում է քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի մասին արձանագրություն: Հանձնաժողովի նիստին ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց պահանջով նրանց տրամադրվում են այդ արձանագրությունների պատճենները:

11. Քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի աշխատանքներին կարող են ներկա գտնվել

համապատասխան տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամները և ընտրական հանձնաժողովի նիստերին սույն օրենսգրքով ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձինք, թեկնածուն և նրա վստահված անձը:

Քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի ժամանակ դիմող կողմն այլ փաստաթղթերի հետ միասին իրավունք ունի ծանոթանալու ընտրողների կողմից ստորագրված ցուցակներին, կատարելու քաղվածքներ, պատճենահանելու այդ ցուցակները: Քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի մասին դիմում ներկայացնողի բացակայությունը հիմք չէ վերահաշվարկ չանցկացնելու կամ այն դադարեցնելու համար:

12. Քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի աշխատանքներն ընտրական հանձնաժողովում դադարեցվում են քվեարկության օրվանից հինգ օր հետո՝ ժամը 18:00-ին:

13. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը մերժում է տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի մասին դիմումը և վերահաշվարկ չի իրականացնում, եթե պահանջվել է քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի իրականացում սույն հոդվածի դրույթների խախտումով:

14. Վերահաշվարկի արդյունքում կոպիտ անհամապատասխանություններ հայտնաբերելու պարագայում նյութերն ուղարկվում են դատախազություն: Կոպիտ է համարվում այն անհամապատասխանությունը, որի բացահայտման արդյունքում արձանագրվել է Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի արձանագրած արդյունքից առնվազն 1 տոկոս շեղում:

ՉԼՈՒՏ 9 ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԻ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հոդված 49. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունները

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ընտրությունները կազմակերպող և ընտրությունների օրինականության նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող մշտական հիմունքներով գործող պետական մարմին է: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը՝

1) վերահսկում է ընտրությունների նախապատրաստման և անցկացման համար հատկացված պետական բյուջեի միջոցները, ընտրական հանձնաժողովներին շենքերով, կահավորանքով, այլ անհրաժեշտ նյութատեխնիկական միջոցներով ապահովելը:

2) որոշում է ընդունում իր և ստորադաս ընտրական հանձնաժողովների աշխատակարգի վերաբերյալ:

3) կազմակերպում և անցկացնում է ընտրությունների կազմակերպման մասնագիտական դասընթացները:

4) վերահսկողություն է իրականացնում սույն օրենսգրքի միատեսակ կիրառման նկատմամբ:

5) սահմանում է քվեաթերթիկների և ընտրական այլ փաստաթղթերի ձևերը, նմուշները, դրանց լրացման և պահպանման կարգը, ընտրական հանձնաժողովներին ապահովում է անհրաժեշտ ընտրական փաստաթղթերով:

6) սահմանում է թեկնածուների, կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերի օրինակելի ձևերը:

7) ընդունում է սույն օրենսգրքի կիրառման վերաբերյալ իրավական ակտեր, որոնք պարտադիր են ընտրությունները նախապատրաստող ու անցկացնող ընտրական հանձնաժողովների համար:

8) անվավեր է ճանաչում ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքները,

9) իր լիազորությունների շրջանակներում ընդունում է որոշումներ, որոնք պարտադիր են կատարման Հանրապետության ողջ տարածքում:

10) վերացնում, ուժը կորցրած, անվավեր կամ չեղյալ է ճանաչում հանձնաժողովների՝ սույն օրենսգրքին հակասող որոշումները, բացառությամբ տեղական ինքնակառավարման մարմնի ղեկավար կամ ավագանու անդամ ընտրվելու մասին Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումների:

11) լսում է ընտրական հանձնաժողովների և պետական մարմինների հաղորդումներն ընտրությունների նախապատրաստման ու անցկացման մասին:

12) հավատարմագրում է զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչներին, դիտորդներին:

13) կազմակերպում է Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների կենսագրական տվյալների հրապարակումը:

14) գրանցում է Ազգային ժողով ընտրված պատգամավորներին, նրանց տալիս է պատգամավորի վկայական:

15) նշանակում է Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի լրացուցիչ և նոր ընտրություններ:

16) ընդունում է կանոնակարգեր սույն օրենսգրքի կիրառման հետ կապված, լուծում սույն օրենսգրքի կիրառման հետ կապված այլ հարցեր:

17) սահմանում է ընտրական հանձնաժողովի անդամության թեկնածուների համար դասընթացներ

կազմակերպելու կարգը.

18) յուրաքանչյուր համապետական ընտրության ժամանակ հրապարակում է ուսումնական ձեռնարկ տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների անդամների, դիտորդների համար.

19) սահմանում է ընտրական հանձնաժողովներում վիճակահանություններ անցկացնելու կարգը.

20) օրենքով սահմանված կարգով կարող է ստեղծել հիմնարկներ:

2. Համապետական ընտրությունների արդյունքների հրապարակումից հետո 3 ամսվա ընթացքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահը կամ նրա հանձնարարությամբ՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամներից որևէ մեկը ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման, Ընտրական օրենսգրքի խախտումների վերլուծության, օրենսդրական փոփոխությունների վերաբերյալ հաղորդագրությամբ հանդես է գալիս Ազգային ժողովում:

3. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կարող է դիմել Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանը՝ ընտրական գործընթացի կազմակերպման բարելավմանն ուղղված օրենսդրական փոփոխությունների մասին առաջարկություններով:

Հոդված 50. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունները

1. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը մշտական հիմունքներով գործող պետական մարմին է: Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը՝

1) կազմակերպում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների անդամների ուսուցումը.

2) հաստատում է տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների քվեաթերթիկների նմուշները,

3) սահմանում է ընտրական տեղամասերի հերթական համարները՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգին համապատասխան, նշում քվեարկության տեղը (տեղամասի կենտրոնը) և այդ տվյալները երկօրյա ժամկետում ներկայացնում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով.

4) իր և տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գործունեության վերաբերյալ տեղեկություններ է հաղորդում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով.

5) քննարկում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների որոշումների և գործողությունների վերաբերյալ ստացված դիմումները, վերանայում կամ վերացնում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների՝ սույն օրենսգրքին հակասող որոշումները.

6) ըստ տեղամասերի, տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների արձանագրությունների տվյալների հիման վրա հրապարակում է քվեարկության նախնական արդյունքները.

7) հայտարարում է տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների օրը.

8) հետևում է ընտրողների ցուցակները կազմելուն և համընդհանուր ծանոթացման համար դրանք տեղամասերում ներկայացնելուն.

9) վերահսկում է տեղամասային կենտրոնների կահավորումը սույն օրենսգրքի պահանջներին համապատասխան.

10) գրանցում է համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուներին, նրանց տալիս Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից հաստատված նմուշի վկայական.

11) ամփոփում է համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամների ընտրությունների արդյունքները.

12) վկայական է տալիս համայնքների ղեկավարներին և ավագանու անդամներին. արդյունքները և դրանք ներկայացնում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով.

13) վերահսկողություն է իրականացնում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կողմից սույն օրենսգրքի պահանջների կատարման նկատմամբ:

Հոդված 51. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի լիազորությունները

Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը՝

1) կազմակերպում է քվեարկությունը, ամփոփում քվեարկության արդյունքները տեղամասում.

2) կազմում է տեղամասում քվեարկության արդյունքների արձանագրություն, արձանագրության օրինակը փակցնում է տեղամասային կենտրոնում.

3) հանձնաժողովի կնիքը, գրանցամատյանը, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրության 2 օրինակները, ընտրական փաստաթղթերի պարկը և քվեատուփը ներկայացնում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով:

Հոդված 52. Ընտրական փաստաթղթեր հանձնելը և ընդունելն ընտրական հանձնաժողովներում

1. Ընտրական փաստաթղթերն ընտրական հանձնաժողովներում հանձնվում և ընդունվում են գործավարության մատյանում հանձնողի ու ընդունողի կողմից ստորագրելու և ստացական տալու միջոցով:
2. Ընտրությունների նախապատրաստման և անցկացման համար ընտրական հանձնաժողովներին հատկացվում են քվեաթերթիկներ, ձևաթղթեր, այլ փաստաթղթեր, գրենական պիտույքներ և այլ պարագաներ, որոնց պահպանման պատասխանատուներն ընտրական հանձնաժողովների նախագահներն են:
3. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի ընտրական փաստաթղթերը քվեարկության արդյունքներն ամփոփելուց հետո պահպանության են հանձնվում Հայաստանի պետական արխիվ՝ սահմանված կարգով պահպանելու համար:

Հոդված 53. Ընտրական հանձնաժողովների և իրավապահ մարմինների համագործակցությունը

Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության, ոստիկանության կենտրոնական և տարածքային մարմինները, դրանց ծառայություններն ու ստորաբաժանումները պարտավոր են ապահովել ընտրությունների անցկացման բնականոն ընթացքը, ընտրական հանձնաժողովների ու դրանց անդամների անկաշկանդ գործունեությունը, ընտրությունների հետ կապված միջոցառումներում պատշաճ կարգ ու կանոն հաստատելու համար՝ հանձնաժողովների պահանջով, աջակցել հանձնաժողովներին, ինչպես նաև ապահովել ընտրական փաստաթղթերի անվտանգ տեղափոխումն ու պահպանումը ընտրական հանձնաժողովներում:

**ԲԱԺԻՆ 3. ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆԸ:
ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄԸ**

**ԳԼՈՒԽ 10
ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ**

Հոդված 54. Քվեարկության տեղը և ժամանակը

1. Քվեարկությունն անցկացվում է միայն Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կազմավորված տեղամասային կենտրոններում՝ ժամը 8:00-ից մինչև 20:00, բացառությամբ սույն օրենսգրքով սահմանված դեպքերի: Ժամը 20:00-ին քվեարկության սենյակում գտնվող, բայց դեռևս չքվեարկած ընտրողները քվեարկելու իրավունք ունեն:
2. Համապետական ընտրությունների ժամանակ ստացիոնար բուժում իրականացնող բժշկական հաստատություններում ստացիոնար բուժման մեջ գտնվող, քվեարկության օրը տեղամասային կենտրոն ինքնուրույն ներկայանալու հնարավորություն չունեցող ընտրողների համար քվեարկությունը կազմակերպվում է ստացիոնար բժշկական հաստատությունում՝ շրջիկ արկղի միջոցով: Քվեարկությունն անցկացվում է քվեարկության գաղտնիության պահպանմամբ՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով: Ստացիոնար բուժում իրականացնող բժշկական հաստատություններում քվեարկողների քվեարկության կազմակերպմանը կարող են ներկա գտնվել նաև վստահված անձինք, դիտորդները և զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչները: Ստացիոնար բուժում իրականացնող բժշկական հաստատություններում քվեարկությունը կազմակերպվում է այն հաշվարկով, որ ավարտվի մինչև ժամը 18:00:
3. Համապետական ընտրությունների ժամանակ կալանավորված անձանց պահելու վայրերում քվեարկությունն անցկացվում է շրջիկ արկղերի միջոցով՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

Հոդված 55. Քվեարկության սենյակը

1. Քվեարկությունն անցկացվում է այդ նպատակով կահավորված սենյակում՝ յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասում մեկ սենյակի հաշվով:

2. Քվեարկության սենյակը պետք է լինի հնարավորինս ընդարձակ և բավարարի հետևյալ պահանջները՝
- 1) հնարավորություն ընձեռի քվեարկության ողջ ընթացքում ապահովել Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների և քվեարկությանը ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց միաժամանակյա կանոնավոր աշխատանքը.
  - 2) հնարավորություն ընձեռի տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամներին և դիտորդներին իրենց տեսադաշտում պահել քվեարկության խցիկները, քվեատուփը, ինչպես նաև քվեարկության խցիկների մուտքն ու ելքը, դրանցից մինչև քվեատուփն ընկած հատվածը, ընտրացուցակները:
3. Քվեարկության սենյակի կահավորումը համայնքի ղեկավարն ավարտվում է քվեարկության նախորդ օրը՝ մինչև ժամը 24:00:

Հոդված 56. Քվեարկության խցիկները

1. Քվեարկության համար կահավորվում են խցիկներ՝ յուրաքանչյուր 750 ընտրողի հաշվով առնվազն մեկ խցիկ:
2. Քվեարկության խցիկը պետք է պատրաստվի այնպես, որ ընտրողը կարողանա տեղամասային կենտրոնում ներկա գտնվող անձանցից գաղտնի լրացնել քվեաթերթիկը, ունենա բավարար լուսավորվածություն, տեղադրված լինի գրիչ:
3. Քվեարկության խցիկները պետք է տեղադրվեն քվեաթերթիկների հատկացման սեղանների և քվեատուփի միջև ընկած տարածքում՝ սեղանների վրա, միմյանցից առնվազն 1 մետր հեռավորությամբ և այն դիրքով, որ ընտրողը քվեարկելիս գտնվի դեմքով դեպի հանձնաժողովը և թիկունքով դեպի պատը:
4. Քվեարկության խցիկներից 2 մետր հեռավորության վրա, իսկ դրա անհնարինության դեպքում՝ 1,5 մետր հեռավորության վրա սահմանվում է համապատասխան գոտի՝ արգելափակիչ ժապավենով, որն ունի մեկ մուտք և մեկ ելք: Այդ գոտում քվեարկության խցիկների քանակից ավելի թվով ընտրողների գտնվելն արգելվում է:

Հոդված 57. Քվեաթերթիկը, քվեարկության ծրարը

1. Միաժամանակ տարբեր քվեարկություններ անցկացվելու դեպքում քվեաթերթիկները պատրաստվում են այնպես, որ ակնհայտորեն տարբերվեն միմյանցից:
2. Քվեաթերթիկը պետք է լինի դակված (պերֆորացված), պարունակի տպագրատան անվանումը և ծանուցում քվեաթերթիկի լրացման կարգի մասին: Քվեաթերթիկները պետք է պատրաստված լինեն անթափանց թղթից:
3. Քվեաթերթիկի հատման գծից վերև՝ ելունդի վրա, նշվում է քվեաթերթիկի հերթական համարը, իսկ հատման գծից ներքև՝ ձախ կողմում, այբբենական հերթականությամբ նշվում են թեկնածուների ազգանունը, անունը, հայրանունը, կուսակցությունների անվանումները, իսկ աջ կողմում՝ նշումի համար նախատեսված դատարկ քառանկյուններ:
4. Մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում քվեաթերթիկում թեկնածուի ազգանվան տողի ներքևում նշվում են «կողմ եմ» և «դեմ եմ» բառերը՝ յուրաքանչյուրի դիմաց աջ կողմում՝ նշումի համար նախատեսված դատարկ քառանկյունով:
5. Քվեաթերթիկների տպագրումն ապահովում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:
6. Քվեաթերթիկները տպագրվում են քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 9 և ոչ ուշ, քան 3 օր առաջ:
7. Քվեաթերթիկները տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին հատկացվում են տեղամասում ընտրողների թվի մինչև 3 տոկոս ավելի քանակով քվեարկության նախորդ օրը:
8. Քվեաթերթիկները տպագրելուց հետո թեկնածուի, կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումն անվավեր կամ ուժը կորցրած ճանաչվելու դեպքում թեկնածուի անունը, կուսակցության անվանումը քվեաթերթիկներից հանվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

9. Քվեարկության ծրարների պատրաստումն ապահովում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը: Միաժամանակ տարբեր քվեարկություններ անցկացվելու դեպքում յուրաքանչյուր քվեարկության համար պատրաստվում են առանձին ծրարներ այնպես, որ գույներով ակնհայտորեն տարբերվեն միմյանցից և համապատասխանեն քվեաթերթիկների գույներին:

10. Քվեարկության ծրարները Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովին հատկացվում են տեղամասում ընտրողների թվի մինչև 3 տոկոս ավելի քանակով՝ քվեարկության նախորդ օրը:

Հոդված 58. Կնիքները, քվեատուփը

1. Ընտրական հանձնաժողովների կնիքների և Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների անհատական կնիքների նմուշները հաստատում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը: Կնիքները պատրաստվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի պատվերով:

2. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի կնիքը պետք է ունենա քառանիշ համար:

3. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կնիքները տեղադրում է անթափանց փաթեթներում, առանց դրանց վրա նշումներ կատարելու փակում, հանձնաժողովի կնիքով կնքում է դրանք և քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 5 և ոչ ուշ, քան 3 օր առաջ հանձնում Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովին՝ յուրաքանչյուր տեղամասին մեկ կնիքի հաշվով՝ կատարելով հանձնվող կնիքների բացառապես քանակական հաշվառում:

4. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովում փաթեթները կնքվում և քվեարկության նախորդ օրը հանձնվում են տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների նախագահներին՝ յուրաքանչյուրին մեկ փաթեթավորված կնիք:

5. Համապետական և Երևանի ավագանու ընտրությունների դեպքում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կնիքները քվեարկության ավարտից 24 ժամ հետո Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով ներկայացվում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով: Մյուս ընտրությունների դեպքում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների կնիքները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով ներկայացվում են քվեարկության ավարտից հետո՝ եռօրյա ժամկետում: Քվեարկության երկրորդ փուլ կամ նոր ընտրություն անցկացվելու դեպքում տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին տրվում են նոր կնիքներ:

6. Յուրաքանչյուր ընտրության համար Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամներին տրամադրվում են իրարից տարբերվող անհատական կնիքներ, որոնք քվեարկության ավարտից հետո փաթեթավորվում և տեղադրվում են Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի ընտրական փաստաթղթերի մեկանգամյա օգտագործման պարկում:

7. Քվեատուփը պատրաստվում է թափանցիկ նյութից: Քվեատուփերի վրա ամրացվում է հատուկ էլեկտրոնային հաշվիչ սարք, որը ֆիքսում է յուրաքանչյուր քվեաթերթիկի մուտքը քվեատուփ ել իր վահանակի վրա ցույց է տալիս յուրաքանչյուր պահին քվեատուփում առկա քվեաթերթիկների քանակությունը: Քվեատուփի նմուշը (չափսերը) հաստատում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

8. Տեղամասային կենտրոնում կարող են օգտագործվել մեկից ավելի քվեատուփեր՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

Հոդված 59. Քվեարկության նախապատրաստումը

1. Քվեարկությունը նախապատրաստում են տեղամասային ընտրական հանձնաժողովները:

2. Քվեաթերթիկները, քվեարկության ծրարները, կնիքի փաթեթը, հանձնաժողովի անդամների անհատական կնիքները պահվում են քվեարկության սենյակում գտնվող հատուկ չիրկիզվող պահարանում: Քվեաթերթիկների, քվեարկության ծրարների, ընտրողների ցուցակի, կնիքների պահպանման կարգը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

3. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը պարտավոր է քվեարկության ընթացքում

ապահովել սույն օրենսգրքով նախատեսված պահանջների կատարումը և անհրաժեշտ կարգ ու կանոն հաստատել տեղամասային կենտրոնում:

4. Ընտրողների գրանցման, ընտրողներին քվեաթերթիկներ և քվեարկության ծրարներ հատկացնելու և քվեարկության ծրարները կնքելու համար տեղամասային կենտրոններում պետք է տեղադրված լինեն աշխատանքային սեղաններ:

5. Քվեատուփը, հանձնաժողովի անդամների աշխատասեղանները տեղադրվում են տեղամասում գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց համար տեսանելի տեղում:

6. Քվեարկության սենյակում կամ դրա մուտքի մոտ պետք է փակցված լինեն քվեաթերթիկների նմուշները, Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների կենսագրություններն ու լուսանկարները պարունակող պաստառ, կուսակցությունների ընտրական ցուցակները պարունակող ցուցակ:

7. Քվեարկության նախորդ օրը տեղամասային ընտրական հանձնաժողովն իր միստում վիճակահանությամբ որոշում է քվեաթերթիկները ստորագրող հանձնաժողովի երեք անդամի, ովքեր պարտավոր են այդ օրը մինչև ժամը 24:00 ստորագրել բոլոր քվեաթերթիկները և ընտրողների ցուցակների բոլոր էջերը (ստորագրությունները դրվում են քվեաթերթիկների և ընտրողների ցուցակների յուրաքանչյուր էջի հակառակ կողմում)՝ գործավարության մատյանում համապատասխան գրառում կատարելով:

Հոդված 60. Դիվանագիտական և հյուպատոսական ներկայացուցչություններում քվեարկության կազմակերպումը

Քվեարկության օրը Հայաստանի Հանրապետության տարածքից դուրս գտնվելու դեպքում Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական կամ հյուպատոսական ներկայացուցչություններում դիվանագիտական ծառայություն անցնող ընտրողները և նրանց հետ արտերկրում բնակվող և ընտրելու իրավունք ունեցող ընտանիքի անդամները կարող են մասնակցել համապետական ընտրություններին՝ քվեարկելով էլեկտրոնային եղանակով՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից սահմանված կարգով: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը պարտավոր է սահմանել այնպիսի պայմաններ, որոնք կապահովեն էլեկտրոնային եղանակով քվեարկողների կամքի ազատ արտահայտման հնարավորությունը և քվեարկության գաղտնիությունը:

Հոդված 61. Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու վայրերում քվեարկության կազմակերպումը

1. Ձերբակալված ընտրողները քվեարկությանը մասնակցում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով՝ շրջիկ արկղի միջոցով:

2. Կալանավորված անձանց պահելու վայրում քվեարկությունը սույն օրենսգրքով և Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով նախապատրաստում, կազմակերպում է քրեակատարողական հիմնարկի ղեկավարը:

**ԳԼՈՒԽ 11
ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԸ**

Հոդված 62. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի գործողությունները քվեարկությունից առաջ

1. Քվեարկության օրը ժամը 7:00-ին Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը տեղամասային կենտրոնում կայացած միստում վիճակահանությամբ որոշում է.

- 1) ընտրողների գրանցումն իրականացնող անդամներին՝ մինչև 1.000 ընտրողի հաշվով առնվազն մեկ անդամ,
- 2) քվեաթերթիկներ և քվեարկության ծրարներ հատկացնող անդամներին՝ մինչև 1.000 ընտրողի հաշվով առնվազն մեկ անդամ,
- 3) քվեարկության ծրարների կնքման և քվեատուփի համար պատասխանատու առնվազն մեկ անդամ,
- 4) շրջիկ արկղի միջոցով քվեարկություն անցկացնող առնվազն մեկ անդամ,
- 5) Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների՝ 2 ժամը մեկ պարբերականությամբ գործառույթների հերթափոխը: Հանձնաժողովի նախագահը վիճակահանությանը չի մասնակցում: Նա կազմակերպում և վերահսկում է քվեարկության կազմակերպումն ու անցկացումը, անհրաժեշտության

դեպքում օժանդակում գործառույթ իրականացնող անդամներին, փոխարինում նրանց բացակայության դեպքում:

2. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը հանձնաժողովի անդամների և քվեարկությանը ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց ներկայությամբ բացում է չիրկիզվող պահարանը, հանում է հանձնաժողովի անդամների անհատական կնիքները, քվեաթերթիկները, քվեարկության ծրարները, ընտրողների ցուցակները և փաթեթավորված կնիքը, բացում է փաթեթավորված կնիքը, գործավարության մատյանում կնիք դնելով՝ հայտարարում է կնիքի համարը, վիճակահանությամբ բաշխում հանձնաժողովի անդամների անհատական կնիքները: Ստուգում է քվեատուփի դատարկ լինելը, փակում և կնքում է քվեատուփը, ընտրողների ցուցակները հանձնում է ընտրողների գրանցման համար պատասխանատու անդամներին, քվեաթերթիկները և քվեարկության ծրարները հարյուրական փաթեթով քվեաթերթիկներ և քվեարկության ծրարներ հատկացնող անդամներին, ընտրական տեղամասում ընդգրկված բնակելի շենքերի (տների) հասցեները և կնիքը՝ քվեարկության ծրարները կնքող և քվեատուփի համար պատասխանատու անդամներին: Վերոհիշյալ բոլոր գործողությունների մասին տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը համապատասխան գրառում է կատարում գործավարության մատյանում:

Հոդված 63. Քվեարկության սկիզբը, կարգը

1. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը քվեարկության օրը՝ ժամը 8:00-ին, հայտարարում է քվեարկության սկիզբը և թույլատրում ընտրողների մուտքը քվեարկության սենյակ:

2. Զինժառայողները, ազգային անվտանգության և ոստիկանության զորքերում ծառայողները տեղամասային կենտրոն մուտք են գործում ոչ շարային կարգով, առանց զենքի: Արգելվում է տեղամասային կենտրոն զենքով, զինամթերքով մուտք գործելը՝ բացառությամբ ընտրությունների բնականոն ընթացքի վտանգման դեպքերի: Այդ դեպքերում տեղամասային կենտրոն զենքով, զինամթերքով մուտք գործելը թույլատրում է Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը:

3. Տեղամասային կենտրոնում ընտրական հանձնաժողովի անդամներից և քվեարկողներից բացի կարող են ներկա գտնվել դիտորդները (տեղական դիտորդների համար՝ միայն ընտրական հանձնաժողովում ընդգրկվելու մասին որակավորման վկայականի առկայության դեպքում), վստահված անձինք, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչներն ու վերադաս ընտրական հանձնաժողովների անդամները:

4. Քվեարկության սենյակում միաժամանակ չի կարող գտնվել 15-ից ավելի ընտրող: Քվեարկության բնականոն ընթացքն ապահովելու համար ընտրական հանձնաժողովի նախագահն իրավունք ունի ընտրողներին քվեարկության սենյակ թողնելու հերթով՝ մեկ-մեկ: Ընտրական հանձնաժողովի կողմից սույն կետի կատարումն ապահովելու անհնարինության դեպքում ընտրական հանձնաժողովի նախագահի պահանջով այն իրականացվում է ոստիկանության օժանդակությամբ:

Հոդված 64. Ընտրողների գրանցումը

1. Ընտրողը քվեարկությանը մասնակցում է անձամբ. լիազորված քվեարկությունն արգելվում է: Յուրաքանչյուր ընտրող գրանցվում է հանձնաժողովի՝ գրանցման համար պատասխանատու անդամի մոտ գտնվող ընտրողների ցուցակում:

2. Հանձնաժողովի ընտրողների գրանցման համար պատասխանատու անդամը ստուգում է ընտրողի ինքնությունը, ընտրողների ցուցակում գտնում է նրա անուն-ազգանունը, դրա դիմացի դատարկ սյունակում լրացնում է անձը հաստատող փաստաթղթի տվյալները, և ընտրողը ստորագրում է այդ տվյալների դիմաց՝ ընտրողի ստորագրության համար նախատեսված սյունակում: Հանձնաժողովի՝ ընտրողի գրանցումն իրականացնող անդամը իր ստորագրությունն է դնում ընտրողի ստորագրության դիմաց՝ համապատասխան սյունակում: Եթե ընտրողը չի կարող ինքնուրույն ստորագրել ընտրողների ցուցակում, ապա նա իրավունք ունի դիմելու այլ քաղաքացու օգնության՝ բացառությամբ ընտրական հանձնաժողովի անդամների, վստահված անձանց, դիտորդների:

3. Անձը հաստատող փաստաթուղթ է համարվում անձնագիրը, անձնագրին փոխարինող փաստաթուղթը, իսկ զինժառայողների համար՝ զինվորական վկայականը կամ զինվորական գրքույկը, եթե գրանցվում են (քվեարկում են) զինվորական մասի կողմից կազմված ընտրողների ցուցակում: Պարտադիր ժամկետային զինժառայողները ծառայությունից օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ժամանակավոր արձակված

լինելու դեպքում իրենց մշտական բնակության վայրերում քվեարկում են զինվորական գրքույկներով՝ ներկայացնելով նաև փաստաթուղթ ծառայությունից ժամանակավոր արձակված լինելու մասին: Ընտրողի անձնագրի վավերականության ժամկետի ավարտը հիմք չէ նրան քվեարկության չթողնելու համար:

Հոդված 65. Քվեարկությունը

1. Քվեարկության ժամանակ յուրաքանչյուր ընտրող ստանում է քվեարկության մեկ քվեաթերթիկ (քվեաթերթիկներ՝ միաժամանակ մի քանի քվեարկություն անցկացվելու դեպքում) և մեկ քվեարկության ծրար (ծրարներ՝ միաժամանակ մի քանի քվեարկություն անցկացվելու դեպքում):

2. Գրանցվելուց անմիջապես հետո ընտրողը մոտենում է հանձնաժողովի՝ քվեաթերթիկների և քվեարկության ծրարների տրամադրման համար պատասխանատու անդամին: Վերջինս անջատում է քվեաթերթիկի (քվեաթերթիկների՝ միաժամանակ մի քանի քվեարկություն անցկացվելու դեպքում) ելունդը և քվեաթերթիկի ներքևի հատվածը քվեարկության ծրարի հետ միասին հանձնում ընտրողին: Ընտրողն անցնում է քվեարկության խցիկ քվեարկելու:

3. Ընտրողը քվեաթերթիկը լրացնում է գաղտնի՝ քվեարկության խցիկում: Արգելվում է որևէ ձևով տեղեկանալ, թե ընտրողն ինչպես է քվեարկում:

4. Քվեաթերթիկն ինքնուրույն լրացնելու հնարավորություն չունեցող քաղաքացին իրավունք ունի հանձնաժողովի նախագահին տեղեկացնելուց հետո քվեարկության խցիկ հրավիրել այլ անձի, որը պետք է գրանցված լինի իր հետ նույն բնակության հասցեում: Այլ պարագայում, եթե տվյալ քաղաքացին ներկայացնում է քվեաթերթիկն ինքնուրույն լրացնելու հնարավորություն չունենալու մասին տեղեկանք այն բժշկական հաստատությունից, որտեղ որ հաշվառված է, ապա իրավունք ունի հանձնաժողովի նախագահին տեղեկացնելուց հետո քվեարկության խցիկ հրավիրել այլ անձի, որը չպետք է լինի վստահված անձ: Նույն անձն իրավունք ունի օգնել քվեաթերթիկն ինքնուրույն լրացնելու հնարավորություն չունեցող միայն մեկ քաղաքացու: Ընդ որում՝ օգնող քաղաքացին պետք է լինի տվյալ ցուցակում գրանցված ընտրող ու նրա անուն-ազգանունը և անձնագրի սերիան պետք է լրացվեն ընտրողների ցուցակում հատուկ այդ նպատակով առանձնացված սյունակում՝ այն քաղաքացու անուն-ազգանվան տողի վրա՝ ում նա օգնել է: Բացի նշված դեպքից, քվեաթերթիկը լրացնելիս քվեարկության խցիկում այլ անձի ներկայությունն արգելվում է:

5. Եթե ընտրողը կարծում է, որ քվեաթերթիկը սխալ է լրացրել, ապա կարող է դիմել հանձնաժողովի նախագահին՝ նոր քվեաթերթիկ ստանալու համար: Հանձնաժողովի նախագահի հանձնարարությամբ հանձնաժողովի անդամն ընտրողին հատկացնում է նոր քվեաթերթիկ, ընտրողների ցուցակում կատարում համապատասխան նշում տվյալ ընտրողի անուն-ազգանվան դիմաց: Սխալ լրացված (վնասված) քվեաթերթիկին ամրացվում է քվեաթերթիկի ցանկացած մեկ ելունդ և քվեաթերթիկն անհապաղ մարվում է: Քվեարկելուց հետո ընտրողն անհապաղ պետք է դուրս գա տեղամասային կենտրոնից: Հանձնաժողովի՝ քվեաթերթիկների և քվեարկության ծրարների տրամադրման համար պատասխանատու անդամը քվեաթերթիկների ելունդները, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով, ըստ հերթականության դասավորում և հանձնում է Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահին: Վերջինս դրանք առանձին կապերով տեղադրում է չիրկիզվող պահարանում:

6. Քվեարկության գործընթացը Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների, վստահված անձանց, դիտորդների, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների կողմից կարող է լուսանկարահանվել, տեսանկարահանվել:

Հոդված 66. Քվեաթերթիկը լրացնելու կարգը և քվեարկության ծրարը կնքելը

1. Քվեաթերթիկում ընտրողը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով միատեսակ նշում է կատարում այն թեկնածուի անվան, կուսակցության անվանման դիմաց, որին կողմ է քվեարկում:

2. Մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում ընտրողը, եթե կողմ է քվեարկելու, նշում է կատարում «կողմ եմ» բառերի, եթե դեմ՝ «դեմ եմ» բառերի դիմաց:

3. Քվեաթերթիկում քվեարկության մասին նշում կատարելուց հետո ընտրողը քվեարկության խցիկում քվեաթերթիկը ծալում է, տեղավորում քվեարկության ծրարի մեջ և մոտենում քվեատուփին: Միաժամանակ մի քանի քվեարկություն անցկացվելու դեպքում ընտրողը յուրաքանչյուր քվեաթերթիկ տեղավորում է այդ

քվեարկության համար նախատեսված ծրարում:

4. Քվեարկության ծրարը կնքող և քվեատուփի համար պատասխանատու հանձնաժողովի անդամը կնքում է քվեարկության ծրարը, բացում քվեատուփի ձեղքը և ընտրողին հնարավորություն ընձեռում քվեարկության ծրարը քվեատուփի մեջ գցելու համար: Համապետական ընտրությունների դեպքում քվեարկության ծրարը կնքող և քվեատուփի համար պատասխանատու անդամը քվեարկության ծրարը կնքում և քվեարկության ծրարը քվեատուփի մեջ գցելու հնարավորություն է ընձեռում միայն ընտրողի անձը հաստատող փաստաթղթում տվյալ ընտրությանը մասնակցելու վերաբերյալ դրոշմակնիքի առկայությունը ստուգելուց և դրա բացակայության դեպքում անձը հաստատող փաստաթուղթը դրոշմակնքելուց հետո: Եթե ընտրողի անձը հաստատող փաստաթղթում առկա է տվյալ ընտրությանը մասնակցելու մասին դրոշմակնիք, ապա հանձնաժողովը հանում է քվեաթերթիկը քվեարկության ծրարից, ծրարը վերադարձնում հանձնաժողովի՝ քվեաթերթիկ և քվեարկության ծրար հատկացնող անդամին, իսկ քվեաթերթիկին ամրացնելով քվեաթերթիկի ցանկացած մեկ ելունդ, առանց տեղեկանալու, թե ինչպես է քվեարկված՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով, անհապաղ մարում է: Քվեարկության ծրարը կնքող և քվեատուփի համար պատասխանատու հանձնաժողովի անդամն իր նախաձեռնությամբ կամ հանձնաժողովի այլ անդամի պահանջով կարող է համոզվել ընտրողի՝ տվյալ տեղամասում հաշվառված լինելու մեջ:

5. Համապետական յուրաքանչյուր ընտրության համար պատրաստվում է նոր դրոշմակնիք՝ առնվազն 10 մմ տրամագծով՝ քվեարկությանը մասնակցած անձանց անձնագրերի դրոշմակնքման համար:

6. Քվեարկության ընթացքում սույն օրենսգրքով նախատեսված քվեարկության կարգի խախտման բոլոր դեպքերը հանձնաժողովի մեկ անդամի պահանջով, ինչպես նաև Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի ընդունած որոշումներն արձանագրվում են գործավարության մատյանում:

ԳԼՈՒԽ 12

ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐՆ ԱՍՓՈՓԵԼՈՒ ԵՎ ԱՂՅՈՒՍԱԿՎՈՐԵԼՈՒ, ԱՆՃՇՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ԵՎ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐՆ ԱՍՓՈՓԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

Հոդված 67. Ընտրական տեղամասում քվեարկության արդյունքներն ամփոփելու կարգը

1. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը ժամը 20:00-ին հայտարարում է քվեարկության ավարտի մասին և արգելում ընտրողների մուտքը քվեարկության սենյակ: Հանձնաժողովը քվեարկության սենյակում գտնվող ընտրողներին քվեարկելու հնարավորություն է տալիս, որից հետո հանձնաժողովի նախագահը փակում է քվեատուփի ձեղքը:

2. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը ընտրական հանձնաժողովի նիստին ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց ներկայությամբ սկսում է քվեարկության արդյունքների ամփոփման նիստը: Այդ նպատակով՝

1) փաթեթավորում և կնքում է հանձնաժողովի անդամների անհատական կնիքները, դրանք տեղավորում ընտրական փաստաթղթերի մեկանգամյա օգտագործման պարկում (այսուհետ՝ պարկ):

2) հաշվարկում է չօգտագործված, ընտրողների կողմից ոչ ձիշտ լրացված և հետ վերադարձված քվեաթերթիկների ընդհանուր թիվը, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով մարում քվեաթերթիկները, փաթեթավորում, կնքում փաթեթը և տեղադրում պարկում:

3) հաշվարկում է օգտագործված քվեաթերթիկների ելունդների թիվը, փաթեթավորում օգտագործված քվեաթերթիկների ելունդները, կնքում փաթեթը և տեղադրում պարկում:

4) հաշվարկում է ընտրողների յուրաքանչյուր լրացուցիչ ցուցակի՝ այդ թվում քվեարկության օրն ընտրական տեղամասում կազմված լրացուցիչ ցուցակի ընտրողների թիվն առանձին-առանձին, լրացուցիչ ցուցակների ընտրողների թվերի գումարին ավելացնելով ընտրողների ցուցակում ընդգրկված ընտրողների թիվը՝ ստանում է տեղամասում ընտրողների ընդհանուր թիվը:

5) ընտրողների ցուցակներում, այդ թվում՝ լրացուցիչ ցուցակներում առկա ստորագրությունների հիման վրա հաշվարկում է քվեարկության մասնակիցների (քվեաթերթիկներ ստացած ընտրողների) թիվը, փաթեթավորում ցուցակները, կնքում փաթեթը և տեղադրում պարկում:

3. Սույն հոդվածի 2-րդ կետի արդյունքները հրապարակվում են և արձանագրվում գործավարության մատյանում: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը հավաքում է չօգտագործված քվեարկության ծրարները և փաթեթավորում՝ պարկի հետ Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով ներկայացնելու համար:

4. Հանձնաժողովի նախագահը բացում է քվեատուփը, քվեատուփից հանում քվեարկության մեկ ծրար, բարձրաձայն հայտարարում ծրարը սահմանված կամ չսահմանված նմուշի լինելու մասին: Պահանջի դեպքում քվեարկության ծրարը փոխանցվում է հանձնաժողովի մյուս անդամներին: Հանձնաժողովի նախագահի արտահայտած կարծիքին համաձայն չլինելու դեպքում հանձնաժողովի անդամը ներկայացնում է առարկություն: Առարկության դեպքում քվեարկության արդյունքով (քվեարկության է դրվում հանձնաժողովի անդամի առաջարկությունը), իսկ առարկություն չլինելու դեպքում հանձնաժողովի նախագահը, իր հայտարարության համաձայն, սահմանված նմուշի քվեարկության ծրարից հանում է քվեաթերթիկը, հայտարարում քվեաթերթիկը վավեր, անվավեր կամ չսահմանված նմուշի լինելու մասին, վավեր քվեաթերթիկի դեպքում հայտարարում նաև, թե ինչպես է քվեարկված: Պահանջի դեպքում քվեաթերթիկը փոխանցվում է հանձնաժողովի մյուս անդամներին: Հանձնաժողովի նախագահի արտահայտած կարծիքին համաձայն չլինելու դեպքում հանձնաժողովի անդամը ներկայացնում է առարկություն: Առարկության դեպքում քվեարկության արդյունքով (քվեարկության է դրվում հանձնաժողովի անդամի առաջարկությունը), իսկ առարկություն չլինելու դեպքում հանձնաժողովի նախագահը, իր հայտարարության համաձայն, ըստ քվեաթերթիկում կատարված քվեարկության նշումի, քվեաթերթիկը դնում է համապատասխան թեկնածուի, կուսակցության օգտին, մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում՝ թեկնածուին կողմ կամ դեմ քվեարկված քվեաթերթիկների փաթեթի մեջ, իսկ ծրարը՝ սահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների փաթեթի մեջ, որից հետո քվեատուփից հանում է հաջորդ ծրարը:

5. Քվեարկության ծրարի մեջ միևնույն քվեարկության մեկից ավելի քվեաթերթիկներ կամ չսահմանված նմուշի քվեաթերթիկ (քվեաթերթիկներ) գտնվելու դեպքում քվեաթերթիկը (քվեաթերթիկները) դրվում է ծրարի մեջ, իսկ ծրարը՝ չսահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների փաթեթի մեջ: Չսահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների դեպքում քվեաթերթիկները ծրարից չեն հանվում, իսկ ծրարը դրվում է չսահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների փաթեթի մեջ: Չսահմանված նմուշի քվեարկության ծրարները դրանցում գտնվող քվեաթերթիկների հետ միասին անհապաղ մարվում են և փաթեթավորվում: Այս փաթեթը, առանց պարկի մեջ տեղադրելու, ներկայացվում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով:

6. Սահմանված նմուշի ծրարի մեջ մեկ անվավեր քվեաթերթիկ գտնվելու դեպքում քվեաթերթիկը դրվում է անվավեր քվեաթերթիկների փաթեթի, իսկ ծրարը՝ սահմանված նմուշի ծրարների փաթեթի մեջ: Այդ գործողությունը կրկնվում է քվեատուփում առկա բոլոր ծրարների համար: Ծրարների, քվեաթերթիկների տեսակավորումն իրականացնելու ժամանակ հանձնաժողովի անդամներին արգելվում է նշումներ կատարել, ինչպես նաև իրենց մոտ ունենալ գրիչներ, մատիտներ կամ նշումներ կատարող այլ առարկաներ:

7. Քվեատուփում առկա բոլոր քվեարկության ծրարները և քվեաթերթիկները տեսակավորելուց հետո հանձնաժողովի նախագահը հանձնաժողովի անդամների ներկայությամբ մեկ առ մեկ հաշվարկում է սահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների, անվավեր ձանաչված քվեաթերթիկների, ինչպես նաև յուրաքանչյուր թեկնածուին, կուսակցությանը կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվը, իսկ մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում՝ թեկնածուին կողմ կամ դեմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվը: Հաշվարկված թվերը հրապարակվում են և արձանագրվում գործավարության մատյանում:

8. Արդյունքներն ամփոփելիս չսահմանված նմուշի քվեարկության ծրարները և չսահմանված նմուշի քվեաթերթիկները հաշվի չեն առնվում:

9. Հաշվարկված և տեսակավորված քվեարկության ծրարներն ու քվեաթերթիկները իշխանությանը և ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով փաթեթավորվում են, իսկ փաթեթները՝ կնքվում և տեղադրվում պարկում: Փաթեթների վրա պետք է առկա լինի հանձնաժողովի նախագահի ստորագրությունը, հանձնաժողովի մյուս անդամները ևս իրավունք ունեն ստորագրելու փաթեթների վրա:

10. Քվեարկության արդյունքների ամփոփման գործընթացը Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի անդամների, վստահված անձանց, դիտորդների, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների կողմից կարող է լուսանկարահանվել, տեսանկարահանվել:

Հոդված 68. Քվեաթերթիկների վավերականությունը

1. Քվեաթերթիկը վավեր է, եթե ընտրողի մտադրությունը հստակ է ու աներկբա, և չկան այնպիսի նշումներ,

որոնք կարող են բացահայտել ընտրողի ինքնությունը:

2. Սահմանված նմուշի քվեաթերթիկն անվավեր է, եթե՝

- 1) մեկից ավելի թեկնածուի, կուսակցության օգտին նշումներ է պարունակում.
- 2) մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում միաժամանակ «կողմ եմ» և «դեմ եմ» բառերի դիմաց նշումներ է պարունակում.
- 3) որևէ նշում չի պարունակում.
- 4) բացի քվեարկության համար Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած նշանից պարունակում է այլ՝ ընտրողի ինքնությունը բացահայտող նշում.
- 5) ստորագրված չէ.
- 6) ակնհայտ խախտված է քվեաթերթիկում նշում կատարելու սահմանված կարգը.
- 7) քվեարկությունը կատարվել է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից սահմանված գույնի թանաքից տարբերվող գույնի գրիչով:

Հոդված 69. Չսահմանված նմուշի քվեաթերթիկները

Չսահմանված նմուշի է սահմանված նմուշից տարբերվող քվեաթերթիկը, ինչպես նաև՝

- 1) քվեարկության չսահմանված նմուշի ծրարում գտնվող քվեաթերթիկը.
- 2) քվեարկության սահմանված նմուշի ծրարում գտնվող մեկից ավելի բոլոր քվեաթերթիկները.
- 3) քվեատուփում գտնվող՝ առանց քվեարկության ծրարի քվեաթերթիկները:

Հոդված 70. Քվեարկության չսահմանված նմուշի ծրարները

Քվեարկության չսահմանված նմուշի ծրար է սահմանված նմուշից ակնհայտ տարբերվող կամ չկնքված կամ այլ կնիքով կնքված քվեարկության ծրարը, ինչպես նաև՝

- 1) քվեաթերթիկ չպարունակող քվեարկության ծրարը.
- 2) մեկից ավելի վավեր կամ անվավեր քվեաթերթիկ պարունակող քվեարկության ծրարը.
- 3) չսահմանված նմուշի քվեաթերթիկ պարունակող քվեարկության ծրարը.
- 4) ընտրողի ինքնությունը բացահայտող նշումներ պարունակող քվեարկության ծրարը:

Հոդված 71. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի՝ քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը

1. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովը, սույն օրենսգրքի 67-րդ հոդվածով սահմանված կազմով, հիմք ընդունելով սույն օրենսգրքի 67-րդ հոդվածով սահմանված կարգով կատարված հաշվարկները, կազմում է տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրություն, դրանում նշելով՝

- 1) յուրաքանչյուր լրացուցիչ ցուցակի՝ այդ թվում քվեարկության օրն ընտրական տեղամասում կազմված լրացուցիչ ցուցակի ընտրողների թիվն առանձին-առանձին.
- 2) տեղամասում ընտրողների ընդհանուր թիվը, որը հավասար է լրացուցիչ ցուցակների ընտրողների թվերի և հիմնական ցուցակում ընդգրկված ընտրողների թվի գումարին.
- 3) քվեարկության մասնակիցների թիվը (Բ) (լրացվում է գրանցված և քվեաթերթիկներ ստացած ընտրողների ստորագրությունների թիվը).
- 4) Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովին հատկացված քվեաթերթիկների թիվը (Ա) և ելունդների համարները (լրացվում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից).
- 5) մարված քվեաթերթիկների ընդհանուր թիվը (Գ).
- 6) անվավեր քվեաթերթիկների թիվը (դ2).
- 7) օգտագործված քվեաթերթիկների ելունդների թիվը (Ե).
- 8) յուրաքանչյուր թեկնածուին, կուսակցությանը կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվը.
- 9) թեկնածուին դեմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվը (տողը նշվում է մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում).
- 10) քվեատուփում առկա սահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների թիվը (Զ).

2. Արձանագրությունը ստորագրում են հանձնաժողովի անդամները, այն կնքում է հանձնաժողովի նախագահը:

3. Եթե հանձնաժողովի որևէ անդամ արձանագրության տվյալների վերաբերյալ ունի առարկություն (հատուկ կարծիք), ապա նա այդ մասին գրառում է կատարում արձանագրությունում և ստորագրում: Հատուկ կարծիքը կցվում է արձանագրությանը:

4. Քվեարկության ավարտից հետո՝ մինչև տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրություն կազմելը, Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նիստը չի կարող ընդհատվել:

5. Նիստի վերջում, բայց ոչ ուշ, քան քվեարկության ավարտից 10 ժամ հետո, հանձնաժողովն ավարտում է արձանագրության կազմումը, իսկ հանձնաժողովի նախագահը հրապարակում է տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ կազմված արձանագրությունը:

6. Արձանագրությունը կազմվում է առնվազն տասներկու օրինակից. մեկ օրինակը փակցվում է տեղամասային կենտրոնում՝ ընտրողների ցուցակների կողքին, մեկ օրինակը տեղադրվում է ընտրական փաստաթղթերի պարկում, երկու օրինակը՝ ներկայացվում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով, իսկ ութ օրինակները տրվում են հանձնաժողովի անդամներին՝ յուրաքանչյուրին մեկ օրինակ: Յուրաքանչյուր վստահված անձի պահանջով նրան տալու համար եւս կազմվում է արձանագրության հավելյալ օրինակ:

7. Պարկի վրա պետք է առկա լինի հանձնաժողովի նախագահի ստորագրությունը, հանձնաժողովի մյուս անդամները ևս իրավունք ունեն ստորագրելու պարկի վրա: Պարկը նաև կնքվում է Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի կնիքով: Ընտրական փաստաթղթերի մեկնազամյա օգտագործման պարկը Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում պարտադիր պետք է փակվի: Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովում այդ պարկը սահմանած կարգով չփակելը հանգեցնում է պատասխանատվության:

8. Հանձնաժողովում ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց պահանջով նրանց տրվում է տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունից քաղվածք՝ վավերացված հանձնաժողովի նախագահի (տեղակալի) ու քարտուղարի ստորագրություններով և հանձնաժողովի կնիքով:

9. Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը և քարտուղարը պարկը, չսահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների փաթեթը, չօգտագործված քվեարկության ծրարների փաթեթը, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրության երկու օրինակը, գործավարության մատյանը և հանձնաժողովի կնիքը քվեարկության ավարտից հետո ոչ ուշ, քան 12 ժամվա ընթացքում ներկայացնում են Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

10. Տեղամասում քվեարկության արդյունքների արձանագրության և այդ արձանագրության քաղվածքի ձևերը հաստատում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

Հոդված 72. Անձշտությունները որոշելու կարգը

1. Տեղամասում անձշտությունների չափը հաշվարկելու համար՝
  - 1) համադրվում է Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովին հատկացված քվեաթերթիկների թիվը (Ա)՝ մարված քվեաթերթիկների թվի (Գ), քվեատուփի վավեր (դ1) և անվավեր (դ2) քվեաթերթիկների թվի գումարի (Դ) եւ քվեատուփի վրա տեղադրված հաշվիչ սարքի ցուցմունքի հետ: Տարբերությունը՝ թվի բացարձակ արժեքով, նշվում է որպես առաջին անձշտության չափ.
  - 2) համադրվում է ընտրողների ցուցակում ստորագրությունների թիվը (Բ)՝ քվեատուփի վավեր և անվավեր քվեաթերթիկների թվերի գումարի (Դ) հետ: Եթե քվեատուփի վավեր և անվավեր քվեաթերթիկների թվերի գումարը (Դ) մեծ է ընտրողների ցուցակում ստորագրությունների թվից (Բ), ապա տարբերությունը նշվում է որպես երկրորդ անձշտության չափ: Եթե քվեատուփի վավեր և անվավեր քվեաթերթիկների թվերի գումարը (Դ) փոքր է կամ հավասար ընտրողների ցուցակում ստորագրությունների թվին (Բ), ապա երկրորդ անձշտության չափը նշվում է 0.
  - 3) համադրվում է օգտագործված քվեաթերթիկների ելունդների թիվը (Ե)՝ քվեատուփի վավեր և անվավեր քվեաթերթիկների թվերի գումարի (Դ) հետ: Տարբերությունը՝ թվի բացարձակ արժեքով, նշվում է որպես երրորդ անձշտության չափ.
  - 4) համադրվում է քվեատուփում առկա սահմանված նմուշի ծրարների թիվը (Զ)՝ քվեատուփի վավեր և անվավեր քվեաթերթիկների թվերի գումարի (Դ) հետ: Տարբերությունը՝ թվի բացարձակ արժեքով, նշվում է որպես չորրորդ անձշտության չափ.
  - 5) համադրվում են 1-ին և 3-րդ անձշտությունների չափերը, դրանցից մեծին, իսկ այդ թվերի հավասարության դեպքում՝ դրանցից մեկին գումարվում է 2-րդ և 4-րդ անձշտությունների գումարը: Ստացված թիվը տվյալ տեղամասում անձշտությունների չափն է:

2. Տեղամասում անձտությունների չափը հաշվարկում և արձանագրում է ընտրության արդյունքներն ամփոփող ընտրական հանձնաժողովը՝ «Ընտրություններ» ավտոմատացված համակարգի միջոցով:

3. Տեղամասում քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչվելու դեպքում այդ տեղամասում քվեարկության մասնակիցների թիվն արձանագրվում է որպես տեղամասում անձտությունների չափ, և այն սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով հաշվի է առնվում ընտրությունների արդյունքներն ամփոփելիս:

4. Քվեարկության արդյունքների արձանագրությունը կազմելիս մնացած տեղամասերի քվեարկության արդյունքներին գումարվում են քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչված տեղամասի համապատասխանաբար ընտրողների թիվը՝ նաև ըստ լրացուցիչ ցուցակների, քվեարկության մասնակիցների թիվը, հատկացված քվեաթերթիկների թիվը և ելունդների համարները, իսկ որպես մարված քվեաթերթիկների թիվ արձանագրվում է այդ տեղամասին հատկացված քվեաթերթիկների թիվը: Քվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչված ընտրական տեղամասի արձանագրության մյուս արդյունքները (թվերը), բացառությամբ անձտությունների չափի, արձանագրվում է 0:

Հոդված 73. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի գործողությունները տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների արձանագրությունները ստանալուց հետո

1. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովում ստուգվում է տեղամասերում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունների կազմման վավերականությունը, և թվաբանական սխալների առկայության դեպքում Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը և քարտուղարը վերացնում են այդ սխալները՝ ուղղումները վավերացնելով իրենց ստորագրություններով: Ելակետային տվյալների փոփոխություն չի կատարվում: Ելակետային են Տեղամասային ընտրական հանձնաժողովի կողմից հաշվարկի արդյունքում ստացված տվյալները:

2. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը տեղամասում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրության տվյալները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով մուտքագրում է համակարգիչ՝ հատուկ համակարգչային ծրագրի միջոցով: Համակարգչային ծրագիրը պետք է ներառի տվյալների սխալ մուտքագրումից պաշտպանող ողջամիտ երաշխիքներ: Հանձնաժողովը պարբերաբար, բայց ոչ ուշ, քան 3 ժամը մեկ, համակարգչի օգնությամբ կատարում է ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքների աղյուսակավորում՝ ըստ տեղամասերի, ներառյալ անձտությունների չափը: Տեղամասերում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունների տվյալների մուտքագրումը համակարգիչ Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովն ավարտում է քվեարկության ավարտից հետո՝ ոչ ուշ, քան 18 ժամվա ընթացքում: Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովում քվեարկության արդյունքներն ըստ տեղամասերի աղյուսակավորվում, կնքվում և վավերացվում են Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահի (տեղակալի) և քարտուղարի կողմից:

3. Ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքների աղյուսակավորման օրինակը՝ վավերացված հանձնաժողովի նախագահի (տեղակալի) և քարտուղարի ստորագրություններով և հանձնաժողովի կնիքով, անհապաղ փակցվում է հանձնաժողովում բոլորի համար տեսանելի տեղում: Ընտրական հանձնաժողովի նիստին ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց պահանջով նրանց տրվում է ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքների աղյուսակավորման օրինակ՝ վավերացված հանձնաժողովի նախագահի (տեղակալի) և քարտուղարի ստորագրություններով ու հանձնաժողովի կնիքով:

4. Համապետական ընտրությունների ժամանակ Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովն ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքների ամփոփման վերաբերյալ արձանագրություն չի կազմում, քվեարկության արդյունքների վերահաշվարկի համար սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետներում ուսումնասիրում է տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկությանն օրն արձանագրված խախտումները, ուսումնասիրության արդյունքներն ամփոփում հանձնաժողովի նիստում և այդ մասին ընդունած որոշումը ներկայացնում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով:

Հոդված 74. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների արդյունքներն ամփոփելու կարգը

1. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը տեղամասերում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունների հիման վրա քվեարկության ավարտից հետո ոչ ուշ, քան 18 ժամվա ընթացքում, սույն հոդվածի պահանջներին համապատասխան, ամփոփում է ընտրատարածքում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների քվեարկության նախնական արդյունքները և արձանագրությամբ վավերացնում այն: Եթե քվեարկության ընթացքում տեղի են ունեցել սույն օրենսգրքի պահանջների այնպիսի խախտումներ, որոնք կարող էին ազդել քվեարկության արդյունքների վրա, ապա Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը կարող է այդ տեղամասում քվեարկության արդյունքները անվավեր ճանաչել: Այս դեպքում նյութերը Կենտրոնական ընտրական կամ Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի կողմից ներկայացվում են դատախազություն:

2. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության օրվանից հետո 5-րդ օրը՝ հիմք ընդունելով ընտրական տեղամասերում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունները, վերահաշվարկի արդյունքները, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ ընդունած որոշումները, կազմում է արձանագրություն ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ:

3. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների քվեարկության արդյունքների մասին արձանագրությունում նշվում են՝

1) ընտրատարածքի տեղամասերի յուրաքանչյուր լրացուցիչ ցուցակների՝ այդ թվում քվեարկության օրն ընտրական տեղամասերում կազմված լրացուցիչ ցուցակների ընտրողների ընդհանուր թվերն՝ առանձին-առանձին:

2) ընտրատարածքի ընտրողների ընդհանուր թիվը (հավասար է ընտրատարածքի՝ ընտրության համար կազմավորված բոլոր ընտրական տեղամասերի ընտրողների ընդհանուր թվերի գումարին):

3) քվեարկության մասնակիցների թիվը (Բ) (լրացվում է գրանցված և քվեաթերթիկներ ստացած ընտրողների ստորագրությունների թիվը):

4) տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին հատկացված քվեաթերթիկների թիվը (Ա) և ելունդների համարները:

5) տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում մարված քվեաթերթիկների ընդհանուր թիվը (Գ):

6) անվավեր քվեաթերթիկների թիվը (դ2):

7) օգտագործված քվեաթերթիկների ելունդների թիվը (Ե):

8) յուրաքանչյուր թեկնածուին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվը:

9) թեկնածուին դեմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվը (տողը նշվում է մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում):

10) քվեատուփում առկա սահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների թիվը (Զ):

11) անձշտությունների չափը:

Ընտրատարածքում (համայնքում) անձշտությունների չափը հավասար է ընտրատարածքում (համայնքում) ընդգրկված տեղամասերի անձշտությունների չափերի գումարին:

4. Արձանագրությունը ստորագրում են հանձնաժողովի անդամները, այն կնքում է հանձնաժողովի նախագահը:

5. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը հրապարակում է կազմված արձանագրությունը:

6. Արձանագրության մեկ օրինակը փակցվում է հանձնաժողովում՝ տեսանելի տեղում՝ սույն հոդվածով նախատեսված գործողություններն ավարտվելուց անմիջապես հետո:

7. Ընտրական հանձնաժողովի նիստին ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց պահանջով նրանց տրվում է քվեարկության արդյունքների արձանագրության պատճենը՝ վավերացված հանձնաժողովի նախագահի (տեղակալի) և քարտուղարի ստորագրություններով ու հանձնաժողովի կնիքով:

8. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության օրվանից հետո 5-րդ օրը՝ հիմք ընդունելով ընտրատարածքում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը, դատարանի վճիռները, հանձնաժողովում ստացված դիմումների քննարկման արդյունքում ընդունած որոշումները, տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկությանն օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ ընդունած որոշումը, ամփոփում է ընտրատարածքում ընտրության արդյունքները և ընդունում որոշում ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ:

9. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովն արձանագրության և որոշման օրինակները երկօրյա

ժամկետում ներկայացնում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով:

Հոդված 75. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում Հանրապետության Նախագահի և համամասնական ընտրակարգով ընտրությունների արդյունքների ամփոփման կարգը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներից ստացված՝ ընտրական տեղամասերում քվեարկությունների արդյունքների հիման վրա քվեարկության ավարտից ոչ ուշ, քան 24 ժամ հետո, սույն հոդվածի պահանջներին համապատասխան, ամփոփում է համապետական ընտրությունների քվեարկության նախնական արդյունքները, արձանագրությամբ վավերացնում այն և հանրային ռադիոյի ու հանրային հեռուստատեսության ուղիղ եթերով պաշտոնապես հրապարակում այդ արդյունքները:

2. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության օրվանից հետո 7-րդ օրը՝ հիմք ընդունելով ընտրական տեղամասերում քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունները, վերահաշվարկի արդյունքները, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ ընդունած որոշումները, կազմում է արձանագրություն քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ:

3. Քվեարկության արդյունքների մասին արձանագրությունում նշվում են՝

- 1) ընտրական տեղամասերի յուրաքանչյուր լրացուցիչ ցուցակների՝ այդ թվում քվեարկության օրն ընտրական տեղամասերում կազմված լրացուցիչ ցուցակների ընտրողների ընդհանուր թվերն՝ առանձին-առանձին.
- 2) ընտրողների ընդհանուր թիվը (հավասար է ընտրության համար կազմավորված բոլոր ընտրական տեղամասերի ընտրողների ընդհանուր թվերի գումարին).
- 3) քվեարկության մասնակիցների թիվը (Բ).
- 4) տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներին հատկացված քվեաթերթիկների թիվը (Ա) և ելույնների համարները.
- 5) տեղամասային ընտրական հանձնաժողովներում մարված քվեաթերթիկների թիվը (Գ).
- 6) անվավեր քվեաթերթիկների թիվը (դ2).
- 7) օգտագործված քվեաթերթիկների ելույնների թիվը (Ե).
- 8) յուրաքանչյուր թեկնածուին, կուսակցությանը կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվը.
- 9) թեկնածուին դեմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվը (տողը նշվում է մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում).
- 10) քվեատուփում առկա սահմանված նմուշի քվեարկության ծրարների թիվը (Զ).
- 11) անձշտությունների չափը:

Համապետական ընտրությունների դեպքում անձշտությունների չափը հավասար է կազմավորված բոլոր տեղամասերի անձշտությունների չափերի գումարին:

4. Արձանագրությունը ստորագրում են հանձնաժողովի անդամները, այն կնքում է հանձնաժողովի նախագահը:

5. Ընտրական հանձնաժողովի նիստին ներկա գտնվելու իրավունք ունեցող անձանց պահանջով նրանց տրվում է քվեարկության արդյունքների արձանագրության պատճենը՝ վավերացված հանձնաժողովի նախագահի (տեղակալի) և քարտուղարի ստորագրություններով ու հանձնաժողովի կնիքով:

6. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության օրվանից հետո 7-րդ օրը՝ հիմք ընդունելով քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ արձանագրությունը, դատարանի վճիռները, հանձնաժողովներում ստացված դիմումների քննարկման արդյունքում ընդունած որոշումները, տեղամասային ընտրական հանձնաժողովների գրանցամատյաններում քվեարկությանն օրն արձանագրված խախտումների վերաբերյալ ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովների որոշումները, քվեարկության արդյունքների վերաբերյալ ընդունած որոշումները, ամփոփում է ընտրության արդյունքները և ընդունում որոշում ընտրությունների արդյունքների վերաբերյալ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԲԱԺԻՆ 4. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ԳԼՈՒԽ 13

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Հողված 76. Ընտրական համակարգը

1. Հանրապետության Նախագահի ընտրության ժամանակ Հայաստանի Հանրապետության ամբողջ տարածքը մեկ մեծամասնական ընտրատարածք է:
2. Հանրապետության Նախագահն ընտրվում է բացարձակ մեծամասնական ընտրակարգով, իսկ երկրորդ փուլում՝ հարաբերական մեծամասնական ընտրակարգով:

Հողված 77. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուին առաջադրվող պահանջները

1. Հանրապետության Նախագահ կարող է ընտրվել երեսունհինգ տարին լրացած, վերջին տասը տարում միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, վերջին տասը տարում հանրապետությունում մշտապես բնակվող և ընտրական իրավունք ունեցող յուրաքանչյուր ոք:
2. Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ ընտրվել Հանրապետության Նախագահի պաշտոնում:

ԳԼՈՒԽ 14

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒՄԸ ԵՎ ԳՐԱՆՑՈՒՄԸ

Հողված 78. Հանրապետության Նախագահի թեկնածու առաջադրելու իրավունքը

Հանրապետության Նախագահի թեկնածու առաջադրելու իրավունք ունեն կուսակցությունները:

Հողված 79. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի առաջադրումը

1. Կուսակցությունը Հանրապետության Նախագահի թեկնածու առաջադրում է իր մշտապես գործող մարմնի որոշմամբ: Յուրաքանչյուր կուսակցություն իրավունք ունի առաջադրելու Հանրապետության Նախագահի մեկ թեկնածու:
2. Հանրապետության Նախագահի թեկնածու առաջադրելու մասին կուսակցության մշտապես գործող մարմնի որոշումը պետք է պարունակի թեկնածուի՝
  - 1) ազգանունը, անունը, հայրանունը.
  - 2) ծննդյան ամսաթիվը.
  - 3) բնակության վայրը.
  - 4) աշխատանքի վայրը և պաշտոնը (զբաղմունքը).
  - 5) կուսակցական պատկանելությունը:
3. Կուսակցության մշտապես գործող մարմնի որոշմանը կից ներկայացվում են՝
  - 1) թեկնածուի լիազոր ներկայացուցչի տվյալները (նշվում են ազգանունը, անունը, հայրանունը, ծննդյան ամսաթիվը, անձնագրի համարը, աշխատանքի վայրը և պաշտոնը (զբաղմունքը)).
  - 2) ընտրական գրավի վճարման անդորրագիրը.
  - 3) տեղեկանք թեկնածուի՝ վերջին տասը տարում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսանալու մասին, որը պետք է պարունակի նաև նշում քաղաքացու՝ այլ պետության քաղաքացիություն չունենալու վերաբերյալ.
  - 4) տեղեկանք թեկնածուի՝ վերջին տասը տարում Հայաստանի Հանրապետությունում մշտապես բնակվելու մասին.
  - 5) թեկնածուի գրավոր հայտարարությունը՝ Հանրապետության Նախագահի թեկնածու գրանցվելու համաձայնության մասին.
  - 6) թեկնածուի անձնագրի պատճենը.
  - 7) կուսակցության կանոնադրությունը:
4. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսանալու և Հայաստանի Հանրապետությունում մշտապես բնակվելու մասին տեղեկանքների ձևերը հաստատում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը: Նշված տեղեկանքները տրամադրում է լիազորված պետական մարմինը՝ դիմելուց հետո եռօրյա ժամկետում: Լիազորված պետական մարմինը մերժում և դիմումատուին չի տրամադրում նշված ձևի տեղեկանք (տեղեկանքներ), եթե դիմումատուի տվյալները չեն բավարարում սույն կետի 2-րդ կամ 3-րդ

ենթակետերով նախատեսված պահանջները:

5. Նշված փաստաթղթերը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով է ներկայացվում միայն թեկնածուի կամ լիազոր ներկայացուցչի միջոցով՝ սույն օրենսգրքի 97-րդ հոդվածի 1-ին կետում սահմանված ժամկետում:

6. Հանրապետության Նախագահի թեկնածու գրանցվելու համար ներկայացրած փաստաթղթերում սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ, վրիպակներ հայտնաբերելու դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը պարտավոր է այդ փաստաթղթերը ներկայացնողների ուշադրությունը հրավիրել դրանց վրա՝ շտկելու նպատակով, ինչպես նաև նրանց ներկայությամբ ինքնուրույն ուղղել ներկայացված փաստաթղթերում առկա ակնհայտ սխալները, վրիպակները: Հանձնաժողովն իրավունք չունի չընդունելու ներկայացված փաստաթղթերը միայն այն պատճառով, որ դրանք պարունակում են նման սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ կամ վրիպակներ: Սույն մասի դրույթները չեն կիրառվում փաստաթղթերում տեղ գտած այնպիսի սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ, վրիպակներ շտկելու կամ այլ թերություններ վերացնելու նկատմամբ, որի իրավունքը օրենքով վերապահված է այդ փաստաթղթերն ընդունած կամ տված մարմիններին: Ներկայացված փաստաթղթերում սույն կետի 2-րդ պարբերությունում նշված անձշտությունների կամ դիմումին կից ներկայացված փաստաթղթերը թերի լինելու դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 48 ժամ ժամանակ է տալիս նշված անձշտությունները վերացնելու, կից ներկայացված փաստաթղթերը լրացնելու համար: Այդ ժամանակահատվածում անձշտությունները չվերացնելու կամ փաստաթղթերը չլրացնելու դեպքում թեկնածուի գրանցումը մերժվում է:

Հոդված 80. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի ընտրական գրավը

Հանրապետության Նախագահի թեկնածուները Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկում բացված Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի հաշվեհամարին վճարում են ընտրական գրավ՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված հաշվարկային նվազագույն աշխատավարձի (այսուհետ՝ նվազագույն աշխատավարձ) 4.000-ապատիկի չափով:

Հոդված 81. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումը

1. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն կարող է գրանցվել միայն մեկ կուսակցության առաջադրմամբ:
2. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն գրանցվում է, եթե նրա գրանցման վերաբերյալ հանձնաժողովի անդամների կողմից առարկություն չի ներկայացվել:
3. Մինչև Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումը, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նիստերին խորհրդակցական ձայնի իրավունքով մասնակցելու իրավունք ունեն թեկնածուն և նրա լիազոր ներկայացուցիչը:
4. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների գրանցման մասին հաղորդագրությունը հրապարակում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը՝ եռօրյա ժամկետում:

Հոդված 82. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումը մերժելը

1. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը մերժում է, եթե՝
  - 1) չունի ընտրվելու իրավունք.
  - 2) գրանցման համար ներկայացված փաստաթղթերը կեղծված են:
2. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցման վերաբերյալ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամի կողմից առարկություն լինելու դեպքում այն դրվում է քվեարկության: Գրանցումը մերժվում է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով:

Հոդված 83. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումն անվավեր ճանաչելը

Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամների ձայների ընդհանուր թվի առնվազն երկու երրորդով ընդունված որոշմամբ անվավեր է

ճանաչվում, եթե գրանցումից հետո հայտնի են դառնում փաստեր, ըստ որոնց թեկնածուն չունի ընտրվելու իրավունք կամ գրանցման համար ներկայացված փաստաթղթերը կեղծված են:

Հոդված 84. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումը մերժելու, անվավեր ճանաչելու մասին որոշումների բողոքարկման կարգը

1. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումը մերժելու, գրանցումն անվավեր ճանաչելու մասին Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումը կարող է բողոքարկվել Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարան՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:
2. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումը մերժելու, գրանցումն անվավեր ճանաչելու մասին Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումն անվավեր ճանաչելու մասին դատարանի վճռի հիման վրա թեկնածուն գրանցվում կամ վերագրանցվում է:

Հոդված 85. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելը

Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցումը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամների ձայների ընդհանուր թվի առնվազն երկու երրորդով ընդունված որոշմամբ ուժը կորցրած է ճանաչվում, եթե նա՝

- 1) ներկայացրել է դիմում՝ ինքնաբացարկի մասին.
- 2) խախտել է սույն օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ կետի դրույթը.
- 3) խախտել է սույն օրենսգրքի 26-րդ հոդվածի դրույթները:

ԳԼՈՒԽ 15

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱԿԻՃԱԿԸ

Հոդված 86. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների իրավահավասարությունը

Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն իր կարգավիճակը ձեռք է բերում գրանցումից հետո՝ մինչև Հանրապետության նոր Նախագահի ընտրվելը: Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներն ունեն Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի կարգավիճակից բխող հավասար իրավունքներ և պարտականություններ:

Հոդված 87. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների իրավունքները և պարտականությունները

1. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուները, բացառությամբ քաղաքական պաշտոն զբաղեցնողների, որպես թեկնածու գրանցվելուց հետո՝ մինչև ընտրությունների արդյունքների ամփոփումը, ազատվում են իրենց աշխատանքային պարտականությունները կատարելուց: Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներն իրավունք չունեն օգտագործելու իրենց պաշտոնական դիրքը նախընտրական քարոզչության ժամանակ առավելություն ստանալու համար:
2. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն ազատվում է զորահավաքներից և ուսումնավարժական հավաքներից:
3. Արգելվում է Հանրապետության Նախագահի թեկնածուին գործատուի նախաձեռնությամբ ազատել աշխատանքից, տեղափոխել այլ աշխատանքի կամ գործուղել:
4. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն քվեարկության օրվանից մինչև 10 օր առաջ՝ ժամը 18:00-ը, դիմում ներկայացնելու դեպքում իրավունք ունի հանելու իր թեկնածությունը: Այդ դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը թեկնածուի գրանցումը ճանաչում է ուժը կորցրած, իսկ թեկնածուն պարտավոր է հատուցել իր նախընտրական քարոզչության համար պետության կողմից կատարված ֆինանսական ծախսերը:
5. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն, ընտրված Նախագահը կարող է ձերբակալվել կամ կալանավորվել կամ նրա նկատմամբ դատական պատասխանատվության ենթարկվելու հարց հարուցվել միայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությամբ: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը նշված հարցի վերաբերյալ որոշումն ընդունում է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր

թվի ծայների առնվազն երկու երրորդով:

ԳԼՈՒԽ 16

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻ ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ՔԱՐՈՋՉՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հոդված 88. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի նախընտրական հիմնադրամը

1. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն նախընտրական քարոզչություն իրականացնելու համար Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկում բացում է նախընտրական հիմնադրամ, որը համալրվում է սույն օրենսգրքի 25-րդ հոդվածում նշված կամավոր մուծումներից:
2. Թեկնածուի՝ նախընտրական հիմնադրամ կատարած անձնական մուծումների չափը չպետք է գերազանցի նվազագույն աշխատավարձի 30.000-ապատիկը:
3. Թեկնածուին առաջադրած կուսակցության կողմից նախընտրական հիմնադրամ կատարված մուծումների չափը չի կարող գերազանցել նվազագույն աշխատավարձի 60.000-ապատիկը:
4. Նախընտրական հիմնադրամից զանգվածային լրատվության միջոցներով նախընտրական քարոզչության իրականացման, դահլիճների վարձակալման, համերգների կազմակերպման, քարոզչական պաստառների պատրաստման (տեղադրման), քարոզչական տպագիր և այլ նյութերի ձեռքբերման, ընտրողներին տրամադրվող քարոզչական բոլոր տեսակի նյութերի՝ ներառյալ տպագիր նյութերի պատրաստման ֆինանսավորման համար թեկնածուների կատարած ծախսերի չափը չի կարող գերազանցել նվազագույն աշխատավարձի 200.000-ապատիկը:
5. Յուրաքանչյուր ֆիզիկական անձ կարող է թեկնածուի նախընտրական հիմնադրամ կատարել նվազագույն աշխատավարձի մինչև 1.000-ապատիկի, իսկ յուրաքանչյուր իրավաբանական անձ՝ մինչև 5.000-ապատիկի չափով կամավոր մուծում:
6. Նախագահական ընտրությունների արդյունքում 10%-ոց շեմը հաղթահարած թեկնածուների նախընտրական հիմնադրամից կատարված և համապատասխան հաշիվ-ապրանքագրերով ու հաշվապահական այլ փաստաթղթերով հիմնավորված ամբողջ ծախսի 50%-ը փոխհատուցվում է ՀՀ պետական բյուջեից՝ ընտրությունների ավարտից հետո 2 ամսվա ընթացքում:

Հոդված 89. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի նախընտրական քարոզչությունը

1. Հանրային ռադիոյի և հեռուստատեսության եթերաժամերից՝ Հանրապետության Նախագահի թեկնածուների անվճար և վճարովի նախընտրական քարոզչությունն իրականացվում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:
2. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն իրավունք ունի անվճար օգտվելու հանրային հեռուստատեսության եթերաժամից՝ ոչ ավելի, քան 60 րոպե, իսկ հանրային ռադիոյի եթերաժամից՝ ոչ ավելի, քան 120 րոպե:
3. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն իրավունք ունի իր նախընտրական հիմնադրամի հաշվին վճարովի հիմունքներով օգտվելու հանրային հեռուստատեսության եթերաժամից՝ ոչ ավելի, քան 120 րոպե, իսկ հանրային ռադիոյի եթերաժամից՝ ոչ ավելի, քան 180 րոպե:
4. Հանրապետության Նախագահի ընտրությունների երկրորդ փուլի ժամանակ Հանրապետության Նախագահի թեկնածուն իրավունք ունի հանրային հեռուստատեսության եթերաժամից անվճար օգտվելու ոչ ավելի, քան 30 րոպե և հանրային ռադիոյի եթերաժամից՝ ոչ ավելի, քան 60 րոպե, իսկ թեկնածուի նախընտրական հիմնադրամի հաշվին վճարովի հիմունքներով՝ հանրային հեռուստատեսության եթերաժամից ոչ ավելի, քան 25 րոպե և հանրային ռադիոյի եթերաժամից՝ ոչ ավելի, քան 90 րոպե:

ԳԼՈՒԽ 17

ՔՎԵԱԹԵՐԹԻԿՆԵՐԸ:

ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԱՍՓՈՓՈՒՄԸ

Հոդված 90. Քվեաթերթիկները

Հանրապետության Նախագահի ընտրությունների քվեաթերթիկում նշվում են թեկնածուների ազգանունները՝ այբբենական հերթականությամբ, անունները, հայրանունները և առաջադրող կուսակցությունների անվանումները:

Հոդված 91. Ընտրությունների արդյունքների ամփոփումը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը, սույն օրենսգրքի 75-րդ հոդվածով սահմանված կարգով, ամփոփում է ընտրության արդյունքները և սույն օրենսգրքի 75-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված ժամկետում ընդունում հետևյալ որոշումներից մեկը՝

- 1) Հանրապետության Նախագահ ընտրվելու մասին.
- 2) ընտրության երկրորդ փուլ անցկացնելու մասին.
- 3) ընտրությունն անվավեր ճանաչելու և Հանրապետության Նախագահ չընտրվելու մասին.
- 4) ընտրությունը չկայացած ճանաչելու և Հանրապետության Նախագահ չընտրվելու մասին:

2. Հանրապետության Նախագահի ընտրությունների արդյունքների հետ կապված վեճերով Սահմանադրական դատարան կարելի է դիմել արդյունքների պաշտոնական հրապարակման օրվանից հետո 5-րդ օրը, մինչև ժամը 18:00:

Հոդված 92. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումը Հանրապետության Նախագահ ընտրվելու մասին

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը որոշում է ընդունում այն թեկնածուի՝ Հանրապետության Նախագահ ընտրվելու մասին, ում կողմ է քվեարկել բոլոր թեկնածուներին կողմ քվեարկած ընտրողների թվի կեսից ավելին:

2. Մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում նա ընտրվում է, եթե կողմ է քվեարկել քվեարկության մասնակիցների կեսից ավելին:

Հոդված 93. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումը Հանրապետության Նախագահի ընտրության երկրորդ փուլ անցկացնելու մասին

Եթե քվեարկվել է երկուսից ավելի թեկնածու և նրանցից ոչ մեկին կողմ չեն քվեարկել անհրաժեշտ թվով ընտրողներ, ապա քվեարկությունից հետո 14-րդ օրը անցկացվում է Հանրապետության Նախագահի ընտրության երկրորդ փուլ: Հանրապետության Նախագահի ընտրության երկրորդ փուլին կարող են մասնակցել այն երկու թեկնածուները, որոնց կողմ են քվեարկել առավել թվով ընտրողներ:

Հոդված 94. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումը Հանրապետության Նախագահի ընտրությունն անվավեր ճանաչելու մասին

Հանրապետության Նախագահի ընտրությունը ցանկացած փուլում անվավեր է ճանաչվում, եթե՝

1) անձտությունների չափը մեծ է կամ հավասար առավել թվով կողմ քվեարկված քվեաթերթիկներ ստացած երկու թեկնածուներին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թվերի տարբերությունից, իսկ մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում՝ թեկնածուին կողմ և դեմ քվեարկված քվեաթերթիկների թվերի տարբերությունից, որն էապես ազդում է ընտրության արդյունքի վրա, այն է՝ հնարավոր չէ վերականգնել ընտրության իրական արդյունքները և պարզել ընտրված թեկնածուին.

2) ընտրության նախապատրաստման և անցկացման ընթացքում տեղի են ունեցել սույն օրենսգրքի այնպիսի խախտումներ, որոնք կարող էին ազդել ընտրության արդյունքի վրա:

Հոդված 95. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումը Հանրապետության Նախագահի ընտրությունը չկայացած ճանաչելու մասին

Հանրապետության Նախագահի ընտրությունը չկայացած է ճանաչվում, եթե՝

1) քվեարկված միակ թեկնածուին կողմ չեն քվեարկել անհրաժեշտ թվով ընտրողներ.

2) ընտրվելու համար անհրաժեշտ թվով կողմ քվեարկված քվեաթերթիկներ ստացած թեկնածուն մահացել է մինչև ընտրության արդյունքներն ամփոփելը:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱՆՑԿԱՑՆԵԼԸ

Հոդված 96. Հանրապետության Նախագահի ընտրություն անցկացնելու ժամկետը

1. Հանրապետության Նախագահի ընտրությունն անցկացվում է Հանրապետության Նախագահի լիազորությունների ավարտից հիսուն օր առաջ:
2. Հանրապետության Նախագահի ընտրության օրվա մասին հանրային ռադիոյով և հանրային հեռուստատեսությամբ հաղորդագրությամբ հանդես է գալիս Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահը ընտրության օրվանից ոչ ուշ, քան 70 օր առաջ:
3. Հանրապետության Նախագահի ընտրության ժամանակ քվեարկության օրը հայտարարվում է ոչ աշխատանքային օր:

Հոդված 97. Հանրապետության Նախագահի թեկնածու գրանցելու ժամկետները

1. Կուսակցության կողմից Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացվում քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 55 և ոչ ուշ, քան 45 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:
2. Թեկնածուների գրանցումը կատարվում է քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 45 և ոչ ուշ, քան 35 օր առաջ:

Հոդված 98. Հանրապետության Նախագահի նոր ընտրությունը

1. Եթե սույն օրենսգրքի 94-րդ և 95-րդ հոդվածներով նախատեսված դեպքերում Հանրապետության Նախագահ չի ընտրվում, ինչպես նաև ընտրությունից հետո՝ մինչև լիազորությունների ստանձնումը, ընտրված Նախագահի հրաժարականի կամ մահվան դեպքում, նշանակվում է նոր ընտրություն, իսկ քվեարկությունն անցկացվում է նոր ընտրություն նշանակվելուց հետո 40-րդ օրը:
2. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներից մեկի համար անհաղթահարելի խոչընդոտներ առաջանալու դեպքում Հանրապետության Նախագահի ընտրությունը հետաձգվում է երկշաբաթյա ժամկետով: Անհաղթահարելի ճանաչված խոչընդոտները չվերանալու դեպքում նշանակվում է նոր ընտրություն, իսկ քվեարկությունն անցկացվում է նշված երկշաբաթյա ժամկետը լրանալուց հետո 40-րդ օրը:
3. Մինչև քվեարկության ավարտը թեկնածուներից մեկի մահվան դեպքում նշանակվում է նոր ընտրություն, իսկ քվեարկությունն անցկացվում է նոր ընտրություն նշանակելուց հետո 40-րդ օրը:
4. Հանրապետության Նախագահի նոր ընտրությունն անցկացվում է թեկնածուների նոր առաջադրմամբ:

Հոդված 99. Հանրապետության Նախագահի արտահերթ ընտրությունը

1. Հանրապետության Նախագահի հրաժարականի, մահվան, լիազորությունների կատարման անհնարինության կամ Սահմանադրության 57-րդ հոդվածով սահմանված կարգով նրան պաշտոնանկ անելու դեպքերում նշանակվում է Հանրապետության Նախագահի արտահերթ ընտրություն, իսկ քվեարկությունն անցկացվում է Հանրապետության Նախագահի պաշտոնը թափուր մնալուց հետո 40-րդ օրը:
2. Ռազմական և արտակարգ դրության ժամանակ Հանրապետության Նախագահի ընտրություն չի անցկացվում, իսկ Հանրապետության Նախագահը շարունակում է իր լիազորությունների իրականացումը: Այս դեպքում ռազմական կամ արտակարգ դրության ավարտից հետո 40-րդ օրն անցկացվում է Հանրապետության Նախագահի ընտրություն՝ արտահերթ ընտրության համար սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով:

Հոդված 100. Հանրապետության Նախագահի նոր և արտահերթ ընտրության օրը հայտարարելը

Հանրապետության Նախագահի նոր և արտահերթ ընտրության մասին հանրային ռադիոյով և հանրային

հեռուստատեսությամբ հաղորդագրությամբ հանդես է գալիս Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահը՝ քվեարկության օրվանից ոչ ուշ, քան 39 օր առաջ:

Հոդված 101. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներ առաջադրելը և գրանցելը, ընտրական տեղամասեր կազմավորելը, տեղամասային կենտրոններ սահմանելը և ընտրողների ցուցակները հրապարակելը Հանրապետության Նախագահի նոր և արտահերթ ընտրությունների ժամանակ

1. Կուսակցության կողմից Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի գրանցման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացվում քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 30 և ոչ ուշ, քան 25 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:
2. Թեկնածուների գրանցումը կատարվում է քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 25 և ոչ ուշ, քան 20 օր առաջ:
3. Ընտրական տեղամասերը կազմավորվում և տեղամասային կենտրոնները սահմանվում են քվեարկության օրվանից առնվազն 25 օր առաջ: Լիազոր մարմինը ընտրողների ցուցակները քվեարկության օրվանից առնվազն 20 օր առաջ հանձնում է տեղամասային կենտրոնի տարածքը տիրապետողին, ով դրանք փակցնում է տեղամասային կենտրոնում՝ բոլորի համար տեսանելի տեղում:

ԲԱԺԻՆ 5. ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

**ԳԼՈՒԽ 19
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ**

Հոդված 102. Ազգային ժողովի կազմը

Ազգային ժողովի պատգամավորների թիվը սահմանվում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ:

Հոդված 103. Ընտրական համակարգը

Ազգային ժողովի ընտրություններն անցկացվում են բացառապես համամասնական ընտրակարգով: 131 պատգամավոր ընտրվում է Հանրապետության ողջ տարածքն ընդգրկող մեկ բազմամանդատ ընտրատարածքից՝ կուսակցությունների ընտրական ցուցակներով առաջադրված պատգամավորի թեկնածուների թվից:

Հոդված 104. Ընտրելու իրավունքը

Յուրաքանչյուր ընտրող ունի մեկ ձայնի իրավունք:

Հոդված 105. Ընտրվելու իրավունքը

Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր կարող է ընտրվել քսանհինգ տարին լրացած, վերջին հինգ տարում միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, վերջին հինգ տարում հանրապետությունում մշտապես բնակվող և ընտրական իրավունք ունեցող յուրաքանչյուր ոք:

**ԳԼՈՒԽ 20
ՊԱՏՁԱՄԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒՄԸ ԵՎ ԳՐԱՆՑՈՒՄԸ**

Հոդված 106. Պատգամավորի թեկնածու առաջադրելու իրավունքը

1. Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուներ առաջադրելու իրավունք ունեն կուսակցությունները և կուսակցությունների դաշինքները: Պատգամավորի թեկնածուն կարող է առաջադրվել միայն մեկ կուսակցության ընտրական ցուցակով:
2. Կուսակցությունների դաշինքները կարող են կազմավորվել առնվազն երկու կուսակցության նախընտրական դաշինք կազմավորելու դեպքում:

3. Կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցություններն ընտրությունների ընթացքում չեն կարող ընդգրկվել այլ կուսակցությունների դաշինքում:

4. Կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկվելու որոշումն ընդունվում է կուսակցության մշտապես գործող մարմնի որոշմամբ:

5. Կուսակցությունների դաշինքների ընտրական ցուցակները կազմվում են դաշինքում ընդգրկված կուսակցություններից յուրաքանչյուրի ներկայացրած առանձին ցուցակից: Դաշինքի ընտրական ցուցակներում պատգամավորի թեկնածուների հերթականությունը որոշվում է դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունների համատեղ խորհրդակցությունների ընթացքում և հաստատվում դաշինքում ընդգրկված կուսակցություններից յուրաքանչյուրի մշտապես գործող մարմնի որոշմամբ:

6. Կուսակցությունների դաշինքից որևէ կուսակցության դուրս գալու դեպքում կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակից հանվում են այդ կուսակցության ներկայացրած պատգամավորի թեկնածուների անունները:

Հոդված 107. Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուներ առաջադրելը

1. Կուսակցություններն Ազգային ժողովի ընտրություններին մասնակցելու մասին դիմումը ներկայացնում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով՝ իրենց մշտապես գործող մարմնի որոշման հիման վրա, դիմումը ստորագրում և կնքում է կուսակցության ղեկավարը: Կուսակցությունների դաշինքներն Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրություններին մասնակցելու դիմումը ներկայացնում են դաշինքի անդամ կուսակցությունների մշտապես գործող մարմինների որոշումների հիման վրա, իսկ դիմումը ստորագրում և կնքում են դաշինքի անդամ կուսակցությունների ղեկավարները:

2. Յուրաքանչյուր կուսակցություն իրավունք ունի առաջադրելու թեկնածուների միայն մեկ ընտրական ցուցակ: Կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունն իրավունք չունի իր անունից առանձին ընտրական ցուցակ առաջադրել: Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով կուսակցության ընտրական ցուցակում պետք է ընդգրկված լինի առնվազն 10 թեկնածու, ընտրական ցուցակի առնվազն 30 տոկոսը պետք է լինեն կանայք, ընդ որում՝ ընտրական ցուցակի առնվազն յուրաքանչյուր չորրորդը պետք է լինի կին: Աժ ընտրված կին պատգամավորի կողմից մանդատը վայր դնելու դեպքում նրա փոխարեն մանդատը ստանձնում է ցուցակում հաջորդ կին թեկնածուն, իսկ վերջինի բացակայության դեպքում՝ հաջորդ տղամարդ թեկնածուն: Կուսակցության ընտրական ցուցակում կարող են ընդգրկվել նաև անկուսակցականներ:

3. Ազգային ժողովի ընտրություններին մասնակցելու մասին կուսակցության դիմումին կցվում են՝

- 1) կուսակցության կանոնադրությունը (կուսակցությունների դաշինքի դեպքում՝ դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունների կանոնադրությունները).
- 2) կուսակցության մշտապես գործող մարմնի որոշումը (կուսակցությունների դաշինքի դեպքում՝ դաշինքի անդամ կուսակցությունների մշտապես գործող մարմինների որոշումները) Ազգային ժողովի պատգամավորության թեկնածուների ընտրական ցուցակ առաջադրելու վերաբերյալ, որում համարակալմամբ նշվում են թեկնածուների ազգանունը, անունը, հայրանունը, ծննդյան ամսաթիվը, կուսակցական պատկանելությունը, անձնագրի համարը, հաշվառման վայրը, աշխատանքի վայրը և պաշտոնը (գբաղմունքը).
- 3) կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուների գրավոր հայտարարությունը պատգամավորի թեկնածու գրանցվելու համաձայնության մասին.
- 4) կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունների առանձին ընտրական ցուցակները.
- 5) նվազագույն աշխատավարձի 4.000-ապատիկի չափով ընտրական գրավի մուծման անդորրագիրը.
- 6) տեղեկանք կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուների՝ վերջին հինգ տարում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսանալու մասին.
- 7) տեղեկանք կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուների՝ վերջին հինգ տարում Հայաստանի Հանրապետությունում մշտապես բնակվելու մասին:

4. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսանալու և Հայաստանի Հանրապետությունում մշտապես բնակվելու մասին տեղեկանքների ձևերը հաստատում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը: Նշված տեղեկանքները տրամադրում է լիազորված պետական մարմինը՝ դիմելուց հետո եռօրյա ժամկետում: Լիազորված պետական մարմինը մերժում և դիմումատուին չի տրամադրում նշված

ծևի տեղեկանք (տեղեկանքներ), եթե դիմումատուի տվյալները չեն բավարարում սույն օրենսգրքի 105-րդ հոդվածի պահանջները:

5. Կուսակցության մշտապես գործող մարմնի որոշմանը կից ներկայացվում են նաև մինչև երկու լիազոր ներկայացուցչի տվյալները (նշվում են նրանց ազգանունը, անունը, հայրանունը, ծննդյան ամսաթիվը, անձնագրի համարը, աշխատանքի վայրը և պաշտոնը (զբաղմունքը):

6. Գրանցման փաստաթղթերը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով ներկայացվում է միայն կուսակցության լիազոր ներկայացուցչի միջոցով՝ սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետներում: Գրանցման համար փաստաթղթերի ներկայացման ժամկետի ավարտից հետո կուսակցության կողմից ընտրական ցուցակում փոփոխություններ չեն կարող կատարվել:

7. Կուսակցության ընտրական ցուցակը գրանցելու համար ներկայացրած փաստաթղթերում սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ, վրիպակներ հայտնաբերելու դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը պարտավոր է այդ փաստաթղթերը ներկայացնողների ուշադրությունը հրավիրել դրանց վրա՝ շտկելու նպատակով, ինչպես նաև նրանց ներկայությամբ, ինքնուրույն ուղղել ներկայացված փաստաթղթերում առկա ակնհայտ սխալները, վրիպակները: Հանձնաժողովն իրավունք չունի չընդունելու ներկայացված փաստաթղթերը միայն այն պատճառով, որ դրանք պարունակում են նման սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ կամ վրիպակներ: Սույն մասի դրույթները չեն կիրառվում փաստաթղթերում տեղ գտած այնպիսի սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ, վրիպակներ շտկելու կամ այլ թերություններ վերացնելու նկատմամբ, որի իրավունքը օրենքով վերապահված է այդ փաստաթղթերն ընդունած կամ տված մարմիններին: Ներկայացված փաստաթղթերում սույն կետի 2-րդ պարբերությունում նշված անձշտությունների կամ դիմումին կից ներկայացված փաստաթղթերը թերի լինելու դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 48 ժամ ժամանակ է տալիս նշված անձշտությունները վերացնելու, կից ներկայացված փաստաթղթերը լրացնելու համար: Այդ ժամանակահատվածում կուսակցության ընտրական ցուցակի, ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի վերաբերյալ անձշտությունները չվերացնելու կամ փաստաթղթերը չլրացնելու դեպքում կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումը մերժվում է, իսկ ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի դեպքում նրա անունը հանվում է կուսակցության ընտրական ցուցակից:

Հոդված 108. Առաջադրման սահմանափակումները

1. Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածու չեն կարող առաջադրվել Սահմանադրական դատարանի անդամները, դատավորները, Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության և Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ծառայության, հարկային, մաքսային մարմինների, դատախազության աշխատակիցները (ծառայողները), զինծառայողները:

2. Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների աշխատակիցներն ու պաշտոնատար այն անձինք, որոնց նկատմամբ չեն տարածվում սույն հոդվածով նախատեսված սահմանափակումները, Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածու կարող են գրանցվել իրենց աշխատանքային պարտականությունները ժամանակավորապես վայր դնելու դեպքում, բացառությամբ քաղաքական պաշտոն զբաղեցնող անձանց:

Հոդված 109. Ազգային ժողովի ընտրություններին կուսակցությունների ընտրական ցուցակները գրանցելը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամների կողմից կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցման վերաբերյալ առարկություն չլինելու դեպքում կուսակցության ընտրական ցուցակը գրանցվում է: Ընտրական ցուցակները գրանցելուց հետո ընտրական ցուցակից որևէ թեկնածուի դուրս գալու դեպքում թեկնածուների համարները չեն փոփոխվում:

2. Գրանցման համար սահմանված ժամկետը ավարտվելուց հետո՝ ոչ ուշ, քան եռօրյա ժամկետում, Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հրապարակում է կուսակցությունների ընտրական ցուցակները:

3. Կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցման հարցը քննարկելիս հանձնաժողովի նիստին իրավունք ունի ներկա գտնվելու կուսակցության լիազոր ներկայացուցիչը:

Հոդված 110. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը

մերժելը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը մերժում է կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումը, եթե՝

- 1) ներկայացված փաստաթղթերը կեղծված են,
- 2) թեկնածուները չունեն ընտրվելու իրավունք, որի արդյունքում ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուների թիվը նվազում է 10-ից,
- 3) կուսակցությունը լուծարվել է,
- 4) կուսակցության գործունեությունը կասեցվել կամ արգելվել է,
- 5) եթե ներկայացրած ցուցակը չի բավարարում 107-րդ հոդվածի 2-րդ կետի պահանջները:

2. Կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցման վերաբերյալ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամի կողմից առարկություն լինելու դեպքում այն դրվում է քվեարկության: Կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումը մերժվում է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով ընդունված որոշմամբ:

3. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը մերժում է կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը, եթե՝

- 1) նա չունի ընտրվելու իրավունք.
- 2) նրա վերաբերյալ ներկայացրած փաստաթղթերը կեղծված են:

4. Կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցման վերաբերյալ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամի կողմից առարկություն լինելու դեպքում այն դրվում է քվեարկության: Կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժվում է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով ընդունված որոշմամբ:

Հոդված 111. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն անվավեր ճանաչելը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումը ճանաչում է անվավեր, եթե գրանցումից հետո հայտնի են դառնում փաստեր, որոնց պատճառով՝

- 1) կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուների գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու արդյունքում ընտրական ցուցակի թեկնածուների թիվը նվազում է 10-ից.
- 2) կուսակցության վերաբերյալ ներկայացված փաստաթղթերը կեղծված են:

2. Կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն անվավեր է ճանաչվում, եթե գրանցումից հետո հայտնի են դառնում փաստեր, որոնց պատճառով՝

- 1) նա չունի ընտրվելու իրավունք.
  - 2) նրա վերաբերյալ ներկայացված փաստաթղթերը կեղծված են:
- Նման դեպքում թեկնածուն հանվում է ցուցակից:

3. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն անվավեր է ճանաչվում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի առնվազն երկու երրորդով ընդունված որոշմամբ:

Հոդված 112. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժելու, անվավեր ճանաչելու մասին որոշումների բողոքարկման կարգը

1. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժելու, գրանցումն անվավեր ճանաչելու մասին Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումը կարող է բողոքարկվել Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանում՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

2. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժելու, գրանցումն անվավեր ճանաչելու մասին Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումն անվավեր ճանաչելու մասին դատարանի վճռի հիման վրա կուսակցության ընտրական ցուցակը կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուն գրանցվում կամ վերագրանցվում է:

Հողված 113. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելը

1. Կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումն ուժը կորցրած է ճանաչվում, եթե՝
  - 1) ներկայացվել է դիմում ինքնաբացարկի մասին.
  - 2) խախտվել է սույն օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ կետի դրույթը.
  - 3) խախտվել են սույն օրենսգրքի 26-րդ հոդվածի դրույթները.
  - 4) կուսակցությունը լուծարվել է.
  - 5) կուսակցության գործունեությունը կասեցվել կամ արգելվել է.
  - 6) կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունների թիվը նվազել է երկուսից:
2. Կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած է ճանաչվում, եթե նա՝
  - 1) ներկայացրել է դիմում ինքնաբացարկի մասին.
  - 2) խախտել է սույն օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ կետի դրույթը.
  - 3) խախտել է սույն օրենսգրքի 26-րդ հոդվածի դրույթները.
  - 4) եթե համապատասխան կուսակցության (կուսակցության դաշինքների) մշտական գործող գործադիր մարմինը ԿԸՀ է ներկայացրել դիմում նրա գրանցումը ուժը կորցրած ճանաչելու մասին:

**ԳԼՈՒԽ 21
ՊԱՏՊԱՆԱԿՈՐՈՒԹՅԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ**

Հողված 114. Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուների իրավահավասարությունը

Պատգամավորի թեկնածուն իր կարգավիճակը ձեռք է բերում գրանցումից հետո՝ մինչև պատգամավոր ընտրվելը: Թեկնածուներն ունեն պատգամավորի թեկնածուի կարգավիճակից բխող հավասար իրավունքներ և պարտականություններ:

Հողված 115. Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուները, պարտականությունները և գործունեության երաշխիքները

1. Պետական կամ համայնքային ծառայող Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուները, բացառությամբ քաղաքական պաշտոն զբաղեցնողների, որպես թեկնածու գրանցվելուց հետո՝ մինչև ընտրությունների արդյունքների հրապարակումը, ազատվում են իրենց աշխատանքային պարտականությունները կատարելուց: Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուներն իրավունք չունեն օգտագործելու իրենց պաշտոնական դիրքը նախընտրական քարոզչության ժամանակ առավելություն ստանալու համար:
2. Պատգամավորի թեկնածուներն ազատվում են զորահավաքներից, ժամկետային զինվորական ծառայությունից և ուսումնավարժական հավաքներից մինչև ընտրությունների արդյունքների պաշտոնական հրապարակումը:
3. Պատգամավորի թեկնածուները ոչ ուշ, քան քվեարկության օրվանից 10 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00, դիմում ներկայացնելու դեպքում իրավունք ունեն հանելու իրենց թեկնածությունը:
4. Կուսակցությունները ոչ ուշ, քան քվեարկության օրվանից 10 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00, իրավունք ունեն դիմում ներկայացնելու ինքնաբացարկի, իսկ թեկնածուն՝ ընտրական ցուցակից դուրս գալու մասին:
5. Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուն, ընտրված պատգամավորը կարող է ձերբակալվել, կալանավորվել կամ նրա նկատմամբ դատական կարգով պատասխանատվության ենթարկվելու հարց հարուցվել միայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի համաձայնությամբ: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը նշված հարցի վերաբերյալ որոշում ընդունում է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով:

**ԳԼՈՒԽ 22
ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶՉՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿ**

Հողված 116. Կուսակցության նախընտրական հիմնադրամը

1. Նախընտրական քարոզչություն իրականացնելու համար կուսակցությունը բացում է նախընտրական հիմնադրամ, որը համալրվում է սույն օրենսգրքի 25-րդ հոդվածում նշված կամավոր մուծումներից:

2. Կուսակցությունը կամ կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունները միասին իրավունք ունեն մուծում կատարելու, համապատասխանաբար կուսակցության կամ կուսակցությունների դաշինքի հիմնադրամում՝ նվազագույն աշխատավարձի մինչև 30.000-ապատիկի չափով:

3. Յուրաքանչյուր ֆիզիկական անձ կարող է կուսակցության նախընտրական հիմնադրամում կատարել մինչև նվազագույն աշխատավարձի 1.000-ապատիկի չափով, իսկ յուրաքանչյուր իրավաբանական անձ՝ մինչև նվազագույն աշխատավարձի 3.000-ապատիկի չափով կամավոր մուծում:

4. Նախընտրական քարոզչության ընթացքում պատգամավորի թեկնածուն զանգվածային լրատվության միջոցներով նախընտրական քարոզչության իրականացման, դաշինքների վարձակալման, համերգների կազմակերպման, քարոզչական պաստառների պատրաստման (տեղադրման), քարոզչական տպագիր և այլ նյութերի ձեռքբերման, ընտրողներին տրամադրվող քարոզչական բոլոր տեսակի նյութերի՝ ներառյալ տպագիր նյութերի պատրաստման ֆինանսավորման համար իրավունք ունի ծախսելու նվազագույն աշխատավարձի 20.000-ապատիկը չգերազանցող գումար:

5. Ազգային ժողովի ընտրությունների արդյունքում 3%-ոց շեմը հաղթահարած կուսակցությունների նախընտրական հիմնադրամից կատարված և համապատասխան հաշիվ-ապրանքագրերով և այլ հաշվապահական փաստաթղթերով հիմնավորված ամբողջ ծախսի 50%-ը փոխհատուցվում է ՀՀ պետական բյուջեից՝ ընտրությունների ավարտից հետո 2 ամսվա ընթացքում:

Հոդված 117. Նախընտրական քարոզչությունը

1. Ազգային ժողովի ընտրությունների ժամանակ նախընտրական քարոզչությունն իրականացվում է սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

2. Ազգային ժողովի ընտրությունների ժամանակ կուսակցություններն օգտվում են սույն օրենսգրքի 89-րդ հոդվածով սահմանված իրավունքներից:

**ՉԼՈՒՄ 23
ՔՎԵԱԹԵՐԹԻԿՆԵՐԸ:
ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԱՍՓՈՓՈՒՄԸ**

Հոդված 118. Քվեաթերթիկները

Ազգային ժողովի ընտրությունների քվեաթերթիկում նշվում են կուսակցությունների անվանումները՝ այբբենական հերթականությամբ, ինչպես նաև ընտրական ցուցակի առաջին երեք թեկնածուների ազգանունները, անունները և հայրանունները:

Հոդված 119. Ազգային ժողովի ընտրությունների արդյունքներն ամփոփելը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը սույն օրենսգրքի 75-րդ հոդվածով սահմանված կարգով և ժամկետում ամփոփում է ընտրությունների արդյունքները և ընդունում հետևյալ որոշումներից մեկը՝

- 1) Ազգային ժողովի պատգամավորներ ընտրվելու մասին.
- 2) Ազգային ժողովի ընտրություններն անվավեր ճանաչելու մասին:

2. Ազգային ժողովի մանդատները բաշխվում են այն կուսակցությունների ընտրական ցուցակների միջև, որոնք ստացել են կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների ընդհանուր թվի և անձշտությունների թվի գումարի համապատասխանաբար առնվազն՝ կուսակցության դեպքում՝ 5, իսկ կուսակցությունների դաշինքի դեպքում՝ 7 տոկոս կողմ քվեարկված քվեաթերթիկներ: Եթե կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների ընդհանուր թվի և անձշտությունների թվի գումարի համապատասխանաբար առնվազն 5 կամ 7 տոկոս կողմ քվեարկված քվեաթերթիկներ ստացել է ընդամենը մեկ կուսակցության կամ կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակ, ապա մանդատների բաշխմանը մասնակցում են հաջորդ երկու՝ համապատասխանաբար առավելագույն կողմ քվեարկված քվեաթերթիկներ ստացած կուսակցությունները: Եթե Ազգային ժողովի ընտրություններին մասնակցում է մինչև 3 կուսակցություն, ապա մանդատների

բաշխմանը մասնակցում են բոլոր կուսակցությունները:

3. Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգի համար նախատեսված մանդատները բաշխվում են կուսակցությունների ընտրական ցուցակների միջև՝ նրանցից յուրաքանչյուրին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թվին համամասնորեն: Յուրաքանչյուր կուսակցության ընտրական ցուցակին հասանելիք մանդատների թվի հաշվարկը կատարվում է հետևյալ կերպ. յուրաքանչյուր ցուցակին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվը բազմապատկվում է ընտրական ցուցակներին հասանելիք մանդատների թվով, արդյունքը բաժանվում է մանդատների բաշխմանը մասնակցող ընտրական ցուցակներին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների ընդհանուր թվի վրա, և առանձնացվում են ամբողջ թվերը, որոնք յուրաքանչյուր ընտրական ցուցակին հասանելիք մանդատների թվերն են:

4. Մնացած մանդատներն ընտրական ցուցակների միջև բաշխվում են ըստ մնացորդների մեծության հերթականությամբ՝ յուրաքանչյուրին մեկ մանդատ սկզբունքով: Մնացորդների մեծության հավասարության դեպքում վիճարկվող մանդատը տրվում է այն ցուցակին, որին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվն ամենամեծն է, իսկ դրանց հավասարության դեպքում հարցը լուծվում է վիճակահանությամբ:

5. Կուսակցության ընտրական ցուցակից ընտրվում է այն թեկնածուն, ում հերթական համարն ընտրական ցուցակում փոքր կամ հավասար է այդ ընտրական ցուցակին հասանելիք մանդատների թվին:

6. Կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուների միջև մանդատների բաշխումն իրականացվում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի արձանագրությամբ՝ գրանցելով յուրաքանչյուր կուսակցության ընտրական ցուցակից ընտրված Ազգային ժողովի պատգամավորներին: Եթե կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուների թիվը փոքր է մանդատների բաշխման արդյունքում կուսակցությանը հասանելիք մանդատների թվից, ապա այդ մանդատները մնում են թափուր: Ազգային ժողով ընտրված և լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցրած տղամարդ պատգամավորի մանդատը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի արձանագրությամբ՝ մեկշաբաթյա ժամկետում, տրվում է այդ կուսակցության ընտրական ցուցակի հերթական հաջորդ թեկնածուին, իսկ լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցրած կին պատգամավորի մանդատը վայր դնելու դեպքում՝ այն տրվում է ցուցակի հաջորդ կին թեկնածուին: Եթե կուսակցության ընտրական ցուցակում այլ թեկնածու չկա, ապա մանդատը մնում է թափուր:

7. Ազգային ժողովի ընտրություններն անվավեր են ճանաչվում, եթե ընտրությունների նախապատրաստման և անցկացման ընթացքում տեղի են ունեցել սույն օրենսգրքի այնպիսի խախտումներ, որոնք կարող էին ազդել ընտրությունների արդյունքների վրա:

8. Ազգային ժողովի ընտրությունների արդյունքների հետ կապված վեճերով Սահմանադրական դատարան կարելի է դիմել արդյունքների պաշտոնական հրապարակումից հետո 5-րդ օրը, մինչև ժամը 18:00:

9. Ազգային ժողովի ընտրությունն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ որոշումն ուժի մեջ մտնելուց ոչ շուտ, քան 15 և ոչ ուշ, քան 30 օր հետո սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով և կուսակցությունների նույն կազմով անցկացվում է վերաքվեարկություն: Ազգային ժողովի ընտրությունների վերաքվեարկության արդյունքներն անվավեր ճանաչվելու դեպքում այդ որոշումն ուժի մեջ մտնելուց ոչ ուշ, քան 70 օր հետո անցկացվում է նոր ընտրություն: Նոր ընտրության դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը քվեարկության օրը նշանակելու մասին որոշում ընդունում է Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով ընտրությունն անվավեր ճանաչելու վերաբերյալ որոշում ընդունելուց հետո 7-րդ օրը: Նոր ընտրությունն անցկացվում է թեկնածուների նոր առաջադրմամբ և արտահերթ ընտրությունների համար սահմանված կարգով և ժամկետներում:

**ԳԼՈՒԽ 24
ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ՆՇԱՆԱԿԵԼՈ ԵՎ ԱՆՑԿԱՑՆԵԼՈ**

Հոդված 120. Ազգային ժողովի հերթական ընտրություններ նշանակելու, անցկացնելու և պատգամավորի թեկնածուներ առաջադրելու և գրանցելու ժամկետները

1. Ազգային ժողովի հերթական ընտրությունն անցկացվում է նրա լիազորությունների ավարտին նախորդող

ոչ շուտ, քան 40 և ոչ ուշ, քան 30 օր առաջ:

2. Հերթական ընտրություններ նշանակելու մասին Հանրապետության Նախագահը հրապարակում է հրամանագիր քվեարկության օրվանից ոչ ուշ, քան 70 օր առաջ:

3. Ազգային ժողովի համամասնական ընտրակարգով պատգամավորի թեկնածուների գրանցման փաստաթղթերը կուսակցությունները Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացնում քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 55 և ոչ ուշ, քան 45 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:

4. Կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցումը կատարվում է քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 45 և ոչ ուշ, քան 35 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:

Հոդված 121. Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրություններ նշանակելը և անցկացնելը

1. Արտահերթ ընտրություններն անցկացվում են Ազգային ժողովն արձակելուց ոչ շուտ, քան 30 և ոչ ուշ, քան 40 օրվա ընթացքում:

2. Արտահերթ ընտրություններ նշանակելու մասին Հանրապետության Նախագահը հրամանագիր է հրապարակում Ազգային ժողովն արձակելու մասին հրամանագրի հետ միաժամանակ:

3. Ազգային ժողովի պատգամավորի թեկնածուների գրանցման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացվում քվեարկության օրվանից ոչ ուշ, քան 25 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:

4. Կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցումը կատարվում է քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 25 և ոչ ուշ, քան 20 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:

5. Ընտրական տեղամասերը կազմավորվում և տեղամասային կենտրոնները սահմանվում են քվեարկության օրվանից առնվազն 25 օր առաջ: Լիազոր մարմինն ընտրողների ցուցակները քվեարկության օրվանից առնվազն 20 օր առաջ հանձնում է տեղամասային կենտրոնի տարածքը տիրապետողին, ով այն փակցնում է տեղամասային կենտրոնում՝ բոլորի համար տեսանելի տեղում:

ԲԱԺԻՆ 6. ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

**ԳԼՈՒԽ 25
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ**

Հոդված 122. Ընտրական համակարգը

1. Համայնքի ղեկավարի ընտրության ժամանակ համայնքի տարածքում կազմավորվում է միամանդատ մեծամասնական ընտրատարածք:

2. Համայնքի ավագանին բաղկացած է՝
- 1) հինգ անդամից՝ մինչև 2.000 ընտրող ունեցող համայնքում.
  - 2) յոթ անդամից՝ 2.001-ից մինչև 4.000 ընտրող ունեցող համայնքում.
  - 3) տասնմեկ անդամից՝ 4.001-ից մինչև 10.000 ընտրող ունեցող համայնքում.
  - 4) տասնհինգ անդամից՝ 10.001-ից ավելի ընտրող ունեցող համայնքում:

3. Համայնքի ավագանու ընտրության ժամանակ համայնքի տարածքում կազմավորվում է մեկ բազմամանդատ մեծամասնական ընտրատարածք:

Հոդված 123. Ընտրական իրավունքը

- Յուրաքանչյուր ընտրող ունի մեկ ձայնի իրավունք՝
- 1) համայնքի ղեկավարի ընտրության ժամանակ.
  - 2) ավագանու անդամի ընտրության ժամանակ:

Հողված 124. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուներին առաջադրվող պահանջները

1. Համայնքի ղեկավար կարող են ընտրվել 25 տարին լրացած, ընտրություն անցկացվող համայնքի բնակչության ռեզիստորում մինչև քվեարկության օրը առնվազն վերջին երկու տարին հաշվառված, սույն օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի համաձայն տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրության ժամանակ ընտրելու իրավունք ունեցող անձինք:
2. Համայնքի ավագանու անդամ (բացառությամբ Երևանի ավագանու) կարող են ընտրվել 21 տարին լրացած, ընտրություն անցկացվող համայնքի բնակչության ռեզիստորում մինչև քվեարկության օրը առնվազն վերջին երկու տարին հաշվառված, սույն օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի համաձայն տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրության ժամանակ ընտրելու իրավունք ունեցող անձինք:
3. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածու չեն կարող առաջադրվել Սահմանադրական դատարանի անդամները, դատավորները, դատախազության, ոստիկանության, ազգային անվտանգության, մաքսային, դատական ակտերի հարկադիր կատարման մարմինների ծառայողները, գինծառայողները:

ԳԼՈՒԽ 26

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐԻ ԵՎ ԱՎԱԳԱՆՈՒ ԱՆԴԱՄԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ԱՌԱՋԱՂՐԵԼ

Հողված 125. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուներ առաջադրելը

1. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուները գրանցվելու համար Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով են ներկայացնում ինքնաառաջադրման մասին դիմում: Դիմումում նշվում են թեկնածուի ազգանունը, անունը, հայրանունը, ծննդյան ամսաթիվը, հաշվառման վայրը, աշխատավայրը, պաշտոնը (զբաղմունքը) և կուսակցական պատկանելությունը, ինչպես նաև մինչև 2 լիազոր ներկայացուցչի մասին տեղեկություններ (ազգանունը, անունը, հայրանունը, ծննդյան ամսաթիվը, հաշվառման վայրը, աշխատավայրը, պաշտոնը (զբաղմունքը): Դիմումին կից ներկայացնում է՝

1) ընտրական գրավի գումարի վճարման անդորրագիրը:

Մինչև 2.000 ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում համայնքի ղեկավարի թեկնածուն վճարում է նվազագույն աշխատավարձի 50-ապատիկի, ավագանու անդամը՝ 10-ապատիկի, 2.001-ից մինչև 4.000 ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում համայնքի ղեկավարի թեկնածուն՝ 100-ապատիկի, ավագանու անդամը՝ 15-ապատիկի, 4.001-ից մինչև 10.000 ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում համայնքի ղեկավարի թեկնածուն՝ 300-ապատիկի, ավագանու անդամը՝ 30-ապատիկի, 10.001-ից մինչև 75.000 ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում համայնքի ղեկավարի թեկնածուն՝ 500-ապատիկի, ավագանու անդամը՝ 70-ապատիկի, իսկ 75.000-ից ավել ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում համայնքի ղեկավարի թեկնածուն՝ 1.000-ապատիկի, ավագանու անդամը՝ 100-ապատիկի չափով ընտրական գրավ:

2) տեղեկանք վերջին երկու տարում տվյալ համայնքի բնակչության ռեզիստորում հաշվառված լինելու մասին:

3) անձնագրի պատճենը:

2. Սույն հոդվածի 1-ին կետի 2-րդ ենթակետով սահմանված տեղեկանքի ձևը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը: Նշված տեղեկանքը տրամադրում է լիազորված պետական մարմինը՝ դիմելուց հետո եռօրյա ժամկետում: Լիազորված պետական մարմինը մերժում և դիմումատուին չի տրամադրում նշված ձևի տեղեկանք, եթե դիմումատուի տվյալները չեն բավարարում սույն օրենսգրքի 133-րդ հոդվածով նախատեսված պահանջները:

3. Գրանցման փաստաթղթերը ներկայացվում են միայն թեկնածուի կամ լիազոր ներկայացուցչի միջոցով՝ սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետներում:

4. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածու գրանցվելու համար ներկայացրած փաստաթղթերում սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ, վրիպակներ հայտնաբերելու դեպքում Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը պարտավոր է այդ փաստաթղթերը ներկայացնողների ուշադրությունը հրավիրել դրանց վրա՝ շտկելու նպատակով, ինչպես նաև նրանց ներկայությամբ ինքնուրույն ուղղել ներկայացված փաստաթղթերում առկա ակնհայտ սխալները, վրիպակները: Հանձնաժողովն իրավունք չունի չընդունելու ներկայացված փաստաթղթերը միայն այն պատճառով, որ դրանք պարունակում են նման սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ կամ վրիպակներ: Սույն մասի դրույթները չեն կիրառվում փաստաթղթերում տեղ գտած այնպիսի սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ, վրիպակներ

շտկելու կամ այլ թերություններ վերացնելու նկատմամբ, որի իրավունքը օրենքով վերապահված է այդ փաստաթղթերն ընդունած կամ տված մարմիններին: Ներկայացված փաստաթղթերում սույն կետի 2-րդ պարբերությունում նշված անձտությունների կամ դիմումին կից ներկայացված փաստաթղթերը թերի լինելու դեպքում Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը 48 ժամ ժամանակ է տալիս նշված անձտությունները վերացնելու, կից ներկայացված փաստաթղթերը լրացնելու համար: Այդ ժամանակահատվածում անձտությունները չվերացնելու կամ փաստաթղթերը չլրացնելու դեպքում թեկնածուի գրանցումը մերժվում է:

Հոդված 126. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուներին գրանցելը

1. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուները գրանցվում են Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշմամբ: Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամների կողմից գրանցման վերաբերյալ առարկություն չլինելու դեպքում թեկնածուն գրանցվում է:

2. Թեկնածուի գրանցման հարցը քննարկելիս Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նիստին ներկա գտնվելու իրավունք ունեն թեկնածուն և լիազոր ներկայացուցիչը:

Հոդված 127. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուի գրանցումը մերժելը

Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը թեկնածուի գրանցումը մերժում է, եթե՝

- 1) չունի ընտրվելու իրավունք.
  - 2) ներկայացված փաստաթղթերը կեղծված են:
- Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուի գրանցման վերաբերյալ հանձնաժողովի անդամի կողմից առարկություն լինելու դեպքում այն դրվում է քվեարկության: Գրանցումը մերժվում է Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով:

Հոդված 128. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուի գրանցումն անվավեր ճանաչելը

Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուի գրանցումը ճանաչում է անվավեր, եթե գրանցումից հետո հայտնի են դառնում փաստեր, որոնց պատճառով՝

- 1) չունի ընտրվելու իրավունք.
  - 2) ներկայացված փաստաթղթերը կեղծված են:
- Թեկնածուի գրանցումը ճանաչվում է անվավեր Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով ընդունված որոշմամբ:

Հոդված 129. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուի գրանցումը մերժելու, անվավեր ճանաչելու մասին որոշումների բողոքարկման կարգը

1. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուի գրանցումը մերժելու կամ անվավեր ճանաչելու մասին Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումը կարող է բողոքարկվել Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարան՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

2. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուի գրանցումը մերժելու կամ անվավեր ճանաչելու մասին Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումն անվավեր ճանաչելու մասին դատարանի վճռի հիման վրա նա համարվում է գրանցված կամ վերագրանցված:

Հոդված 130. Համայնքի ղեկավարի կամ ավագանու անդամի թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելը

Համայնքի ղեկավարի կամ ավագանու անդամի թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած է ճանաչվում, եթե նա՝

- 1) ներկայացրել է դիմում ինքնաբացարկի մասին.
- 2) խախտել է սույն օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ կետի դրույթը.
- 3) խախտել է սույն օրենսգրքի 26-րդ հոդվածի դրույթները:

ԳԼՈՒԽ 27

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐԻ ԵՎ ԱՎԱԳԱՆՈՒ ԱՆՂԱՄԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ

Հոդված 131. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուների իրավահավասարությունը

1. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուներն իրենց կարգավիճակը ձեռք են բերում գրանցումից հետո՝ մինչև համայնքի ղեկավար կամ ավագանու անդամ ընտրվելը: Թեկնածուներն ունեն համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուի կարգավիճակից բխող հավասար իրավունքներ և պարտականություններ:
2. Համայնքի ղեկավարի կամ ավագանու անդամի թեկնածուն ինքնաբացարկի մասին դիմում կարող է ներկայացնել քվեարկության օրվանից ոչ ուշ, քան 10 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:

ԳԼՈՒԽ 28

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐԻ ԵՎ ԱՎԱԳԱՆՈՒ ԱՆՂԱՄԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԻ ՆԱԽՆԱԾՈՒՄԸ

Հոդված 132. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուների նախընտրական հիմնադրամը

1. Նախընտրական քարոզչություն իրականացնելու համար համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամի թեկնածուն կարող է բացել նախընտրական հիմնադրամ, որը համալրվում է սույն օրենսգրքի 25-րդ հոդվածում նշված կամավոր մուծումներից:
2. Թեկնածուի նախընտրական հիմնադրամում յուրաքանչյուր ֆիզիկական և իրավաբանական անձ կարող է կատարել կամավոր մուծում նվազագույն աշխատավարձի համապատասխանաբար մինչև՝
  - 1) 25-ապատիկի և 150-ապատիկի չափով՝ մինչև 4.000 ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում,
  - 2) 50-ապատիկի և 300-ապատիկի չափով՝ 4.001-ից մինչև 10.000 ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում,
  - 3) 100-ապատիկի և 500-ապատիկի չափով՝ 10.000-ից ավելի ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում:
3. Նախընտրական քարոզչության ընթացքում թեկնածուն զանգվածային լրատվության միջոցներով նախընտրական քարոզչության իրականացման, դահլիճների վարձակալման, **համերգների կազմակերպման**, քարոզչական պաստառների պատրաստման (տեղադրման), քարոզչական տպագիր և այլ նյութերի ձեռքբերման, ընտրողներին տրամադրվող քարոզչական բոլոր տեսակի նյութերի՝ ներառյալ տպագիր նյութերի պատրաստման ֆինանսավորման համար իրավունք ունի ծախսելու նվազագույն աշխատավարձի մինչև՝
  - 1) 3000-ապատիկի չափով գումար՝ մինչև 4.000 ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում,
  - 2) 7.000-ապատիկի չափով գումար՝ 4.001-ից մինչև 10.000 ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում,
  - 3) 15.000-ապատիկի չափով գումար՝ 10.000-ից մինչև 75.000 ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում,
  - 4) 25.000-ապատիկի չափով գումար՝ 75.000-ից ավելի ընտրող ունեցող համայնքի դեպքում:

Հոդված 133. Նախընտրական քարոզչությունը

Տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններում նախընտրական քարոզչությունն իրականացվում է սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

ԳԼՈՒԽ 29

**ՔՎԵԱԹԵՐԹԻԿՆԵՐԸ:
ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԱՍՓՈՓՈՒՄԸ**

Հոդված 134. Քվեաթերթիկները

1. Համայնքի ղեկավարի ընտրության դեպքում քվեաթերթիկում նշվում են թեկնածուների ազգանունները, անունները և հայրանունները՝ ազգանվան այբբենական հերթականությամբ, կուսակցական պատկանելությունը, իսկ ազգանունները, անունները և հայրանունները համընկնելու դեպքում ծննդյան անսաթիվը:
2. Ավագանու անդամների ընտրության դեպքում քվեաթերթիկում նշվում են թեկնածուների ազգանունները,

անունները և հայրանունները՝ ազգանվան այբբենական հերթականությամբ, կուսակցական պատկանելությունը, իսկ ազգանունները, անունները և հայրանունները համընկնելու դեպքում՝ ծննդյան ամսաթիվը:

Հոդված 135. Համայնքի ղեկավարի ընտրության արդյունքներն ամփոփելը

1. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը սույն օրենսգրքի 74-րդ հոդվածով սահմանված կարգով և ժամկետում ամփոփում է ընտրության արդյունքները և ընդունում հետևյալ որոշումներից մեկը՝

- 1) համայնքի ղեկավար ընտրվելու մասին.
- 2) համայնքի ղեկավարի ընտրությունն անվավեր ճանաչելու մասին.
- 3) համայնքի ղեկավարի ընտրությունը չկայացած ճանաչելու մասին:

2. Համայնքի ղեկավար է ընտրվում այն թեկնածուն, ում կողմ են քվեարկել առավել թվով ընտրողներ: Մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում նա ընտրվում է, եթե կողմ է քվեարկել քվեարկության մասնակիցների կեսից ավելին: Եթե հավասար թվով առավելագույն կողմ քվեարկված քվեաթերթիկներ ստացել են երկու և ավելի թեկնածուներ, ապա ընտրված թեկնածուին որոշելու համար նրանց միջև անցկացվում է վիճակահանություն:

3. Համայնքի ղեկավարի ընտրությունն անվավեր է ճանաչվում, եթե՝

- 1) անձշտությունների չափը մեծ է կամ հավասար առավել թվով կողմ քվեարկված քվեաթերթիկներ ստացած երկու թեկնածուներին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թվերի տարբերությունից, իսկ մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում՝ թեկնածուին կողմ և դեմ քվեարկված քվեաթերթիկների թվերի տարբերությունից, որն էապես ազդում է ընտրության արդյունքի վրա, այն է՝ հնարավոր չէ վերականգնել ընտրության իրական արդյունքները և պարզել ընտրված թեկնածուին.
- 2) ընտրության նախապատրաստման և անցկացման ընթացքում տեղի են ունեցել սույն օրենսգրքի այնպիսի խախտումներ, որոնք կարող էին ազդել ընտրության արդյունքի վրա:

4. Համայնքի ղեկավարի ընտրությունը համարվում է չկայացած, եթե՝

- 1) քվեարկված միակ թեկնածուին կողմ չեն քվեարկել անհրաժեշտ թվով ընտրողներ.
- 2) սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետներում և կարգով թեկնածու չի գրանցվել.
- 3) սույն հոդվածի 5-րդ կետով սահմանված դեպքերում.
- 4) վերաքվեարկության արդյունքներն անվավեր են ճանաչվել:

5. Մինչև քվեարկության ավարտը թեկնածուներից մեկի մահվան դեպքում նշանակվում է նոր ընտրություն: Առավելագույն թվով կողմ քվեարկված քվեաթերթիկներ ստացած թեկնածուի՝ մինչև ընտրության արդյունքներն ամփոփելը կամ ընտրությունից հետո՝ մինչև լիազորությունների ստանձնումը, ընտրված համայնքի ղեկավարի մահվան դեպքում նշանակվում է նոր ընտրություն:

6. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը համայնքի ղեկավարի ընտրության մասին որոշումն ընդունելուց հետո՝ երկօրյա ժամկետում, այն ներկայացնում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով և մարզպետին:

7. Համայնքի ղեկավարի ընտրության արդյունքների վերաբերյալ Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումը կարող է բողոքարկվել Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանում՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

8. Համայնքի ղեկավարի ընտրություններն անվավեր ճանաչվելու դեպքում քվեարկության օրվանից 21 օր հետո՝ թեկնածուների նույն կազմով, անցկացվում է վերաքվեարկություն:

9. Թեկնածուների նույն կազմով վերաքվեարկություն կարող է անցկացվել միայն մեկ անգամ:

Հոդված 136. Ավագանու անդամների ընտրության արդյունքներն ամփոփելը

1. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովը սույն օրենսգրքի 74-րդ հոդվածով սահմանված կարգով և ժամկետում ամփոփում է ընտրության արդյունքները և ընդունում հետևյալ որոշումներից մեկը՝

- 1) համայնքի ավագանու անդամներ ընտրվելու մասին.
- 2) համայնքի ավագանու ընտրությունն անվավեր ճանաչելու մասին.

3) համայնքի ավագանու ընտրությունը չկայացած ճանաչելու մասին:

2. Համայնքում ընտրվում են առավելագույն թվով կողմ քվեարկված քվեաթերթիկներ ստացած, սույն օրենսգրքի 131-րդ հոդվածի 2-րդ կետում նշված համապատասխան թվով համայնքի ավագանու թեկնածուները: Կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների հավասարության դեպքում ընտրված թեկնածուին որոշելու համար նրանց միջև անցկացվում է վիճակահանություն՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով:

3. Համայնքի ավագանու անդամի ընտրություններն անվավեր են ճանաչվում, եթե՝

1) անձշտությունների չափը բացառում է սույն օրենսգրքի 131-րդ հոդվածի 2-րդ կետում նշված՝ ավագանու անդամների թվերի առնվազն կեսին հավասար թվով ընտրված թեկնածուներին պարզելու հնարավորությունը, այն է՝ ընտրված թեկնածուին և չընտրված թեկնածուին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թվերի տարբերությունը փոքր է (կամ հավասար) անձշտությունների չափի և ավագանու անդամների թեկնածուների թվի հարաբերության տարբերությունից:

2) ընտրությունների նախապատրաստման և անցկացման ընթացքում տեղի են ունեցել այնպիսի խախտումներ, որոնք կարող էին ազդել ընտրությունների արդյունքների վրա:

4. Համայնքի ավագանու անդամների ընտրություններն անվավեր ճանաչվելու դեպքում քվեարկության օրվանից 21 օր հետո թեկնածուների նույն կազմով անցկացվում է վերաքվեարկություն: Թեկնածուների նույն կազմով վերաքվեարկություն կարող է անցկացվել միայն մեկ անգամ:

5. Համայնքի ավագանու անդամների ընտրությունը համարվում է չկայացած, եթե սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետներում և կարգով սույն օրենսգրքի 131-րդ հոդվածի 2-րդ կետում նշված՝ ավագանու անդամների թվի առնվազն կեսին հավասար թվով թեկնածուներ չեն գրանցվել կամ վերաքվեարկության արդյունքում համայնքի ավագանու ընտրությունն անվավեր է ճանաչվել:

6. Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի նախագահը համայնքի ավագանու անդամների ընտրության մասին որոշումն ընդունելուց հետո երկօրյա ժամկետում այն ներկայացնում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով և մարզպետին:

7. Համայնքի ավագանու անդամների ընտրության արդյունքների վերաբերյալ Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումը կարող է բողոքարկվել Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանում՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

ԳԼՈՒԽ 30

ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՆՇԱՆԱԿԵԼՈՒ ԵՎ ԱՆՑԿԱՑՆԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐՆ ՈՒ ԿԱՐԳԸ

Հոդված 137. Հերթական ընտրություն նշանակելու, անցկացնելու և թեկնածուներ առաջադրելու ու գրանցելու ժամկետները

1. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների հերթական ընտրությունները, բացառությամբ Երևանի ավագանու ընտրությունների, կարող են անցկացվել տարին մինչև չորս անգամ: Տեղական ինքնակառավարման մարմինների հերթական ընտրությունների քվեարկության օրերը յուրաքանչյուր տարվա համար սահմանում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

2. Համայնքում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունները նշանակում է մարզպետը՝ համայնքի ղեկավարի, ավագանու անդամների լիազորությունների ժամկետը լրանալուց ոչ ուշ, քան 70 օր առաջ:

3. Թեկնածուների գրանցման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերն Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով են ներկայացվում քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 35 և ոչ ուշ, քան 30 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:

4. Թեկնածուների գրանցումը կատարվում է քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 30 և ոչ ուշ, քան 25 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:

Հոդված 138. Նոր ընտրություն նշանակելը և անցկացնելը

Ընտրված և լիազորությունները չստանձնած համայնքի ղեկավարի մահվան կամ հրաժարականի, համայնքի ղեկավարի կամ ավագանու անդամների ընտրությունները չկայացած ճանաչելու մասին Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովի որոշումն ընդունելուց կամ դատարանի վճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելու օրվան հաջորդող քառասնօրյա ժամկետի վերջին կիրակի օրը անցկացվում է նոր ընտրություն: Նոր ընտրությունն անցկացվում է թեկնածուների նոր առաջադրմամբ՝ համայնքի ղեկավարի, ավագանու անդամների արտահերթ ընտրության համար սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով: Նոր ընտրություն նշանակում է մարզպետը:

Հոդված 139. Արտահերթ ընտրություն նշանակելը և անցկացնելը

1. Համայնքի ղեկավարի արտահերթ ընտրությունն անցկացվում է համայնքի ղեկավարին պաշտոնանկ անելու կամ նրա լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցնելու մասին Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ քառասնօրյա ժամկետի վերջին կիրակի օրը:
2. Կառավարությունն արտահերթ ընտրության նշանակման մասին որոշում է ընդունում համայնքի ղեկավարին պաշտոնանկ անելու կամ լիազորությունները վաղաժամկետ դադարեցնելու հետ միաժամանակ:
3. Համայնքի ավագանու անդամների ընդհանուր թիվը կիսով չափ նվազելու դեպքում արտահերթ ընտրություն նշանակելու մասին Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո քառասնօրյա ժամկետի վերջին կիրակի օրն անցկացվում է համայնքի ավագանու անդամների արտահերթ ընտրություն:
4. Թեկնածուների գրանցման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերն Ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողով են ներկայացվում քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 21 և ոչ ուշ, քան 17 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:
5. Թեկնածուների գրանցումը կատարվում է քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 17 և ոչ ուշ, քան 15 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:
6. Ընտրական տեղամասերը կազմավորվում և տեղամասային կենտրոնները սահմանվում են քվեարկության օրվանից առնվազն 20 օր առաջ, ընտրողների ցուցակները քվեարկության օրվանից առնվազն 17 օր առաջ փակցվում են տեղամասային կենտրոնում՝ բոլորի համար տեսանելի տեղում:

ԲԱԺԻՆ 7. ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՎԱԳԱՆՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԳԼՈՒԽ 31

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՎԱԳԱՆՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԸ

Հոդված 140. Երևանի ավագանու կազմը

Երևան քաղաքի (այսուհետ՝ Երևան) ավագանին կազմված է 65 անդամից:

Հոդված 141. Ընտրելու իրավունքը Երևանի ավագանու ընտրության ժամանակ

1. Երևանի ավագանու ընտրության ժամանակ քվեարկությանը մասնակցում են Երևան քաղաքի բնակչության ռեգիստրում ընդգրկված, սույն օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի համաձայն տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրության ժամանակ ընտրելու իրավունք ունեցող անձինք:
2. Յուրաքանչյուր ընտրող ունի մեկ ձայնի իրավունք:

Հոդված 142. Ընտրական համակարգը

1. Երևանի ավագանու ընտրությունն անցկացվում է համամասնական ընտրակարգով:
2. Երևանի ավագանու ընտրության ժամանակ Երևանի ամբողջ տարածքը մեկ բազմամանդատ ընտրատարածք է:

Հողված 143. Ընտրվելու իրավունքը

1. Երևանի ավագանու անդամ կարող են ընտրվել 21 տարին լրացած, Երևան քաղաքի (Երևան քաղաքի վարչական շրջանի) բնակչության ռեգիստրում մինչև քվեարկության օրը առնվազն վերջին երեք տարին հաշվառված, սույն օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի համաձայն տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրության ժամանակ ընտրվելու իրավունք ունեցող անձինք:
2. Երևանի ավագանու անդամի թեկնածու չեն կարող առաջադրվել Սահմանադրական դատարանի անդամները, դատավորները, ոստիկանության և ազգային անվտանգության ծառայության, մաքսային մարմինների, դատախազության, դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայության աշխատակիցները (ծառայողները), զինծառայողները:

ԳԼՈՒԽ 32

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՎԱԳԱՆՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՆՇԱՆԱԿԵԼԸ ԵՎ ԱՆՑԿԱՑՆԵԼԸ

Հողված 144. Երևանի ավագանու հերթական ընտրություններ նշանակելու, անցկացնելու, կուսակցությունների ընտրական ցուցակները առաջադրելու և գրանցելու ժամկետները

1. Երևանի ավագանու հերթական ընտրությունն անցկացվում է նրա լիազորությունների ավարտից ոչ շուտ, քան 30, և ոչ ուշ, քան 40 օր առաջ:
2. Հերթական ընտրությունները նշանակվում են Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշմամբ՝ այն հաշվով, որ ընտրություն նշանակելու մասին Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշումն ուժի մեջ մտնի քվեարկության օրվանից ոչ ուշ, քան 70 օր առաջ:
3. Կուսակցություններն ընտրական ցուցակների գրանցման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացնում քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 55 և ոչ ուշ, քան 45 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:
4. Կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցումը կատարվում է քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 45 և ոչ ուշ, քան 35 օր առաջ:

Հողված 145. Երևանի ավագանու արտահերթ ընտրություններ նշանակելը և անցկացնելը

1. Երևանի ավագանու արտահերթ ընտրությունն անցկացվում է Երևանի ավագանին արձակելու մասին Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշումն ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ քառասնօրյա ժամկետի վերջին կիրակի օրը:
2. Արտահերթ ընտրություններ նշանակելու մասին Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշումը հրապարակվում է Երևանի ավագանին արձակելու մասին որոշման հետ միաժամանակ:
3. Երևանի ավագանու արտահերթ ընտրության օրվա մասին հանրային ռադիոյով և հանրային հեռուստատեսությամբ հաղորդագրությամբ հանդես է գալիս Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահը՝ քվեարկության օրվանից ոչ ուշ, քան 29 օր առաջ:
4. Կուսակցություններն ընտրական ցուցակների գրանցման համար անհրաժեշտ փաստաթղթերը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացնում քվեարկության օրվանից ոչ ուշ, քան 25 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:
5. Կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցումը կատարվում է քվեարկության օրվանից ոչ շուտ, քան 25 և ոչ ուշ, քան 20 օր առաջ՝ մինչև ժամը 18:00:

ԳԼՈՒԽ 33

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՎԱԳԱՆՈՒ ԱՆՂԱՄԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԻ ԱՈՒՋԱԴՐՈՒՄԸ ԵՎ ԳՐԱՆՑՈՒՄԸ

Հողված 146. Երևանի ավագանու անդամի թեկնածուներ առաջադրելու իրավունքը

1. Երևանի ավագանու անդամի թեկնածուներ առաջադրելու իրավունք ունեն կուսակցությունները և կուսակցությունների դաշինքները: Թեկնածուն կարող է առաջադրվել միայն մեկ կուսակցության ընտրական ցուցակով:
2. Կուսակցությունների դաշինքները կարող են կազմավորվել առնվազն երկու կուսակցության նախընտրական դաշինք կազմավորելու դեպքում:
3. Կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցություններն ընտրությունների ընթացքում չեն կարող ընդգրկվել այլ կուսակցությունների դաշինքում:
4. Կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկվելու որոշումն ընդունվում է կուսակցության մշտապես գործող մարմնի որոշմամբ:
5. Կուսակցությունների դաշինքների ընտրական ցուցակները կազմվում են դաշինքում ընդգրկված կուսակցություններից յուրաքանչյուրի ներկայացրած առանձին ցուցակից: Դաշինքի ընտրական ցուցակներում թեկնածուների հերթականությունը որոշվում է դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունների համատեղ խորհրդակցությունների ընթացքում և հաստատվում դաշինքում ընդգրկված կուսակցություններից յուրաքանչյուրի մշտապես գործող մարմնի որոշմամբ:
6. Կուսակցությունների դաշինքից որևէ կուսակցության դուրս գալու դեպքում կուսակցությունների դաշինքի ընտրական ցուցակից հանվում են այդ կուսակցության թեկնածուների անունները:

Հոդված 147. Կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումը

1. Կուսակցություններն ընտրություններին մասնակցելու դիմումը ներկայացնում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով՝ իրենց մշտապես գործող մարմնի որոշման հիման վրա, դիմումը ստորագրում և կնքում է կուսակցության ղեկավարը: Կուսակցությունների դաշինքներն ընտրություններին մասնակցելու դիմումը ներկայացնում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով՝ դաշինքի անդամ կուսակցությունների մշտապես գործող մարմինների որոշումների հիման վրա, իսկ դիմումը ստորագրում և կնքում են դաշինքի անդամ կուսակցությունների ղեկավարները:
2. Յուրաքանչյուր կուսակցություն իրավունք ունի առաջադրելու միայն մեկ ընտրական ցուցակ: Կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունն իրավունք չունի իր անունից թեկնածուների առանձին ցուցակ առաջադրել: Կուսակցության ներկայացրած ընտրական ցուցակում պետք է ընդգրկված լինի առնվազն 10 թեկնածու և առնվազն 10 տոկոսը պետք է լինեն կանայք, ընդ որում՝ ընտրական ցուցակի առնվազն յուրաքանչյուր տասներորդը պետք է լինի կին: Կուսակցության ընտրական ցուցակում կարող են ընդգրկվել նաև անկուսակցականներ:
3. Երևանի ավագանու ընտրություններին մասնակցելու մասին կուսակցության որոշմանը կցվում են՝
  - 1) կուսակցության կանոնադրությունը .
  - 2) կուսակցության մշտապես գործող ղեկավար մարմնի որոշումը՝ Երևանի ավագանու ընտրություններին թեկնածուների ընտրական ցուցակ առաջադրելու մասին, ընտրական ցուցակը, որում նշվում են թեկնածուների՝
    - ա) հերթական համարը ընտրական ցուցակում.
    - բ) ազգանունը, անունը, հայրանունը.
    - գ) ծննդյան ամսաթիվը.
    - դ) հաշվառման վայրը.
    - ե) աշխատանքի վայրը և պաշտոնը (զբաղմունքը).
    - զ) կուսակցական պատկանելությունը:
4. Երևանի ավագանու անդամի թեկնածուների ընտրական ցուցակ առաջադրելու մասին որոշման հետ միաժամանակ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով են ներկայացվում՝
  - 1) տեղեկանք թեկնածուի՝ վերջին 3 տարում Երևան քաղաքի (Երևան քաղաքի վարչական շրջանի) բնակչության ռեգիստրում ընդգրկված լինելու մասին.
  - 2) թեկնածուի գրավոր հայտարարությունը Երևանի ավագանու թեկնածու գրանցվելու համաձայնության մասին:

Սույն կետի 1-ին ենթակետում նշված տեղեկանքը տրամադրում է լիազորված պետական մարմինը՝ դիմելուց հետո եռօրյա ժամկետում, տեղեկանքի ձևը սահմանում է Կենտրոնական ընտրական

հանձնաժողովը: Լիազորված պետական մարմինը մերժում և դիմումատուին չի տրամադրում նշված ձևի տեղեկանք, եթե դիմումատուի տվյալները չեն բավարարում սույն օրենսգրքի 152-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված պահանջը:

3) կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունների ներկայացրած առանձին ընտրական ցուցակները:

4) նվազագույն աշխատավարձի 3.000-ապատիկի չափով ընտրական գրավի վճարման անդորրագիրը:

5) թեկնածուների անձնագրերի պատճենները:

5. Կուսակցության մշտապես գործող մարմնի որոշմանը կցվում են մինչև 2 լիազոր ներկայացուցչի տվյալները (ազգանունը, անունը, հայրանունը, ծննդյան ամսաթիվը, անձնագրի համարը և սերիան, աշխատանքի վայրը, պաշտոնը): Գրանցման փաստաթղթերը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով ներկայացվում է միայն կուսակցության լիազոր ներկայացուցչի միջոցով՝ սույն օրենսգրքով սահմանված ժամկետներում:

6. Կուսակցության ընտրական ցուցակը գրանցվելու համար ներկայացրած փաստաթղթերում սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ, վրիպակներ հայտնաբերելու դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը պարտավոր է այդ փաստաթղթերը ներկայացնողների ուշադրությունը հրավիրել դրանց վրա՝ շտկելու նպատակով, ինչպես նաև նրանց ներկայությամբ ինքնուրույն ուղղել ներկայացված փաստաթղթերում առկա ակնհայտ սխալները, վրիպակները: Հանձնաժողովն իրավունք չունի չընդունելու ներկայացված փաստաթղթերը միայն այն պատճառով, որ դրանք պարունակում են նման սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ կամ վրիպակներ: Սույն մասի դրույթները չեն կիրառվում փաստաթղթերում տեղ գտած այնպիսի սխալներ, ջնջումներ, քերվածքներ, վրիպակներ շտկելու կամ այլ թերություններ վերացնելու նկատմամբ, որի իրավունքը օրենքով վերապահված է այդ փաստաթղթերն ընդունած կամ տված մարմիններին: Ներկայացված փաստաթղթերում սույն կետի 2-րդ պարբերությունում նշված անձշտությունների կամ դիմումին կից ներկայացված փաստաթղթերը թերի լինելու դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 48 ժամ ժամանակ է տալիս նշված անձշտությունները վերացնելու, կից ներկայացված փաստաթղթերը լրացնելու համար: Այդ ժամանակահատվածում կուսակցության ընտրական ցուցակի, ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի վերաբերյալ անձշտությունները չվերացնելու կամ փաստաթղթերը չլրացնելու դեպքում կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումը մերժվում է, իսկ ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի դեպքում նրա անունը հանվում է կուսակցության ընտրական ցուցակից:

7. Գրանցման համար փաստաթղթերի ներկայացման ժամկետի ավարտից հետո կուսակցության կողմից ընտրական ցուցակում փոփոխություններ չեն կարող կատարվել: Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամների կողմից կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցման վերաբերյալ առարկություն չլինելու դեպքում կուսակցության ընտրական ցուցակը գրանցվում է: Ընտրական ցուցակները գրանցելուց հետո կուսակցության ընտրական ցուցակից որևէ թեկնածուի դուրս գալու դեպքում թեկնածուների հերթական համարները չեն փոփոխվում: Կուսակցությունների ընտրական ցուցակների գրանցման համար սահմանված ժամկետն ավարտվելուց հետո եռօրյա ժամկետում ընտրական ցուցակները հրապարակվում են «Հայաստանի Հանրապետություն» օրաթերթում:

8. Կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցման հարցը քննարկելիս հանձնաժողովի նիստին իրավունք ունի ներկա գտնվելու կուսակցության լիազոր ներկայացուցիչը:

Հոդված 148. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժելը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը մերժում է կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումը, եթե

1) ներկայացված փաստաթղթերը կեղծված են,

2) թեկնածուները չունեն ընտրվելու իրավունք, որի արդյունքում ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուների թիվը նվազում է 10-ից,

3) կուսակցությունը լուծարվել է,

4) կուսակցության գործունեությունը կասեցվել կամ արգելվել է:

2. Կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցման վերաբերյալ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամի կողմից առարկություն լինելու դեպքում այն դրվում է քվեարկության: Կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումը մերժվում է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի

ձայների առնվազն երկու երրորդով ընդունված որոշմամբ:

3. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը մերժում է կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը, եթե՝

- 1) նա չունի ընտրվելու իրավունք.
- 2) նրա վերաբերյալ ներկայացրած փաստաթղթերը կեղծված են:

4. Կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցման վերաբերյալ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամի կողմից առարկություն լինելու դեպքում այն դրվում է քվեարկության: Կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժվում է հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով ընդունված որոշմամբ:

Հոդված 149. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն անվավեր ճանաչելը

1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումը ճանաչում է անվավեր, եթե գրանցումից հետո հայտնի են դառնում փաստեր, որոնց պատճառով՝

- 1) կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուների գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելու արդյունքում ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուների թիվը նվազել է 10-ից.
- 2) կուսակցության վերաբերյալ ներկայացված փաստաթղթերը կեղծված են:

2. Կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն անվավեր է ճանաչվում, եթե գրանցումից հետո հայտնի են դառնում փաստեր, որոնց պատճառով՝

- 1) նա չունի ընտրվելու իրավունք.
- 2) նրա վերաբերյալ ներկայացված փաստաթղթերը կեղծված են:
Նման դեպքում թեկնածուի անունը հանվում է ցուցակից:

3. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն անվավեր է ճանաչվում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամների ընդհանուր թվի առնվազն երկու երրորդով ընդունված որոշմամբ:

Հոդված 150. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժելու, անվավեր ճանաչելու մասին որոշումների բողոքարկման կարգը

1. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժելու, գրանցումն անվավեր ճանաչելու մասին Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումը կարող է բողոքարկվել Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատարանում՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

2. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումը մերժելու, գրանցումն անվավեր ճանաչելու մասին Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի որոշումն անվավեր ճանաչելու մասին դատարանի վճռի հիման վրա կուսակցության ընտրական ցուցակը կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուն գրանցվում կամ վերագրանցվում է:

Հոդված 151. Կուսակցության ընտրական ցուցակի կամ դրանում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած ճանաչելը

1. Կուսակցության ընտրական ցուցակի գրանցումն ուժը կորցրած է ճանաչվում, եթե՝

- 1) ներկայացվել է դիմում ինքնաբացարկի մասին.
- 2) խախտվել է սույն օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ կետի դրույթը.
- 3) խախտվել են սույն օրենսգրքի 26-րդ հոդվածի դրույթները.
- 4) կուսակցությունը լուծարվել է.
- 5) կուսակցության գործունեությունը կասեցվել կամ արգելվել է.
- 6) կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունների թիվը փոքր է երկուսից:

2. Կուսակցության ընտրական ցուցակում ընդգրկված թեկնածուի գրանցումն ուժը կորցրած է ճանաչվում, եթե նա՝

- 1) ներկայացրել է դիմում ինքնաբացարկի մասին.

- 2) խախտել է սույն օրենսգրքի 18-րդ հոդվածի 8-րդ կետի դրույթը:
- 3) խախտել է սույն օրենսգրքի 26-րդ հոդվածի դրույթները:

ԳԼՈՒԽ 34

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՎԱԳԱՆՈՒ ԱՆՂԱՄԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻ ԿԱՐԳԱԿԻՃԱԿԸ

Հոդված 152. Երևանի ավագանու անդամի թեկնածուների իրավասությունները

Երևանի ավագանու անդամի թեկնածուն իր կարգավիճակը ձեռք է բերում գրանցումից հետո՝ մինչև ավագանու ընտրվելը: Թեկնածուներն ունեն Երևանի ավագանու անդամի թեկնածուի կարգավիճակից բխող հավասար իրավունքներ և պարտականություններ:

Հոդված 153. Երևանի ավագանու անդամի թեկնածուների իրավունքները, պարտականությունները, գործունեության երաշխիքները

1. Այն թեկնածուները, ովքեր պետական կամ համայնքային ծառայողներ են, բացառությամբ քաղաքական և հայեցողական պաշտոն զբաղեցնողների, գրանցման պահից մինչև ընտրությունների արդյունքների պաշտոնական հրապարակումն ազատվում են իրենց պաշտոնական պարտականությունները կատարելուց:
2. Թեկնածուներն ազատվում են զորահավաքներից, ժամկետային զինվորական ծառայությունից և ուսումնավարժական հավաքներից:
3. Թեկնածուն քվեարկության օրվանից մինչև 10 օր առաջ իրավունք ունի հանելու իր թեկնածությունը:

ԳԼՈՒԽ 35

ՆԱԽՆԵՏՐԱԿԱՆ ՔԱՐՈՉՉՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՎԱԳԱՆՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Հոդված 154. Նախընտրական քարոզչությունը Երևանի ավագանու ընտրությունների ժամանակ

1. Նախընտրական քարոզչությունն իրականացվում է սույն օրենսգրքի 18-22-րդ հոդվածներով սահմանված կարգով:
2. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կուսակցությունների համար ապահովում է հանրային ռադիոյի և հանրային հեռուստատեսության ուղիղ եթերաժամերից անվճար և վճարովի օգտվելու հավասար հնարավորություններ:
3. Հանրային ռադիոյի և հանրային հեռուստատեսության եթերաժամերից կուսակցությունները անվճար և վճարովի նախընտրական քարոզչությունն իրականացնում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի սահմանած կարգով և ժամանակացույցով: Հանրային ռադիոյի և հանրային հեռուստատեսության եթերաժամերից օգտվելու ժամանակացույցը սահմանվում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից անցկացվող վիճակահանության միջոցով:
4. Երևանի ավագանու ընտրությունների ժամանակ կուսակցությունն իրավունք ունի անվճար օգտվելու հանրային հեռուստատեսության եթերաժամից ոչ ավելի, քան 30 րոպե, հանրային ռադիոյի եթերաժամից՝ ոչ ավելի, քան 50 րոպե, իսկ արտահերթ ընտրությունների դեպքում՝ համապատասխանաբար 15 և 25 րոպե:
5. Երևանի ավագանու ընտրությունների ժամանակ կուսակցությունն իրավունք ունի վճարովի հիմունքներով օգտվելու հանրային հեռուստատեսության եթերաժամից ոչ ավելի, քան 50 րոպե, հանրային ռադիոյի եթերաժամից՝ ոչ ավելի, քան 80 րոպե, իսկ արտահերթ ընտրությունների դեպքում՝ համապատասխանաբար 25 և 40 րոպե:

Հոդված 155. Երևանի ավագանու ընտրություններին կուսակցության նախընտրական հիմնադրամը

1. Երևանի ավագանու ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունը կամ կուսակցությունների դաշինքում ընդգրկված կուսակցությունները՝ միասին, համապատասխանաբար կուսակցության կամ կուսակցությունների դաշինքի հիմնադրամում կարող են կատարել մինչև նվազագույն աշխատավարձի 30.000-ապատիկի չափով մուծում:

2. Յուրաքանչյուր ֆիզիկական անձ կարող է կուսակցության նախընտրական հիմնադրամներում կատարել մինչև նվազագույն աշխատավարձի 500-ապատիկի չափով, իսկ յուրաքանչյուր իրավաբանական անձ մինչև նվազագույն աշխատավարձի 3.000-ապատիկի չափով կամավոր մուծում:

3. Նախընտրական քարոզչության ընթացքում կուսակցությունը զանգվածային լրատվության միջոցներով նախընտրական քարոզչության իրականացման, դահլիճների վարձակալման, համերգների կազմակերպման, քարոզչական պաստառների պատրաստման (տեղադրման), քարոզչական տպագիր և այլ նյութերի ձեռքբերման, ընտրողներին տրամադրվող քարոզչական բոլոր տեսակի նյութերի՝ ներառյալ տպագիր նյութերի պատրաստման ֆինանսավորման համար իրավունք ունի ծախսելու նվազագույն աշխատավարձի մինչև 75.000-ապատիկը չգերազանցող գումար:

ՉԼՈՒՄ 36

ՔՎԵԱԹԵՐԹԻԿՆԵՐԸ: ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄԸ

Հոդված 156. Քվեաթերթիկները

Երևանի ավագանու ընտրությունների քվեաթերթիկում նշվում են կուսակցությունների անվանումները՝ ըստ այբբենական հերթականության, և ընտրական ցուցակի առաջին երեք թեկնածուների ազգանունները, անուններն ու հայրանունները:

Հոդված 157. Քվեարկության և ընտրության արդյունքների ամփոփումը

1. Երևանի ավագանու անդամների ընտրության արդյունքներն ամփոփվում են Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի ընտրությունների քվեարկության արդյունքների ամփոփման կարգով:

2. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը սույն օրենսգրքի 75-րդ հոդվածով սահմանված կարգով և ժամկետում ամփոփում է ընտրությունների արդյունքները և ընդունում հետևյալ որոշումներից մեկը.

- 1) Երևանի ավագանու անդամների ընտրվելու մասին.
- 2) Երևանի ավագանու անդամների ընտրություններն անվավեր ճանաչելու մասին:

3. Երևանի ավագանու անդամների մանդատները բաշխվում են այն կուսակցությունների և կուսակցությունների դաշինքների թեկնածուների ընտրական ցուցակների միջև, որոնք ստացել են կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների ընդհանուր թվի և անձշտությունների թվի գումարի առնվազն 6 տոկոսը՝ կուսակցությունների դեպքում, եւ առնվազն 8 տոկոսը՝ կուսակցությունների դաշինքների դեպքում: Եթե Երևանի ավագանու ընտրությանը մասնակցում է մինչև 3 կուսակցություն, ապա մանդատների բաշխմանը մասնակցում են բոլոր կուսակցությունները:

4. Երևանի ավագանու անդամների մանդատները բաշխվում են կուսակցությունների ընտրական ցուցակների միջև՝ նրանցից յուրաքանչյուրին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թվին համամասնորեն: Յուրաքանչյուր կուսակցության ընտրական ցուցակին հասանելիք մանդատների թվի հաշվարկը կատարվում է հետևյալ կերպ. յուրաքանչյուր ընտրական ցուցակին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների թիվը բազմապատկվում է ընտրական ցուցակներին հասանելիք մանդատների թվով, արդյունքը բաժանվում է մանդատների բաշխմանը մասնակցող ընտրական ցուցակներին կողմ քվեարկված քվեաթերթիկների ընդհանուր թվի վրա, և առանձնացվում են ամբողջ թվերը, որոնք յուրաքանչյուր կուսակցության ընտրական ցուցակին հասանելիք մանդատների թվերն են:

6. Կուսակցության ընտրական ցուցակներից ընտրվում է այն թեկնածուն, ում հերթական համարն ընտրական ցուցակում փոքր կամ հավասար է տվյալ ընտրական ցուցակին հասանելիք մանդատների թվին: Երևանի ավագանու անդամ ընտրված թեկնածուների մասին Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կազմում է արձանագրություն:

7. Երևանի ավագանու ընտրություններն անվավեր են ճանաչվում, եթե ընտրությունների նախապատրաստման, անցկացման և քվեարկության արդյունքների ամփոփման ընթացքում տեղի են ունեցել այնպիսի խախտումներ, որոնք կարող էին ազդել ընտրությունների արդյունքների վրա կամ հնարավորություն չեն տալիս պարզելու ընտրության իրական արդյունքները:

8. Երևանի ավագանու ընտրությունների արդյունքների հետ կապված վեճերով դատարան կարելի է դիմել

Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

9. Երևանի ավագանու ընտրություններն անվավեր ճանաչելու դեպքում՝ այդ մասին որոշումն ուժի մեջ մտնելուց ոչ շուտ, քան 14 և ոչ ուշ, քան 21 օր հետո, սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով և կուսակցությունների նույն կազմով անցկացվում է վերաքվեարկություն:

10. Վերաքվեարկությունն անցկացվում է մեկ անգամ: Վերաքվեարկությունից հետո ընտրություններն անվավեր ճանաչվելու դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը 21-օրյա ժամկետում նշանակում է նոր ընտրություն: Նոր ընտրությունն անցկացվում է թեկնածուների նոր առաջադրմամբ՝ արտահերթ ընտրության համար սույն օրենսգրքով սահմանված կարգով և ժամկետներում:

11. Երևանի ավագանու անդամի լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման դեպքում այդ մանդատը Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի արձանագրությամբ, այդ մասին հանձնաժողովին իրազեկելուց հետո մեկշաբաթյա ժամկետում, տրվում է այդ կուսակցության ընտրական ցուցակի հերթական հաջորդ հորիզոնականում գտնվող թեկնածուին: Եթե կուսակցության ընտրական ցուցակում այլ թեկնածու չկա կամ հաջորդ թեկնածուները հրաժարվում են մանդատից, ապա մանդատը մնում է թափուր:

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԳԼՈՒԽ 37

ԱՆՑՈՒՄԱՅԻՆ ԵՎ ԵԶՐԱՓՈՎԿԻՉ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

(Ենթակա է համալրման)